

ХТО, ЩО ТА ЯК?

Вибір ідеологічно-політичних матеріалів
з органу ЦК УРДП

„НАШІ ПОЗИЦІЇ“

Ч. Ч. 28 - 30

ХТО, ЩО ТА ЯК?

Вибір ідеологічно-політичних матеріалів
з органу ЦК УРДП

„НАШІ ПОЗИЦІЇ“

Ч. Ч. 28 - 30

■ diasporiana.org.ua

1. **Хто, що та як?** — Доповідь В. І. Гришка на 6-му З'їзді УРДП 1970 р.
2. **Програма УРДП**, схвалена 6-м З'їздом УРДП.
3. Політичні Резолюції 6-го З'їзду УРДП.
4. І. П. Багрянний: **На новий шлях**. Перша ідеологічно-програмова стаття основника українського революційно-демократичного руху, 1946 р.
5. В. І. Гришко: **Революційні позиції чи революційні пози?** Доповідь для міжконтинентального пленуму ЦК УРДП 1969 р.

Друковано в друкарні видавництва «Українські вісті»
791 Neu-Ulm, Schulgasse 1-2, Bundesrepublik Deutschland

ВІД ВИДАВНИЦТВА

Матер'яли, що видані в цьому збірнику, являють собою вибір тих основних ідеологічно-політичних матер'ялів, які були предметом передз'їздової дискусії чи розглядалися та схвалені 6-м З'їздом УРДП 1970 р. Усі ці матер'яли були приготовані редакційно й технічно (тобто — складені й навіть надруковані в гранках), як матер'яли 28-го числа органу ЦК УРДП «Наші позиції» 1970 р. та 30-го числа цього журналу 1971 р. Матер'яли 29-го числа, приготовані також 1970-71 рр., вийшли друком, як спеціальний випуск публіцистичних творів І. П. Багряного, присвячених актуальній партійно-політичній проблематиці УРДП, під назвою «Так тримати!». Матер'яли ж 28-го й 30-го чисел з причини технічно-фінансових труднощів не змогли з'явитися вчасно. Тим часом частина матер'ялів цих чисел втратила свою актуальність.

Тому тепер з цих чисел видаємо одним збірником вибір тих матер'ялів, які мають постійну ідеологічно-політичну вартість, як документи УРДП, що являють собою матер'яли тривалого інтересу також для українських читачів взагалі, які цікавляться проблемами й процесами на Україні та на еміграції. Оскільки цей збірник складено з частини вже видрукованих чисел журналу, ця обставина позначилась на композиції збірника та навіть і на його сторінкуванні. Тому порядок матер'ялів тут має не хронологічну послідовність, а залежить від зручності вжиття технічно готових частин. Цим пояснюється те, що спочатку йдуть матер'яли 30-го числа, а потім 28-го, що мають нове сторінкування.

Просимо шановних читачів мати це на увазі.

ВИДАВНИЦТВО

ВАСИЛЬ І. ГРИШКО

ХТО, ЩО ТА ЯК?

**РУШІЙНІ СИЛИ, ПРОГРАМОВІ ЦІЛІ
ТА РЕАЛЬНІ ПЕРСПЕКТИВИ РЕВОЛЮЦІЙНО-
ДЕМОКРАТИЧНОГО ПРОЦЕСУ В УКРАЇНІ
СЬОГОДНІ Й ЗАВТРА ТА НАША УЧАСТЬ У НИХ**

Доповідь на 6-му з'їзді УРДП 25. грудня 1970 р.

ВСТУПНІ ЗАУВАГИ

Ця доповідь являє собою лише розгорнений коментар до програми УРДП, що її проєкт подано на розгляд і схвалення 6-го з'їзду УРДП та опубліковано до загального відома в «Українських вістях» з 6.-13. грудня 70 р. Тому не будемо тут повторювати ті загальновідомі та бездискусійні для нас речі, про які чітко й яскраво сказано в тих ідеологічних підставах і програмових засадах, що їх ще раз стверджено й уточнено в нашій оновленій та доповненій тепер програмі. Маю на увазі передусім наші національно-державницькі, самостійницькі постуляти, як також наші антикомуністичні позиції, тобто — все те, що визначає собою зміст нашої, так би мовити, «програми-максимум». Відмінно від тих емігрантських середовищ і діячів, які всю свою т. зв. «політичну діяльність» зводять до самих лише постійних переконувань себе й інших у своїй сто разів підкреслюваній «самостійницько-антикомуністичній» та звичайно — «максималістичній» непогрішимості, ми не маємо потреби в цьому, бо не маємо того комплексу меншевартости (чи може й нечистого сумління), яким тільки й можна пояснити потребу декого в такого роду самогіпнозі та самореклямі. Вважаючи наше самостійництво й наш антикомунізм за речі самозрозумілі та, зрештою, досить загальні (бо ж в основному — вони спільні в нас із іншими самостійницько-антикомуністичними середовищами), ми воліємо говорити в межах визначеної цим нашої програми про речі більш конкретні та специфічно властиві саме для нас і тому такі, що підлягають дискусії.

Власне, специфіка політичного обличчя партії полягає в тому, яку конкретну відповідь дає вона своєю програмовою концепцією на три головні питання, що їх ставить перед нею реальність політичного життя в даній конкретно-історичній ситуації народу. Ці питання такі: поперше — ХТО являє собою ті конкретні соціально-політичні сили, які в розумінні даної партії є рушійними силами боротьби народу за досягнення тих цілей, що їх дана партія вважає за свої; подруге — ЩО конкретно являє собою той суспільно-політичний лад, який у розумінні даної партії втілює в собі голошені нею програмові цілі; і третє — ЯК дана партія конкретно розуміє той шлях, яким за наявних чи передбачуваних конкретно-історичних обставин може йти боротьба за дані програмові цілі — з реальними перспективами їх здійснення.

Звичайно, якщо відповідь на ці питання звести до самих лише загальних фраз про «націю» чи «народ» взагалі, про стандартно повторювану всіма «самостійну соборну державу» (з великої літери) та про словесно-спекулятивну «безкомпромісову боротьбу за цілковите знищення» і т. п., то про це можна тільки деклямувати, а не дискутувати. Так і роблять найбільш «непогрішми» середовища й діячі в нас на еміграції, здобуваючи в цей найлегший спосіб свої дешеві «визвольно-політичні» лаври. Та, як відомо, справжня політика знає тільки конкретні сили, конкретні цілі й конкретні шляхи боротьби. «Нація» чи «народ» — це загальні поняття, за якими в кожній конкретно-історичній дійсності виступають, як їхні виразники й носії, різні конкретні соціально-політичні сили в особі певних суспільних груп. «Самостійна соборна держава» — це також узагальнення, за яким криється конкретне державно-устроєве втілення певного соціально-політичного ладу в інтересах тих суспільних груп, що його творять. І «безкомпромісова боротьба» — це не просто «цілковите знищення», а таки завжди перетворення наявного

в бажане, через його докорінну перебудову й тим самим — зміну, на конкретно існуючій для цього соціально-політичній базі та в конкретно-історичних реальних умовах, що визначають і конкретно-реальні засоби та форми боротьби.

Відповідно до цього, в кожночасно змінній історично-політичній ситуації конкретна відповідь на питання «хто, що та як», навіть і в межах одного й того ж самого політичного руху, не може бути незмінно та сама. Тому сьогодні, поновлюючи й доповнюючи нашу програму, засади якої проголошено 22 роки тому, ми мусимо знову, — вже на тлі тих конкретних політичних обставин, у яких відбувається життя й боротьба нашого народу нині, — переглянути й передискутувати знову ці питання. Як же в сучасній підсоветській дійсності України виглядають ті головніші соціально-політичні факти й фактори, що визначають конкретний зміст нашої відповіді на ці питання сьогодні?

I Х Т О ?

1. ЗАГАЛЬНА СХЕМА ТА ДЕЯКІ ПИТАННЯ ЩОДО ЇЇ УТОЧНЕННЯ

Як відомо, загальне визначення сукупності всіх тих соціально-політичних сил, які за концепцією УРДП є рушійними в розвитку революційно-демократичного процесу, що відбувається в сучасній підсоветській дійсності України, зводиться до такого досить широкого збірного поняття, як «український трудовий народ». Але це збірне поняття в нас відразу ж уточнюється як **триєдина** суспільна категорія в складі трьох трудових станів: робітництва, селянства та їхньої трудової (чи більш точніше — фахової й творчої) інтелігенції. Відповідно до цього, ми говоримо власне про «триєдиний трудовий народ», окреслюючи поняттям «триєдиности» спільність головних елементів соціально-класового становища людей цих трьох трудових станів у підсоветському суспільстві, поділеному саме за ознакою відношення людей до праці. Так узагальнений світ людей праці в сучасній підсоветській дійсності України ми розглядаємо в цілості, як протиставлення нетрудовій класі партійно-державної політбюрократії, що панує в системі тоталітарної влади комуністичної партії саме через володіння політичними засобами влади, перетвореної в інструмент володіння й усіма засобами виробництва та визиску чужої праці. Та чи справді й наскільки є «триєдині», в соціально-

політичному розумінні, ці три складники світу людей праці, чіє становище та чії інтереси й прагнення в підсоветській дійсності зводимо ми до одного знаменника?

Звичайно, така схема розподілу та протиставлення соціально-політичних сил у підсоветському суспільстві, лише по лінії протилежності становища й інтересів «триединого трудового народу» в стосунку до однієї нетрудової панівної класи—це, як і всяка схема, лише спрощена формула самої суті, багато складніших у своїй конкретності, взаємин між різними вужчими (професійними, гієрархічними і т.п.) групами суспільства по обидва боки такого його двоподілу. Проте ця схема в основному найбільш правильно визначає **найважливіше**: соціологічну природу тих **антагоністичних**, тобто — гостро-непримиренних, суперечностей, по лінії яких існує нині **головний** соціально-політичний конфлікт і розвивається революційно-демократичний процес в Україні, як частина цього ж загально-підсоветського процесу в усьому ССРСР. Тому й усередині того підсоветського світу людей праці, що складається з трьох головних трудових станів — робітництва, селянства та їхньої трудової інтелігенції, нам ідеться нині передусім про те спільне, що єднає їхні інтереси й прагнення в сучасному їхньому становищі саме по лінії їхніх **антагоністичних** суперечностей у стосунку до панівної партійно-державної політбюрократії. Коли ж ідеться про **спеціальні** (в тому й окремі матеріальні) інтереси й прагнення не лише кожного з цих трьох трудових станів, а навіть і певних спеціальних груп всередині їх, то між ними безперечно є також певні різниці чи й суперечності, але **не антагоністичного** характеру. Та на тлі їхніх головних, антагоністичних суперечностей у стосунку до панівної політбюрократії — це нині явно другорядні, побічні речі, які не мають принципового соціально-політичного значення.

Зрештою, в питанні взаємовідносин між ро-

бітництвом, селянством і трудовою інтелігенцією, як також і в питанні місця та ролі кожного з цих трьох трудових станів у загальній сукупності рушійних сил революційно-демократичного процесу в підсоветському суспільстві сучасної України, треба мати на увазі той факт, що нині — це в основному вже нове, **індустріальне суспільство**. Індустріальним суспільством у сучасній суспільно-політичній літературі називають звичайно суспільство на базі вирішальної переваги індустріальної (промислової) економіки над аграрною (сільсько-господарською) та загальною, зокрема ж — демографічної (народонаселенчої) переваги міста над селом; отже — суспільство з високим рівнем технічного розвитку й відповідним достосуванням до цього всієї організації суспільного життя. Таке суспільство сформувалося в країнах Західної Європи та в Америці **вільно**, наслідком т. зв. «науково-технічної революції», тобто — швидкого науково-технічного прогресу, ХХ століття. В Україні ж, як і в інших республіках Советського Союзу, подібне суспільство виникло наслідком **насильств** і жорстокостей т. зв. «соціалістичної індустріалізації» та зв'язаної з нею колективізації, здійснених тоталітарною владою комуністичної партії в ім'я т. зв. «будівництва комунізму» — в інтересах влади самої партії. Суттєво відрізняючись від західнього вільного, переважно демократичного, хоч і капіталістичного, індустріального суспільства, советське **тоталітарне** індустріальне суспільство має все ж таки спільну з ним головну рису: воно також має своєю базою перевагу міста над селом (тепер уже й у демографічному, а не тільки економічному, розумінні) та такий рівень технічного розвитку, що досягає меж тієї ж самої «науково-технічної революції», яку перейшли індустріальні країни Заходу. Тільки достосування загальної організації суспільного життя до вимог нової індустріальної доби відбувається тут у невідповідній до цих вимог старій формі т. зв. «клясової боротьби» за

самозбереження і зміцнення тоталітарної системи панування комуністичної партії.

В кожному разі, в зв'язку з перетворенням підсоветського суспільства в індустріальне, за останні десятиріччя значно змінилася сама природа кожного з трьох трудових станів у ньому, порівняно з узвичаєними в нас дотепер поглядами на них. А це вимагає певного перегляду та певних переоцінок наших звичних уявлень і щодо характеру їхнього взаємного стосунку один до одного в сучасній дійсності, і щодо їхнього справжнього місця і значення в суспільно-політичних процесах у нашій країні сьогодні. Зокрема ж по-новому треба поглянути на співвідношення міста й села, на ролі робітництва й селянства, та ще більше — на ролі їхньої трудової, фахово-творчої інтелігенції, в цих процесах. Бо в нових історичних обставинах тепер дещо по-новому стоїть і таке досить не нове питання, як от, наприклад: якій із тих соціально-політичних сил, що їх увособлює собою кожен із трьох названих трудових станів, належить ролі головної рушійної сили в розвитку потенційно-революційного процесу внутрішнього зеперечення наявного стану речей у підсоветській дійсності сучасної України?

2. РОБІТНИЧО-СЕЛЯНСЬКА ЄДНІСТЬ, ЯК ОСНОВНИЙ СИЛОВИЙ ФАКТОР

Самозрозуміло, що вирішальною для революції в умовах сучасного індустріального суспільства є ролі великого індустріального міста. З цього факту логічно випливає висновок, що головною рушійною силою революційного процесу в цьому суспільстві має бути міське індустріальне робітництво. Так воно засадничо й є, тільки з певними й досить суттєвими корективами та уточненнями щодо цього. Передусім — головна ролі робітництва в даному разі ніскільки не означає якоїсь спеціальної «провідної» ролі робітництва — на зразок тієї, якої надають йому в марксистських схемах революційного процесу.

Зокрема ж — це ніяк не означає такої ролі робітництва в стосунку до селянства, як це звичайно розуміється в згаданих марксистських схемах. Бо власне й сама соціологічна природа робітництва та селянства взагалі, а їхнього взаємопов'язання між собою в індустріальному суспільстві сучасної України — зокрема, є тепер цілком іншою, ніж була не тільки в часи виникнення марксистських схем, але й у часи формування наших донедавніх уявлень про це.

Річ у тому, що в Україні, як і в цілому Советському Союзі, процес індустріалізації та відповідного до неї перетворення суспільної структури, розгорнувшись лише в тридцять роки, щойно тепер завершується створенням справді індустріального суспільства. Бо щойно тепер у суспільній структурі України місто справді переважає над селом в обох розуміннях цієї переваги, тобто — не тільки в економічному, але й у демографічному розумінні. В обох же цих розуміннях індустріальну перебудову суспільства в Україні, як відомо, здійснено дослівно за рахунок селянства: економічно — через тотальну експлуатацію і руїну селянства примусовою колективізацією; демографічно ж — через переключення великих мас «розселяненого» колективізацією сільського населення в міське — шляхом «добровільно-примусового» його «оробітничення». Наслідком цього, досить прискорене зростання мас індустріального робітництва та формування його сучасного людського складу відбулося й далі ще відбувається в Україні в спосіб також «оселянення» робітництва. Тому це досить таки оновлене робітництво являє собою в щойно створеному індустріальному суспільстві сучасної України такий іще соціально «молодий» стан, що його, відмінно від робітництва давніш індустріально розвинених країн Заходу, нині ще далеко не можна розглядати навіть як цілком відокремлену від селянства, а не то що протиставну йому, соціально-класову групу.

З другого ж боку й та головна части-

на «розселяненого» колективізацією селянства, що залишилася в сільському господарстві, фактично перетворена тепер у соціально новий, **паралельний** індустріальному робітництву й також **пів-індустріальний** стан колгоспно-радгоспних працівників для держави. Правда, цей пів-індустріальний стан являє собою, власне, стан півзакріпачених державою та незрівняно більш упосліджених і більш експлуатованих людей праці, ніж індустріально-міське робітництво. Проте ця різниця лише в ступні, але не в суті, підневільного становища державного робітництва й також «удержавленого» тепер колгоспно-радгоспного селянства, ніскільки не міняє головного факту: що вони, як однаково трудові стани **виробників** у єдиному, централізованому керованому й плянованому державою, виробничому процесі, являють собою таки **єдиний світ людей праці** — в протиставленні до власників влади в державі, що саме через цю владу визискують їхню працю.

Таким чином, та «робітничо-селянська змика», що теоретично була здавна політичною метою комуністів у боротьбі проти капіталізму, фактично стала дійсністю в підсоветському індустріальному суспільстві. Тільки з оберненим, бо проти влади комуністів спрямованим, політичним змістом. Та йдеться тут не тільки про «змикання» переходових інтересів, але й про більш тривалу **єдність** двох трудових станів. Бо в умовах **єдиної** системи тотального централізму підсоветського індустріального суспільства вони стали насправді перетворюватися в **дві частини** все більше **з'єднаної**, ширшої соціально-політичної спільноти просто «трудящих міста й села», якими вони формально й числяться в офіційній советській номенклатурі.

Зрештою, в зв'язку з неухильним зростанням технізації та спеціалізації праці в охопленому індустріальним процесом сільсько-господарському виробництві, відбувається також постійне зближення і самих трудових функцій людей

праці в обох — міському й сільському — секторах єдиного індустріального суспільства. Звичайно, завдяки спеціальній політиці компартії щодо сільського сектора, його матеріально-культурний рівень настільки нижчий від міського, що проголошене в СРСР «стирання різниці між містом і селом» є, безумовно, блефом. Проте безперечним є інше: стирання **грані між трудовим** містом і селом — у розумінні робітничо-селянської єдності передусім на ґрунті зростання різниці між «трудящими» і «нетрудящими» міста й села — не лише в політичному, але й у психологічному розумінні.

Взагалі ж — на тлі вже згаданого демографічного процесу переключення сільського населення в міське (в тому, до речі, й шляхом кількісного зростання нових міст на базі індустріальних новобудов та включення в них сільських районів, що переростають в індустріально-міські) можна говорити навіть і про фізично-психологічну, а не тільки соціально-політичну, робітничо-селянську єдність. А цей факт має ще й особливо важливий для нас **національний** аспект, бо за цим криється фактична «українізація» робітництва чи «трудящих міста» взагалі — через їх фізичне «оселянення», про що й свідчить статистика людського складу міст України. Правда, з іншого боку це також означає й русифікацію так «оробітниченого» селянства, та ця русифікація (переважно в сфері мовної культури) все ж таки далеко поверховіша, ніж «фізична українізація» людського складу робітництва та через це — й міст України взагалі. Бо головне таки в тому, що сучасне робітництво й індустріальне місто України, відмінно від **російського** (а не тільки зрусифікованого) обличчя його дореволюційної більшості, сьогодні в основній своїй більшості таки **українське** (яким воно на цій базі може кожночасно стати й за мовною культурою, — майже автоматично, в відповідних політичних обставинах).

В кожному разі, факт робітничо-селянської

єдності «трудящих міста й села» в індустріальному суспільстві сучасної України — це безсумнівний факт життя нашого народу сьогодні; і цей факт означає таку соціально й національну консолідацію двох основних, але досі роз'єднаних, частин нашого народу, що це має для його дальшої долі просто таки епохальне значення. Власне, саме в цьому факті робітничо-селянської єдності й полягає той основний силовий фактор, який визначає характер і напрям революційного процесу в Україні сьогодні. І цим фактично «знімається» питання про те, якому з двох складників цієї єдності належить «головна» чи «провідна» роля рушійної сили в революційному процесі. Можна лише говорити про таке чи інше співвідношення цих двох складників на певних етапах розвитку революційного процесу — з погляду стратегії й тактики нашого, революційно-демократичного руху. Яким же є це співвідношення сьогодні та в перспективі ближчого майбутнього?

Стверджуючи ще раз вирішальну роль індустріального міста й міського робітництва для революції в умовах сучасного індустріального суспільства, треба разом з цим ствердити й інше, а саме: що **підставовою** динамічною силою революції в потенції сьогодні на нашій батьківщині є таки та найбільш упосліджена соціально, найбільш органічно національна та й просто найбільша кількісно частина нашого народу, яка в місті й через місто репрезентує собою наше «оробітнене» село, а в селі являє собою «розселянених», пів-індустріальних та півзакріпачених сільсько-господарських працівників для держави, чи інакше — «колгоспно-радгоспне» селянство. Тому, підкреслюючи робітничо-селянську єдність трудівників міста й села та не протиставляючи й не розриваючи дві частини цієї ширшої соціально-політичної спільноти в індустріальному суспільстві сучасної України, ми все ж таки ставимо ставку на її основну більшість, як на носія найбільш потенційно-рево-

люційної сили в сучасній українській підсоветській дійсності.

Та цю силу, звичайно, слід розуміти не як просто якусь «стихійну силу мас», а тим більше — не як сумнозвісну в нашій історії «селянську стихію», а передусім як силу, що виростає з ґрунту зрушеного індустріалізацією села й переростає в організовану містом та через місто діючу силу **людей фахової праці та фахового знання й уміння** в усіх ділянках трудової, в тому й творчої, діяльності. Але тут постає питання про ролю третього складника в комплексі потенційно-революційних соціально-політичних сил, про які тут іде мова: про ролю робітничо-селянської фахово-творчої інтелігенції.

3. ФАХОВО-ТВОРЧА ІНТЕЛІГЕНЦІЯ, ЯК ГОЛОВНИЙ ІДЕЙНИЙ РУШІЙ

Якщо взагалі в усіх суспільно-історичних зрушеннях передову ролю завжди відіграють освічені верстви суспільства, то це тим більше стосується до сучасного індустріального суспільства. Тільки при цьому треба мати на увазі той факт, що в умовах індустріального суспільства тепер освіта — це масове явище, зумовлене передусім вимогами фаховости в усіх ділянках праці, що потребує знань, відповідних до сучасного рівня науково-технічного прогресу в індустріальній економіці. Тому й у суспільстві сучасної України люди з освітою в межах відповідного цьому рівневі фахового вишколу різного ступня — це вже не якась особлива, відокремлена від інших, суспільна верства, а невід'ємна частина всіх суспільних груп і зокрема — трудових станів суспільства. Та навіть більше: коли йдеться про світ людей праці на нашій батьківщині сьогодні, то в ньому відбувається тепер таке далекойдуче пересунення центру ваги в бік фахової праці відповідно освічених людей фахового знання й уміння, що саме ці люди насправді стають уже головним елементом світу праці взагалі.

Разом із цим, очевидно, відбулося вже й відбувається далі, характерне для всіх індустріальних суспільств, величезне зростання кількості й питомої ваги фахівців з вищою освітою, що працюють розумово й творчо в різних галузях науки, техніки й культури та становлять собою досить широкий і різноманітний стан інтелігенції. Загально цей стан складається з найбільш освічених представників усіх станів та певною своєю частиною входить до складу й панівної класи, що використовує в інтересах своєї влади знання й здібності освічених фахівців. Але в основній своїй масі — це передусім найбільш освічена частина переважної, робітничо-селянської більшості «трудящих міста й села», і як така — це саме та **третя** складова частина триєдиного трудового народу, що її, відповідно до цього, ми й називаємо «**трудова інтелігенція**». Трудова не лише своїм трудовим походженням, але й своїми трудовими функціями в тому світі людей фахової праці та фахового знання й уміння, до якого вона безпосередньо належить. І ця інтелігенція являє собою власне ту передову, **фахово-творчу** частину цього світу праці, якій належить і передова роль в розвитку потенційно-революційних сил у ньому.

Мова в даному разі йде передусім про ті молодші масові кадри фахово-творчої інтелігенції робітничо-селянського походження, що фактично являють собою тих же таки робітників і селян, але з університетськими й іншими високошкільними дипломами; а головне — з високим рівнем інтелектуального й духового розвитку та відповідними кваліфікаціями й здібностями для керівної й ініціативно-творчої ролі в тих ділянках життя сучасного суспільства, до фахової праці в яких вони належно підготовані. Отже — це **не ті** інтелігенти й пів-інтелігенти з середовища чи в середовищі панівної класи, які є переважно фахівцями від партійно-політичної та адміністративно-організаційної діяльності з рамени і в інтересах свого привілейованого станови-

ща в суспільстві. Як також це й не ті справді фахові й високоосвічені кар'єристи з різних середовищ свого походження, які свідомо й корисливо вислужуються в керівному бюрократичному, а зокрема — в технократичному, апараті влади панівної класи. Правда, цей апарат широко використовує, зокрема в своїх проміжних службових ланках, також і представників масових кадрів тієї фахово-творчої інтелігенції, про яку тут іде мова, — бо ж кадри ці вишколює влада таки передусім для використання в своїх власних цілях. Ба навіть більше: значна частина цих масових кадрів на шляху до освіти й становища в фахових і творчих ділянках праці змушена в умовах партійної диктатури перебувати в різних формах пов'язання з партією чи, зокрема, з комсомолом, які, звичайно ж, намагаються перетворити ці кадри й ідейно в свої власні. Та це не міняє того факту, що взагалі ці кадри належать партійній владі лише формально, оскільки вони «під нею ходять», а насправді вони протиставні їй, — і не тільки силою факту свого робітничо-селянського походження і пов'язання з середовищем свого походження, але й ще більше — самою своєю природою справді фахової й справді творчої інтелігенції.

Власне — **освіта й фаховість**, а також **інтелектуально-духовий розвиток і творчі прагнення** цієї трудової інтелігенції роблять саме її, найбільш ідейно опозиційною та саме в ідейно-політичному розумінні найбільш ініціативною серед потенційно-революційних сил трудового народу, частиною й виразником якою вона є. Поза тим, що взагалі саме інтелігенція кожного суспільного стану чи народу в цілому найперше, найширше й найглибше схоплює своїм розумінням сутність соціально-політичних і національних інтересів свого стану й свого народу, є ще один момент, що стосується спеціально до становища й ролі фахової й творчої інтелігенції саме в специфічно советській суспільній структурі та політичній дійсності. Річ у тому, що саме ця інте-

лігенція є найбільш безпосередньою жертвою тієї кричущої суперечності системи диктатури комуністичної партії, що полягає власне в керівництві переважно не фахових, не творчих і навіть недостатньо й освічених та мало інтелігентних людей, під командою яких доводиться перебувати й від них залежати, в усіх цих відношеннях вищим від них, фахово-творчим людям. А ця суперечність особливо загострена в Україні ще й суперечністю між місцевими національними та чужими, іншонаціональними й ворожими українцям кадрами керівництва. Все це перетворює фахово-творчу інтелігенцію передусім у безпосереднього суперника партії й ворога її диктатури, а тим самим і логічно — в найбільш природнього носія ідей її протилежності — **демократії**. І такою вона є навіть і в межах самої партії, як головне джерело перманентної опозиції в ній та потенційно-революційного конфлікту поза нею. Тому партія, ведучи постійну боротьбу за опанування й охоплення собою цієї фахово-творчої інтелігенції, разом з цим мусять вести й постійно веде боротьбу проти цієї інтелігенції, яка через це є постійно головним об'єктом репресій. А це ще більше революціонує цю інтелігенцію та перетворює саме її в **головного ідейного рушія** революційного процесу, який — за своєю демократичною суттю та за своїми демократичними цілями — є саме **революційно-демократичним процесом**.

Таким чином, у трійді рушійних сил революційно-демократичного процесу, **вирішальна роля** в якому належить індустріальному містові, **основним силовим фактором** є робітничо-селянська єдність, а в ній **підставову динамічну силу** революції в потенції являє собою, найбільш упосліджена соціально та найбільш органічна національно, її селянська більшість. Але **головним ідейним рушієм** революційно-демократичного процесу є робітничо-селянська фахово-творча інтелігенція. Так у схематично-узагальненому окресленні виглядає зміст нашої відповіді сьогодні на питання — **хто**.

II

Щ О ?

1. ЄДНІСТЬ СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНИХ ТА НАЦІОНАЛЬНО-ДЕРЖАВНИЦЬКИХ ЦІЛЕЙ НАРОДУ В УКРАЇНІ СЬОГОДНІ

Відповідь на питання «хто» містить у собі вже й основні, підставові елементи для відповіді на питання «що». Бо ж соціально-політична природа рушійних суспільних сил визначає зміст їхніх інтересів і прагнень, якими визначається й зміст їхніх цілей.

Але тут ми, звичайно, відразу ж потрапимо під атаку тих демагогів із середовищ наших «єдиноправильних» противників, які тільки й живуть політичною спекуляцією словами та які й тут найперше зауважать словесну «єресь»: наголос на «соціально-політичних інтересах і прагненнях, що визначають цілі», — відмінно від традиційно-ритуального в них зачинання мовою про «національно-державницькі ідеали самостійности, соборности» і т. п. Тому спочатку мусимо в цю справу внести повну ясність.

Очевидно, ми не заперечуємо першости національно-державницьких ідеалів, якщо йдеться про визначення наших політичних цілей. Тільки ми просто не мислимо їх абстрактно та як щось самодостатнє, тому не відриваємо їх від конкретних соціально-політичних інтересів і прагнень тих конкретних суспільних сил народу, чії цілі ми вважаємо за свої. Ба навіть більше: як представники й виразники цих суспільних

сил свого народу, ми знаємо, що ті **реальні**, а не вигадані, національно-державницькі ідеали, які справді має наш народ у своїй конкретно-реальній, отже — підсоветській, дійсності сьогодні — це, власне, зверхня сторона тих же таки соціально-політичних цілей суспільних сил, про які тут іде мова. Так воно є поперше тому, що поняття «українська нація» сьогодні тожне з поняттям тієї триединої суспільної категорії «український трудовий народ», що являє собою спільноту соціально-політичних сил, які нині є також і єдиним реальним втіленням українських **національних** сил. А подруге — ці національні сили українського трудового народу сьогодні є **державницькі** в найістотнішому розумінні, бо самою своєю соціально-політичною природою й своїм становищем у підсоветській українській дійсності безпосередньо пов'язані з інтересами незалежності України, саме як державно-політичної та зокрема — державно-економічної одиниці.

Щодо втілення українських національних сил сьогодні в єдиній особі робітничо-селянських мас трудового народу з його фахово-творчою інтелігенцією, то це ледве чи потребує доведення. Можна лише підкреслити, що сучасна єдність соціально-політичних інтересів усіх трьох складників українського трудового народу, тобто — відсутність класових антагонізмів між ними та всередині них — у протиставленні панівній класі політбюрократії, як носієві національно чужої (незалежно від національного походження) політичної сили, — це факт, який ставить наш народ сьогодні на вищий ступінь у національно-політичному розумінні, ніж він був колинебудь досі. Інша справа, що це зовсім не означає якогось ідеального стану тієї «національної свідомості» за стандартами наших самореклямованих емігрантських «націоналістів», що нею звикли в нас (очевидно — на еміграції) міряти ступінь національно-політичного розвитку народу. Та це, власне, те питання національно-держав-

ницької якості рушійних суспільних сил, щодо якого треба тут наголосити один «еретичний», з погляду наших «єдиноправильних», момент.

Річ у тому, що коли йдеться про якийсь ви-
мріяний ідеал «української самостійної соборної
держави» в душі абстрактних «візій» наших емі-
грантських «націоналістів» чи в сенсі претенсій
деяких емігрантських «відновлювачів» минуло-
го, то такої «національної свідомості» в масі на-
шого народу сьогодні, звичайно, є дуже мало.
Натомість є загально поширеною свідомість
приналежності до української державної нації,
що саме як така має в державно-політичному
комплексі «Союзу Радянських Соціалістичних
Республік» свою **державну форму** життя в виг-
ляді «Української Радянської Соціалістичної
Республіки», яка насправді не є, хоч має всі
формальні й фактичні дані для того, щоб **бути**,
дійсно суверенною державою. Тому саме ця кон-
кретно наявна форма української «державности
в потенції» є тією стартовою «точкою відштов-
хування», від якої починається й розвивається
національно-державницьке мислення в масі на-
шого народу сьогодні, як передусім **реально-по-
літичне** мислення в напрямі **перетворення** існу-
ючого в бажане на ґрунті реально наявних для
того даних, а не «творення» чогось із нічого чи
повернення до того, що було колись. Очевидно,
це перетворення включає в себе, як самозрозу-
мілий перший етап, докорінну перебудову всьо-
го державно-політичного комплексу «Союзу
РСР», без чого взагалі реально неможливе нія-
ке ні «творення», ні «перетворення» в Україні
сьогодні.

Головне ж при цьому є те, що державність у
свідомості рушійних суспільних сил нашого на-
роду сьогодні — це передусім конкретний ін-
струмент **влади**, що є вирішальним для забез-
печення соціально-політичних інтересів цих
сил. А в змаганні за ці інтереси й полягає той
потенційно-революційний конфлікт, що розви-
вається в Україні, як і в цілому Советському

Союзи, саме по лінії змагання за владу народу й тим самим — за народню державу. Тому саме на точці влади сходяться в одно соціально-політичні й національно-державницькі прагнення й цілі українського трудового народу в підсоветській дійсності України сьогодні. І саме держава є разом ареною й метою змагання народу за свою владу й свою, отже — українську народню, державу, яка таким чином стає першим і головним втіленням отого «що», про яке тут іде мова.

Та для повного вияснення змісту цього «що» мусимо ще раз застановитися на питанні про соціально-політичну єдність трьох основних станів українського трудового народу, як нової, справді триєдиної, суспільної категорії.

2. ПЕРЕКЛЮЧЕННЯ ПРОБЛЕМИ ВЛАСНОСТИ В ПРОБЛЕМУ ВЛАДИ ТА СОЦІОЛОГІЧНІ ВИСНОВКИ З ЦЬОГО

Зовнішньо та нова триєдина суспільна категорія, що нею ми визначаємо тут сучасну соціальну природу все ще трьохкласового підсоветського немовби «безкласового суспільства», збігається з подібним окресленням цього суспільства й у советській офіційній номенклатурі під загальною назвою «трудящих міста й села». З тією, звичайно, суттєвою різницею, що в советській термінології нема спеціального окреслення панівної класи партійно-державної бюрократії, що зараховує й себе в число «трудящих». А таке зведення всіх до єдиної категорії «трудящих» в СРСР почалося з того часу, як індустріалізацією, колективізацією й уніфікацією всього життя суспільства панівна класа позбавила себе можливості маніпулювати далі «класовими протириччями», протиставляючи одну одній три, попередньо справді дечим протиставні, трудові класи — робітництва, селянства та різнокласової інтелігенції. Зокрема ж неможливо стало грати на головній «марксо-ленінській» карті класового поділу суспільства по лінії стосунку людей до «власности на засоби виробниц-

тва» та протиставлення на цьому тлі робітництва, як безвласницького «пролетаріату» — селянству, як так званій «дрібновласницькій буржуазії», а їх обох — інтелігенції, як окремії, і також нібито «дрібнобуржуазній», клясі.

Та хоч це зведення до одного знаменника трьох різних клясів, з погляду комуністично-партійної доктрини нової панівної кляси означає немовби її «досягнення» — в розумінні здійснення «безклясового» та «безвласницького» соціалістичного «суспільства трудящих», проте насправді сталося щось цілком протилежне. Бо в особі цих «трудящих» виникла, з'єднана в одну соціально-політичну силу, не безклясова, а міжклясова спільнота з ознаками всіх трьох попередніх клясів, перемішаних і взаємно переплетених у протиставленні до панівної над ними кляси. І в цій міжклясовій спільноті попередні кляси не зникли в єдиній цілості, але переключилися в нову площину свого суспільного буття. Зокрема ж у цій новій площині їхнього суспільного буття відношення до власності справді перестало бути чинником поділу й протиставлення між ними. Але натомість сама проблема власності просто собі не зникла, а перетворилась у нову й головну тепер проблему цілої спільноти — в проблему влади, як джерела всякої власності в суспільстві, де все належить державі. І саме відношення до влади, за відсутності поділу по лінії відношення до власності, єднає всі три колишні клясові, а тепер лише станові, групи в одну соціально-політичну силу, протиставну сучасним носіям влади в державі, як фактичним власникам усього в ній.

Цей фундаментальний соціологічний факт особливо важливий для зрозуміння нової соціальної природи, а тим самим і соціально-політичних прагнень, центральної складової частини триєдиного трудового народу сучасної України, тобто — українського «розселеного» тепер селянства. Цей головний носій приватно-власницької стихії, після перетворення його в

найбільш упосліджений стан півіндустріальних сільсько-господарських працівників для держави, самою логікою свого нового суспільного буття став **новим** у цьому відношенні трудовим станом, але не в тому розумінні, яке вклала в це перетворення влада, обезвласнюючи селянство. Воно справді вийшло з кола виключно своїх приватно-власницьких інтересів та змагання саме за ці (чи навіть — за самі ці) інтереси в вузько класовому розумінні. Але з площини змагання за самі свої, вужчі приватно-власницькі інтереси воно переключилось у площину змагання за ширші, загально-народні політичні інтереси — по лінії боротьби за народню владу в державі.

Сталося власне протилежне тому, чого хотіла досягти комуністична партія в своїй безоглядній боротьбі проти селянства шляхом його примусової колективізації та ліквідації його приватно-власницької природи — з метою тотальної його експлуатації в тотальному індустріальному суспільстві з пануванням нової класи державних власників. Замість ліквідації селянства через ліквідацію його приватної власності, сталася **консолідація** селянства. Бо з розпорошеної маси класово розшарованих і тому внутрішньо роз'єднаних та навіть ворожих між собою груп і одиниць приватних власників різного ступня, це селянство перетворилося в класово однорідну (щодо своїх головних інтересів) спільноту людей, позбавлених власності, але наділених новою свідомістю зв'язку між **власністю** і **владою**.

3. ДОЛЯ І РОЛЯ СЕЛЯНСТВА — ВЧОРА, СЬОГОДНІ І ЗАВТРА

Щоб усвідомити собі повністю, що означає нова свідомість селянства з погляду основних, історичних цілей визвольної боротьби нашого народу взагалі, мусимо пригадати, що саме класове розшарування селянства і класова боротьба всередині самого селянства — це було те історичне прокляття українського народу, як голов-

ним чином селянської нації, що стало головною причиною не то що поразки, а фактичної приреченості на поразку, української національної революції півстоліття тому. Ми всі знаємо, що наше селянство, як головна русійна сила нашої національної революції, було й головною та фатальною слабиную цієї революції. І ця слабина полягала власне в тій сліпій приватно-власницькій стихії селянина, який насправду героїчно боровся за свою землю, але таки дослівно за **свою**, власну землю в межах **своєї** власної садиби, **свого** власного хутора і щонайбільше свого рідного села чи може й повіту, але не в межах цілої свсеї нації і не в формі боротьби за державну владу своєї нації. Бо інтереси нації доходили до нього передусім через його вузько-приватні інтереси, вимірювані розмірами наділу землі, який йому обіцяли ті чи інші політичні сили.

Наші політики тих часів окреслили цей факт і записали його в історію під назвою «національна несвідомість», але фактично це була національна неповноцінність тодішньої соціальної свідомості, внутрішньо суперечної в самій собі, різнокласової селянської маси, до якої була зведена вся наша тодішня нація. І той факт, що комуністам, та ще й чужим за національною приналежністю чи орієнтацією, не зважаючи на їхню ідеологічну протилежність селянській приватно-власницькій стихії, вдалося осідлати цю стихію і саме на ній виїхати до перемоги в майже суцільно селянській країні, — цей факт був, зрештою, не випадковий. Наші політики тих часів окреслили цей факт і записали його в історію як «ошуканство демагогів-фальшивників», чим воно по-суті й було. Але ж фактично комуністи ніколи й не приховували свого ошуканського наміру, а саме: підпорядкувати команді, нібито репрезентованій ними, монолітно єдиної й організованої кляси міських робітників-пролетарів, — підпорядкувати їй клясово неоднорідну й клясово розшаровану селянську «дрібно-буржу-

азну» масу, ставлячи ставку саме на розпалювання й використання соціально-клясових суперечностей всередині селянства. Можна навіть сказати, що саме реалістично-цинічний погляд на селянство та мобілізація його вузьких приватно-власницьких інстинктів на поборення біднішим селянством заможнішої його частини за допомогою пасивної неутральності середньої частини, — це було те, в чому полягала перевага комуністів перед нашими національними ідеалістами, що очолювали в нашій революції свою селянську націю, як уявного носія єдиної національної правди.

Ба навіть більше: сама ліквідація селянської приватної власності, як відомо, відбувалась у формі «ліквідації куркульства», а потім «підкуркульників» і т. д. — також за допомогою мобілізації, накопичених на базі приватно-власницьких суперечностей, ненависницьких інстинктів всередині самого селянства. Тому й сам катастрофальний характер колективізації, з масовим голодом і руїною господарства в її наслідку, був частково також трагічною розплатою всього селянства за його соціальну сліпоту, зумовлену, зрештою, його соціальною природою. І ця розплата стала тією дорогою ціною, якою довелося нашому селянству заплатити за своє прозріння на історичному іспиті цілої нашої нації в добу формування індустріального суспільства. Але це, звичайно, було прозрінням для тих старших поколінь, що самі перейшли через цей іспит. У цілому ж для нашого селянства, як основної частини нашої нації, це означало переформування його в нову, клясово однорідну категорію півіндустріальних працівників сільського господарства в володінні нової кляси державних власників, тобто — власників через причетність до влади. І в відношенні до влади цієї нової кляси, також нова соціальна категорія півіндустріального, але й півзакріпаченого колгоспного селянства, стала такою ж силою історичного заперечення влади нової кляси, як індустріально-робітничий

пролетаріят був у відношенні до старої буржуазно-капіталістичної класи до революції.

Та це заперечення, означаючи безумовне заперечення ладу, побудованого на колгоспній неволі, ніяк не означає, що цим самим селянство є носієм ідеї реставрації приватно-власницьких відносин на базі відновленого капіталізму та реваншу селянської приватно-власницької стихії супроти всіх форм організації суспільства на базі некапіталістичної індустріальної економіки з державним контролем власності. Звичайно, не може бути й мови про якесь «збереження колгоспів» з мотивів нібито «економічної доцільності» — з погляду державних інтересів. Навпаки, саме з мотивів економічної доцільності, критерієм якої можуть бути інтереси держави, але тільки з погляду інтересів народу, справа ліквідації колгоспів є перерішена. Та в тім то й річ, що вирішальним фактором у цьому питанні, як і в питаннях усіх форм власності в сучасному підсоветському суспільстві взагалі, для сучасного колгоспного селянства є саме мотив **економічної доцільності**. А це щось інше, ніж просто якийсь загальний ідеал приватної власності, чи тим більше — туга за відібраною власністю або жага реваншу за неї, бо це напевно вже й старшим поколінням сучасного колгоспного селянства не властиве. Ліквідація колгоспів та розвиток вільної трудової ініціативи в **різних** формах господарювання, в тому зокрема й у формі приватної власності — це якраз те, чого вимагають нині інтереси всього народу. Бо ці інтереси всього народу ввійшли нині в цілковиту суперечність з інтересами сучасної влади, побудованої на **економічно** невиправданій доктрині комуністичної партії. Тому колгоспне селянство, як перша жертва цієї доктрини, є проти колгоспної системи, але не лише в своїх власних інтересах, а передусім у загальних інтересах. Бо разом з усім трудовим народом сьогодні воно проти диктаторської **влади** комуністичної партії. І саме оцей широкий

загально-народній підхід до справи, зумовлений **новим** соціально-політичним характером сучасного колгоспного селянства, як складової частини триєдиного трудового народу в системі підсоветського індустріяльного суспільства, — це й є те, що відрізняє наше сучасне селянство від його історичного попередника перед і під час революції, та навіть і до часу його переформування колективізацією в процесі індустріалізації.

4. ТРУДОВА ДЕМОКРАТІЯ — ЯК СИНТЕЗА ГОЛОВНИХ ПРАГНЕНЬ ТРУДОВИХ СТАНІВ УКРАЇНИ СЬОГОДНІ

В світлі цього факту слід відкинути, як застаріле й цілком невідповідне сучасному станові речей уявлення про те, що сучасна чи майбутня революція на Україні має обов'язково бути такою ж як минула. Тобто — такою ж у тому розумінні, що це має бути передусім якийсь загальний бунт селянської приватно-власницької стихії, основним мотивом якого має бути знову боротьба селянина за свій, обов'язково окремий наділ землі; за своє, обов'язково приватне індивідуальне господарство та за суспільний лад, побудований виключно на приватно-власницьких інтересах. Тому ті серед нас (на еміграції), що вже й тепер, як колись більшовики, саме на цьому ґрунті — вже наперед, у своїй уяві — розпалюють «клясову боротьбу» та в зв'язку з цим демагогічно вигадують штучно якихось нових «клясових ворогів» навіть на еміграції, — цим роблять цілком непотрібну справу.

Проблемою, перед якою стоїть Україна, як і цілий підсоветський світ у перспективі післясоветського майбутнього, полягає зовсім не в тому, що селянство, мовляв, рватиметься до приватної власності на землю, а хтось, мовляв, хоче до цього не допустити. Скоріше навпаки: проблемою може бути, власне, занадто мала зацікавленість землею і хліборобською працею су-

часного, тобто — молодого покоління (дітей і внуків) колгоспників. Бо серед них уже й у старшому поколінні ледве чи є ще давнє селянське замилювання до землі. Не виключено, що доведеться навіть думати скоріше про те, як зацікавити їх приватно-власницьким господарюванням у більших межах, ніж тільки приватне... городництво для власних потреб чи для суто комерційних цілей. У кожному разі, загальна нехоть до землі й хліборобської праці в умовах сучасного індустріального суспільства в усіх технічно розвинених країнах — це безсумнівний факт життя. А в підсоветських країнах і зокрема в Україні ця нехоть доходить аж до ненависти. Очевидно й самозрозуміло, що це ненависть до **колгоспної** підневільної праці. Але ледве чи є підстави думати, що мрія молодого колгоспника про місто і фахову працю — це щось відмінне від такої ж мрії переважної більшості сучасної молоді в усіх технічно розвинених країнах, де село зникає взагалі. А коли ми говоримо про українське селянство сьогодні й завтра, то мусимо ж мати на увазі не якогось уявного чи знаного нам з літератури селянина в образі старого неписьменного дядька, коло знань і зацікавлень якого обмежене його власним хутором. Скоріше навпаки — треба мати на увазі, скажімо, того селянського юнака, що кінчає або скінчив середню школу і думає категоріями певного, обраного ним фаху в межах цілого того індустріального суспільства, в якому колгосп, радгосп чи РТС, де працюють його батьки, є тільки часткою організованої державою цілості. Очевидно, думаючи так, цей колгоспний юнак мусить думати також про цілість, а при тому думати й про недоладність організації всієї цілості та про її іншу, кращу організацію, отже — про її переорганізацію на новий лад. Ось у цьому й полягає переключення соціально-політичних прагнень і цілей сучасного селянства з площини проблематики власності, як такої, в площину проблематики **влади**, що є загальною і

спільною для всіх трудових станів сучасного підсоветського суспільства.

І тут власне й сходяться в одній точці і знаходять свою позитивну **синтезу** головні інтереси й прагнення також індустріального робітництва та фахово-творчої інтелігенції, які в сучасному комплексі життя цілості підсоветського індустріального суспільства нерозривно між собою зв'язані. Цією спільною точкою є саме змагання за переорганізацію, чи вірніше — **перебудову**, сучасного суспільного життя на засадах народовладдя, тобто — **демократії**. Оскільки ж ідеться в даному разі про владу тих, за офіційною советською термінологією — «трудящих», які формально цю владу вже ніби мають — у формі т. зв. «рад трудящих», то цілком природно, що вихідною точкою змагання цих «трудящих» за свою демократію є передусім перебудова наявної, т. зв. «радянської демократії» в **справжню демократію трудящих**, яка власне й має бути **трудовою демократією**. Саме ця трудова демократія і синтеза в ній соціально-політичних інтересів і прагнень усіх трьох трудових станів сучасного підсоветського народу — це те головне «що», в якому втілюються всі їхні головні загальні програмові цілі сьогодні. Самозрозуміло, це означає насамперед усунення диктатури компартії, як форми панування нової кляси іменем «рад трудящих». Отже — це змагання, можна сказати, за визволення трудящими самої, нібито їхньої «радянської влади» від її комуністично-партійних узурпаторів. І саме як така — ця головна ціль, звичайно, є ціль революційна. Тому й змагання за досягнення цієї цілі в умовах сучасної підсоветської дійсності **революційне** за своїм характером і **демократичне** за своєю метою. І тут питання «що» переходить у питання «як».

III

Я К ?

1. ЩО ЗНАЧИТЬ «ДЕМОКРАТИЧНА РЕВОЛЮЦІЯ» В РЕАЛЬНО-ПОЛІТИЧНІЙ ДІЙНОСТІ УКРАЇНИ СЬОГОДНІ?

Очевидна річ, що ніякого рецепту здійснення демократичної революції в умовах сучасної підсоветської дійсності тут ніхто не збирається давати. І не тому, що цей рецепт належить до «секретів» партії, з рамени якої тут обговорюється це питання, а просто тому, що нічого подібного до того, що деякі партії на еміграції називають «робити революцію», наша партія не робить і не збирається робити. Ба навіть більше: і саме те, що ми тут називаємо революцією, ніяк не подібне до того, що під цією назвою багато хто на еміграції розуміє.

Як відомо, найпоширенішою на еміграції є націоналістична концепція революції, як т. зв. «національного зриву», що мислиться в вигляді більш-менш одноразового вибухового акту «визвольного повстання» — за зразком національних революцій менших (переважно селянських) народів Західньої Європи в минулому столітті чи колоніальних народів Азії й Африки в наш час. Та ця концепція для сучасної України є безперечно «романтично-революційною», отже — нереальною. Вона нереальна передусім тому, що вона ігнорує головну специфіку політичної реальності сучасної України, як складової частини державно-політичного комплексу ССРСР.

А специфіка цієї політичної реальності полягає ось у чому: поперше — в умовах сучасного становища ССРСР, як осередку підлеглого йому ширшого імперіяльного комплексу т. зв. «соціалістичних країн» Східньої Європи, Україна замкнена в ньому й позбавлена будь-якої реальної можливості вирішувати свою долю шляхом окремої національної революції; подруге ж — Україна являє собою тепер одну з найбільших та індустріально розвинених країн Європи, і в звичайному розумінні не є колонією (хоч і є національно-політично поневоленою країною), бо має формально-правні атрибути держави в складі союзно-державної формації. З цієї специфіки політичної реальності сучасної України випливають і відповідні реально-політичні висновки щодо того, якою має бути наша — реалістична концепція української революції сьогодні.

Передусім — у своїй реалістично-революційній концепції мусимо виходити з усвідомлення того факту, що будь-яка революція в Україні за умов сучасної політичної дійсності реально можлива, як успішна революція, тільки в межах загальної революції в масштабі всього комплексу ССРСР, включно з Росією. Загальна ж революція в межах цього комплексу може бути тільки **великою**, тобто — **універсальною** за своїм змістом, революцією, що стоїть історично тепер на черзі в цьому комплексі як саме **демократична революція**. І ця велика й універсальна демократична революція включає в себе, як неминучий її складник, і **національну революцію** в Україні (та в інших національних республіках ССРСР). Власне, саме через послідовне революційне здійснення демократії має здійснити Україна й свою національно-державну суверенність, яку формально вона вже має в вигляді УРСР у союзно-державній формації ССРСР. Та навіть більше: тільки через здійснення революційно-демократичної перебудови всього різнонаціонального державно-політичного комплексу ССРСР, на засадах повної національної суверенності й

справді союзних міждержавних відносин, може запевнити Україна свою справжню суверенність перед лицем Росії, яка й у демократичній революції в ССРСР буде в основному джерелом імперіяльно-централістичних тенденцій. Тому Україна, як друга після Росії велика національно-державна одиниця на підсоветських нині просторах Сходу Європи та «Євразії», фактично «приречена» на ідейно-політичне змагання з Росією за революційно-демократичну перебудову цього простору, в ролі ініціативно-творчого чинника саме великої, універсальної демократичної революції в ССРСР, а не просто шляхом звичайної протиросійської національної революції в самій Україні, старого, «романтичного» чи, невідповідного для сучасної України, колоніального типу.

Коли ж ідеться про таку велику демократичну революцію універсального характеру в ССРСР, то її, звичайно, не можна мислити як якийсь одноразовий вибуховий акт, а тільки як тривалий історичний процес. Спочатку — це має бути власне еволюційний процес кількісних і якісних змін, зумовлених розвитком тих елементів бажаного народів стану речей, які в певних формах уже наявні всередині існуючого. Ці зміни відбуваються й будуть відбуватися під тиском і впливом різних сил та в різних зовнішніх виявах, переважно в мінімальних масштабах. Очевидно, в певний момент цей процес має завершитися зведенням усіх цих змін до одного, не конечно насильного (кривавого), а можливо (й безперечно — бажаного) мирного, але вже революційного (й максимального) за своїм змістом, історичного акту встановлення цілком нового порядку речей. Але це стане можливим тільки на базі попередньо вже досягнених еволюційних змін.

Зокрема ж, коли йдеться про ту конкретну демократичну революцію в ССРСР, що її маємо на увазі ми, як речники саме підсоветського (за своїми джерелами), але передусім українського

революційно-демократичного руху, то її також не можна мислити і як якусь цілком нову, історично відокремлену від попередньої своїми джерелами й цілями, революцію. Ідеться власне про **продовження в розвитку та завершення того революційно-демократичного процесу**, який у нашій країні, як і в цілому комплексі колишньої російської імперії почався понад півстоліття тому, але **не зреалізував і не вичерпав** своїх потенцій ще й досі. В цьому сенсі ми говоримо фактично не про якусь таку майбутню революцію, яку нам тепер щойно треба починати «робити», і не про якусь минулу революцію, яку ми мали б тепер лише повторити (чи пак «відновити»), а про **сучасну революцію, яка є в процесі свого розвитку вже нині**, виростаючи з того самого кореня, який заклали наші батьки в історичний ґрунт суспільного розвитку нашого народу понад півстоліття тому.

2. ПІДСТАВИ Й ЗАГАЛЬНА СХЕМА РЕВОЛЮЦІЙНО-ДЕМОКРАТИЧНОГО ПРОЦЕСУ В ПІДСОВЕТСЬКИХ УМОВАХ

Тут ми маємо на увазі власне той корінь революційно-демократичної ідеї влади трудового народу, що його закладено великою східньо-європейською революцією на просторах колишньої російської імперії 1917 року. В цій революції, що була саме універсальною своїм змістом та демократичною за своєю метою, Україна започаткувала свою національну революцію саме як революцію українського трудового народу, що мала своєю провідною ідеєю дослівно **трудо-ву демократію**. Вона, ця ідея, як відомо, лягла в основу всіх революційних актів Української Центральної Ради й Українського Трудового Конґресу, що виступали також, як відомо, дослівно від імени «української **революційної демократії**». Зрештою, й самі ці керівні установи української революції були не лише фактично, але й формально, саме **революційно-демократичними**, бо такими вони себе не лише вважали,

але й постійно підкреслено називали. Цей же революційно-демократичний ідейний корінь закладено було й у створену цими установами **Українську Народню Республіку**, яку було подумано й проголошено її творцями саме як **республіку трудового народу** та яка навіть і включала в себе ідею **трудових рад**, як форми здійснення саме **радянської** влади трудового народу.

Кожна велика революція — це відкриття нової епохи, початок нового циклу творчого процесу, головні цілі якого проголошує велика революція на своєму початку, як історичну «заявку» на майбутнє. Цілі такої революції завжди максимальні, але саме тому вони ніколи не здійснюються відразу, а залишаються дороговказом для дальшого розвиткового процесу в історичній чинності вже наступних поколінь. Бо великі революції — це такі поворотні моменти історії, які не повторюються кожним поколінням спочатку — від себе і тільки для себе. Пригадаймо, що Велика Французька революція кінця 18-го століття, що започаткувала той суспільний лад, який існує й нині в західньо-демократичному світі, продовжувалася в усіх наступних революціях Західньої Європи та більшменш завершилася лише революційною «весною народів» всередині 19-го століття.

Наша революція, що почалася 1917-го року як українська національна версія великої східньо-європейської революції на просторах колишньої російської імперії, була також лише великою історичною заявкою ідей і цілей, що в своїх максимальних вимірах та в своїх властивих формах не здійснились. Але ці ідеї й цілі не тільки не зникли безслідно, але й не лишилися самими лише безплотними абстракціями. Бо вони частинно таки втілилися в певних фактах і явищах, що свій зовнішній вираз знайшли, навіть і в протилежних їм **формах**, також і в **підсоветський** період життя нашого народу. І в цих формах **продовжується** життя, чи вірніше — **боротьба** за життя, спотворюваних у них ідей

і цілей, у чому й полягає підставова суть сучасного революційно-демократичного процесу в умовах підсоветської дійсності.

Власне — однією з особливостей нашої концепції революції є саме усвідомлення та врахування того факту, що підсоветська дійсність — це також, хоч і «побочний» для України, продукт тієї ж таки великої революції, що визначила ідеї й цілі ще не закінченої революційної доби. Цим самим ми не поділяємо спрощеного й фактично неправильного, бо антиісторичного, погляду тих наших особливо крикливих «антикомуністів», які це своє «анти» підкреслюють зокрема в спосіб «обернення навпаки» советського ярлика «контрреволюції», яким комуністи таврують усіх, крім себе, виразників діючих у революції сил. Але від того, що такі «антикомуністи» переліплюють цей ярлик на ті сили, які здійснили так звану «жовтневу революцію», називаючи її «контрреволюцією», в протилежність «лютневій революції» в Росії чи «національній революції» в Україні, — від того не змінюється той факт, що всі ці «революції», як би їх не називати, були явищами суперечної «єдності протилежностей» однієї й тієї ж таки революційної доби.

Річ бо в тому, що ця доба, як і всяка доба великих революційних зрушень, мала і позитивний — творчий, і негативний — руїнний, аспекти, що їм відповідали також два етапи революційного процесу, які слідували один за одним. Перший етап — «лютневої» (чи точніше — березневої) революції був позитивним ствердженням ідеалів демократії та революційно-демократичної тези про владу трудового народу, як соціального ідеалу, що в Україні зокрема злився в одно з ідеалом повної національно-державної суверенності. Але цей позитивний і справді ідеалістичний етап революційного процесу виявив також історичну слабкість революційної демократії того часу та її неспроможність опанувати стихію соціальних пристрастей

народніх мас в умовах нерозв'язаних до кінця соціальних і національних конфліктів. Тому не випадковістю, а трагічною неминучістю став другий, негативний етап «жовтневої» (чи вірніше — листопадової) революції, що в ім'я максимальних цілей революційної доби встановив під назвою та в зовнішніх формах «радянської влади трудящих» диктатуру комуністичної партії, а в ім'я повного «самовизначення націй» — їхню підлеглість імперіяльному централізмові Москви.

Звичайно, своїми наслідками друга, «жовтнева» революція виявилася насправді запереченням ідеалів першої революції в практиці компартії, що стала середовищем ідейних паразитів революції, які спотворили ці ідеали. Та все ж певна руїнна місія цієї революції, як антитеза в дії щодо старого дореволюційного світу, була таки частиною загального революційного процесу доби; а **формальне** встановлення «радянської влади трудящих» та «суверенності радянських республік» народів ССРСР стає трампліном для дальшої боротьби за їх **фактичне** встановлення. І цим відкривається третій етап революційного процесу, чи кажучи умовно — «третя революція», що має творчо синтезувати на новому, вищому рівні обидві попередні, завершивши революційний цикл доби здійсненням історичної «заявки» великої революції: **справжньої демократії трудящих і справжньої суверенності народів**, зокрема ж — **справді народовладної незалежної України**.

Ця схема революційного процесу має для нашого революційно-демократичного руху те значення, що вона ставить проблему революції в умовах сучасної підсоветської дійсності України в єдину реальну площину — **внутрішнього**, а не зовнішнього, заперечення цієї дійсності, в її ж формах і категоріях «радянського» суспільного життя. Зокрема ж ця схема не виключає і не протиставляє максимально-революційним цілям нашого руху мінімально-еволюційних форм

змагання легальними засобами в «радянських» умовах та в межах «радянських» українських цілей. Навпаки — ця схема поєднує їх в одній реально-політичній концепції революційно-демократичного процесу, що в цьому розумінні може бути окреслений навіть і як, умовно кажучи — «еволюційно-революційний процес».

3. СУТЬ І РЕАЛЬНІСТЬ РЕВОЛЮЦІЙНО-ДЕМОКРАТИЧНОГО ПРОЦЕСУ В ПІДСОВЕТЬСЬКІЙ ДІЙНОСТІ ТА СПІВВІДНОШЕННЯ ЕВОЛЮЦІЇ Й РЕВОЛЮЦІЇ В НЬОМУ

Властива суть цього революційно-демократичного процесу полягає передусім у постійному зростанні напруги суперечностей між формами й змістом організації суспільного життя в сучасній підсоветській дійсності, що є підставою внутрішнього конфлікту й боротьби протилежностей у межах цієї дійсності. Оскільки головною суперечністю в ній є саме протилежність між формальною «радянською демократією» і фактичним її запереченням в особі диктатури компартії, то саме по цій лінії й розвивається конфлікт і боротьба в межах усього комплексу СРСР. В Україні ж зокрема це виявляється також (і особливо) в конфлікті та боротьбі на тлі суперечності між національно-державними формами «Української РСР» у формально «союзно-державній» формації СРСР та протилежним їм змістом фактичного підневільного стану України в системі великодержавно-шовіністичного імперіялізму Москви.

Для повної ясності мусимо зазначити, що йдеться тут не просто про таке собі «використання» певними силами цих суперечностей і цього конфлікту в якихось «тактично-пропагандивних» цілях, що з самою природою цих суперечностей і цього конфлікту не зв'язані. Ні, йдеться тут про органічні, природньо властиві советській системі суперечності й конфлікт (та боротьбу на їх тлі) тих, також органічно підсо-

ветських, сил заперечення советської системи й нею зумовленої дійсності, що своїм джерелом мають саме факт їх історичного пов'язання з ідеями й цілями ще не закінченої революційної доби. Бо хоч ці ідеї й цілі спотворені ідейними паразитами революції, що зробили їх (ці ідеї й цілі) інструментом оформлення своєї партійно-комуністичної влади, проте від цього самі ці ідеї й цілі не перестали бути тим самим чинником спрямування головних прагнень народу, яким (чинником) були вони й на початку революційної доби. Ба навіть більше: саме тому, що вони, в своєму світському втіленні в вигляді **формальної** «радянської демократії», **формального** «Радянського Союзу» з **формальною** «радянською державністю» України, стали цинічним прикриттям протилежної їм партійно-тоталітарної влади, навіть і самі ці **форми**, в яких експлуатує ці ідеї й цілі сучасний режим ідейних паразитів революції, обертаються в інструмент боротьби проти їхнього паразитарного режиму.

Отже — ідеться тут власне про пред'явлення рахунку партійному режимові на сплату тих векселів, що їх видано народові в революції й записано в усіх документах, якими оформлено фактичний компроміс партії з революційним народом, якому запевнено його владу і його суверенність у своїй країні. Саме в такому розумінні **формальне** народовладдя й **формальна** суверенність стають інструментом змагання народу за **справжнє** народовладдя і **справжню** суверенність. І це змагання, ідейно ініційоване й очолене представниками робітничо-селянської фахово-творчої інтелігенції, розгортається нині, в умовах підсоветської дійсності — мирними, легальними засобами — саме по лінії форсування **еволюційних** змін у напрямі здійснення **революційних** цілей.

Але тут постає проблема, що власне й становить собою суть питання «як», а саме — проблема **реальності** й перспективності цього змагання. Зокрема ж — це основна нині проблема з

погляду нашого (вже як **політемігрантського** середовища) розуміння своїх завдань у боротьбі за остаточні національні цілі нашого революційно-демократичного руху.

Всупереч найбільш поширеному в нас поглядові, треба сказати, що це змагання має під собою досить твердий реальний ґрунт, а перед собою — досить багатонадійну перспективу. Його реальність полягає в його історичній закономірності, як явища, властивого самій логіці розвитку системи, породженням якої воно є. Це явище не можна правильно зрозуміти й оцінити, якщо розглядати його з позиції **зовнішнього**, в відношенні до підсоветської дійсності, чинника. А саме так робить більшість нашої еміграції, вимірюючи це явище міркою своїх статично-максималістичних цілей і своєї декларативної революційності та протиставляючи цим свою абстрактну ідею визвольної боротьби» конкретному змагання за певні конкретні цілі в умовах підсоветської дійсності. Головним «козирем» при цьому звичайно є аргумент нереальності еволюції в підсоветській дійсності, оскільки тоталітарний режим за самою своєю природою не здібний еволюціонувати. Але **про еволюцію режиму нема й мови**. Тоталітарні режими, основані на догматичних ідеологіях, справді самі не еволюціонують, бо **нема еволюції ідей, а є лише еволюція людей**, які ідеї здійснюють. Коли ж змінюються люди чи змінюються їхні погляди, а то й інтереси в суспільстві, то змінюються й людські суспільства через зміну співвідношення й характеру його суспільних сил. Тому було б нічим не виправданим фаталізмом вважати, що такий суспільний комплекс, як те, що ми називаємо советською чи «підсоветською» дійсністю, всупереч закономірностям змінності **всіх** суспільних явищ, є чимось, нібито, незмінним, отже — таким, що в ньому ніякі зміни неможливі.

Очевидно, всякі зміни в кожному суспільстві є вислідом внутрішньої боротьби суперечних сил, виключати внутрішні зміни означає ви-

ключати боротьбу чи навіть і наявність суперечних сил всередині підсоветського суспільства. Бо ж тоді воно, виходило б, є приречене бути вічним, або ж — бути лише об'єктом дії зовнішніх у відношенні до нього сил. Насправді ж фактом є те, що ця підсоветська дійсність навпаки — **приречена** на загин саме в наслідок своїх власних внутрішніх суперечностей, які властиві їй за самою її природою.

Адже, якщо навіть мислити тільки категоріями марксизму-ленінізму, вживаючи аргументацію лише з арсеналу ідеологічної надбудови советської системи диктатури компартії, то й за самою ідеологічною схемою цієї диктатури виявляється, що в ній же самій закладений і програмово задокументований її власний вирок смерті самій собі. Згідно з комуністичною ідеологією, всяка партія — це лише представник чи «авангард» певної класи суспільства. Головною догмою комуністичної ідеології є теза, що комуністична партія здійснює «диктатуру пролетаріату», як «авангард класи пролетаріату». Але ця диктатура, згідно з цією ж тезою — це тимчасовий перехідний стан, що має своє виправдання лише до часу побудови соціалізму та тільки для забезпечення побудови соціалізму. В соціалістичному ж «безклясовому» суспільстві має не лише зникнути диктатура, але має відмерти і сама держава, як інструмент влади певної класи. Та, як відомо, побудову соціалізму в Советському Союзі вже давно проголошено довершеним фактом і на цій базі проголошено вже (й задокументовано новою програмою партії) перехід до будівництва комунізму. Більше того — «першу фазу» комунізму вже також декларативно запевнено для нинішнього молодого покоління його будівників. Тому також проголошено пролетаріят уже неіснуючим у країні будованого комунізму, суспільство якої тепер окреслюється вже тільки як суспільство самих **трудящих** міста й села. Цим самим, отже, проголошено смертний вирок диктатурі, що вже не має

для себе історичних підстав за своєю ж власною ідеологічною схемою.

Саме про цей вирок, що також одночасно є й історичним рахунком на сплату виданих народіві векселів по заявці ідей і цілей великої революції, — саме про це й говорять сьогодні представники та ідейні виразники трудящих міста й села в особі їхньої, цих трудящих, фахово-творчої інтелігенції, зокрема ж — її молодших поколінь. Ось у цьому й полягає розвиток того революційного процесу, що відбувається в підсоветській дійсності в різних формах і на різних ступнях напруги, і відбувається фактично весь час: від періоду закінчення руїної фази революції та переходу до її творчо-будівної фази, речником якої і є сьогодні **фахово-творча інтелігенція триединого трудового народу**. Нині розвиток цього революційного процесу наближається до свого завершення, як революційно-демократичний процес неминучої ліквідації диктатури партії від імени неіснуючої кляси пролетаріяту та заміни її новим ладом **демократії трудящих**, отже — влади трудового народу, самим же цим народом здійснюваної.

4. ЧИ МОЖЛИВІ ЗМІНИ ТА ЧИ МОЖЛИВА НЕЗМІННІСТЬ У ПІДСОВЕТСЬКІЙ ДІЙСНОСТІ?

Ось так виглядає та внутрішня боротьба суперечних сил всередині підсоветського суспільства, що є підставою **неминучих змін** у ньому, — змін **еволюційно-революційним шляхом**, тобто — **шляхом форсування еволюції в напрямі здійснення ідей і цілей демократичної революції**. Ця внутрішня боротьба відбувається нині в формі **змагання за демократизацію суспільного життя** в його советських, чи на Україні — «радянських», формах. Той факт, що тоталітарний режим не може сам демократизуватися, бо це означає його кінець, ніскільки не міняє того факту, що **змагання внутрішніх революційно-демократичних сил по лінії вимог демократизації**

в конкретних межах поточної програми-мінімум має своє історично зумовлене призначення в послідовності ланок сучасного революційно-демократичного процесу. Так, **тоталітарний режим не може еволюціонувати** в напрямку самоліквідації через демократизацію, але під тиском внутрішніх сил змагання за демократизацію **він мусить маневрувати**, зокрема ж — **маніпулювати** при тому **ідейно** з метою творення ілюзії руху немовби таки в напрямі вимаганих змін. А це маневрування, хоч і як «відступ для наступу», оскільки це зв'язане з ідейним маніпулюванням, **розкладає режим ідейно** і таким чином ослабляє його здатність до наступу. Бо ж ослаблення відбувається саме в тому місці, яке є фатальним для тоталітарних режимів, бо вони ж побудовані на догматичній ідеології, яка є дійсною тільки в своїй монументальній непорушності.

Маневрування режиму, що вимагає ідейного маніпулювання, якраз і має в своєму висліді неминучість того, що за неможливості еволюції **ідей** комуністичної партії диктатури відбувається еволюція **людей** навіть і в самій комуністичній партії, а не тільки під її диктатурою, — еволюція **людей** таки в напрямі демократії. І ця еволюція **людей** у комплексі підсоветської дійсності власне й відкриває реальні перспективи змін у ній, і ті зміни таки відбуваються.

Той хто говорить про те, що в підсоветській дійсності «нічого не змінилося й не може змінитися, хібащо на гірше», виявляє цим **догматизм** протилежного, антикомуністичного політичного мислення. Цей догматизм властивий речникам зовнішніх, у відношенні до підсоветської дійсності, ідейно-політичних сил серед нас на еміграції. А цей догматизм закриває очі його адептам на **факти**, які говорять самі за себе, спростовуючи твердження про непорушність і незмінність підсоветської дійсності. Для тих із нас, що вирости й вийшли з підсоветської дійсності, зокрема ж для тих, що пройшли советські тюрми й концтабори, той факт, що сьогодні діяльність

ідейно-політичних речників підсоветських сил змагання за демократизацію відбувається на очах усього світу, а діячі того змагання діють одверто на волі й одверто навіть в ув'язненні (звідки також ідуть у широкий світ і ті документи й матеріяли, які ходять «самвидавом» там і тут) — цей факт говорить дуже багато. Адже в наш час та ще й недавно після насусе це було не тільки неможливе, але й неприпустиме навіть у мріях. Коли ж сьогодні це є факт політичного життя, який не можна заперечити, то це свідчить про те, що зміни такі є і досить значні.

Чи значить це, що, мовляв, «змінюється режим»? Ні, бо він по-старому намагається «закручувати гайки» і «закручує», де і як тільки може. Але в тому то й річ, що вже далеко не все він може зробити, що хоче та саме так, як хоче. Чому? Бо він мусить маневрувати під тиском не тільки людей з-поза режиму, але й щораз більшої кількості людей всередині самого режиму, виявляючи все більш явні ознаки внутрішнього ідейного розкладу під впливом еволюції людей у комуністичній партії та в усіх ланках функціонування системи, під якою щораз більше хитається ґрунт далеко вже не монолітної ідеологічної бази. Без участі людей усередині керівної партії та навіть і всередині самого її керівного (в тому навіть і охоронного) апарату, ті зміни в становищі опозиційних і навіть революційних елементів, про які тут щойно було згадано, напевно були б неможливі.

5. ДЕ НАШЕ «МІСЦЕ В БОЮ» СЬОГОДНІ?

Коли ж таке велике значення має саме **ідейний** розклад режиму, то з цього ясно, що саме **ідейний фронт**, **ідейна боротьба** є тим **головним** фронтом та головним видом боротьби, в яких і є наше властиве «місце в бою» сьогодні. І тут ми й приходимо до висновку про **реальність** і нашої участі в цій **ідейній** боротьбі, яка сьогодні не знає кордонів і в якій сьогодні не має вже попереднього значення те, чи учасники цієї боротьби

перебувають фізично у межах своєї батьківщини, чи поза її межами. Як відомо, ідеї взагалі не знають кордонів, а в наш вік технічної перемоги над простором — тим більше. Головне в тому, щоб незалежно від того, де б учасник цієї **ідейної** боротьби не перебував, щоб він почував себе й мислив так, наче він перебуває в самому центрі боротьби свого народу в підсоветській дійсності, але при тому може вільно думати й висловлювати свої думки та організовано пускати їх в обіг у загальному потоці обміну думками з людьми свого народу.

Коли двадцять п'ять років тому починався наш український революційно-демократичний рух, що знайшов своє організаційне втілення в УРДП, то ця партія була задумана її творцями як передусім партія органічної частини українських людей саме підсоветської формації, партія вихідців безпосередньо з підсоветської дійсності, які саме тому мали б своє знання з досвіду внутрішніх суперечностей тієї дійсності обертати в головну зброю своєї боротьби проти неї. Правда, тоді був розрахунок на те, що через фронтний удар двох протилежних ідейних світів вихідці з підсоветського світу мають бути й безпосередніми учасниками боротьби в умовах того удару. З того часу становище змінилося — і в розумінні характеру відносин двох протилежних світів, і в розумінні реальності нашої ролі безпосередніх учасників у таких формах боротьби нашого народу, які ми собі уявляли на початку свого політичного шляху на еміграції. Та в зв'язку з першорядною важливістю тепер саме **ідейної** боротьби — можливість нашої ролі в цій формі боротьби набуває тепер **нових** і цілком **реальних** перспектив. Для цього нам не треба ні присвоювати собі неіснуючої організаційної «причетности» до тієї боротьби, що відбувається тепер на батьківщині, ні примазуватися до неї ззовні, як це роблять інші на еміграції. Ні, нам лише треба пам'ятати, що в відношенні до тієї боротьби ми **не є**, ми **не можемо** і ми **не му-**

симо бути зовнішньою силою. Бо ми є частиною того самого, нині **підсоветського**, українського трудового народу, з якого ми вийшли чверть століття тому та партією якого ми себе проголосили від часу свого виникнення під назвою УРДП. Тому нам треба лише **бути собою**, — але бути собою **сьогодні**, виростаючи з **учора** й переростаючи те «вчора» в собі для творчого проростання в **завтра**.

Грудень, 1970 р.

ПРОГРАМА

**Української Революційно-Демократичної Партії
(УРДП)**

затверджена Шостим З'їздом УРДП
25-27 грудня 1970 року

ВСТУП

Український народ, разом з іншими народами Сходу Європи, перебуває нині в стані національного та соціального поневолення й колоніального визиску в російсько-комуністичній тоталітарній системі ССРСР. Ця система, як соціально-політичний комплекс, являє собою сплуку російського великодержавно-шовіністичного імперіялізму та диктатури комуністичної партії, що насправді є лише формою самодержавної влади нової панівної класи. В своїй практиці, на тлі прогресивного руху творчих сил трудового людства до справедливого ладу в світі, ця система виявилася глибоко реакційним явищем та стала великим і загрозливим гальмом на шляху здійснення ідеї національного й соціального розкріпачення народів і людини взагалі.

В цій системі модерного рабства, під вивіскою «Союзу Радянських Соціалістичних Республік», усі нації позбавлені елементарних умов національно-державного життя, а кожна людина зокрема позбавлена людських прав і свобод. Тому весь український трудовий народ, як і трудові маси всього ССРСР, є в непримиренно-ворожій позиції до цієї системи й активно прагне до революційного знесення існуючого в ній ладу «будованого комунізму», з його антинародним і нелюдським режимом поневолення й визиску.

Змагання українського народу йде й ітиме далі спільно з усіма тими прогресивними антикомуністичними силами всіх поневолених народів ССРСР і цілого світу, що борються за великі принципи соціальної упорядкованості, національної й людської свободи та справжньої демократії. Тому боротьба українського народу за свою незалежну соборну державу є складовою

частиною визвольної боротьби всіх поневоле-них Москвою народів Сходу Європи, а в ширшому розумінні — також складовою частиною всесвітньої боротьби колоніальних і поневоле-них народів та прогресивного руху трудящих до справедливого соціального ладу.

Тільки такий український визвольний рух може забезпечити повний успіх у досягненні великої мети українського народу — самостійної народоправної України, який для здійснення цієї мети зуміє змобілізувати не тільки всі сили українського народу, але й прихильність та реальну підтримку всього передового людства, що прагне до справедливості в соціальних і національних взаєминах між людьми та народами.

Борючись за свободу українського народу, як нації, Українська Революційно-Демократична Партія (УРДП) вважає, що треба розбудовувати широко розгорнену та глибоко закріплену в народніх масах, революційну за своїм характером та демократичну за своєю метою, політичну організацію, свідому своїх завдань та здібну до керівної ролі в організованому переведенні всенародньої визвольної акції в інтересах усього українського трудового народу.

Творячи таку революційну політичну організацію, УРДП відкидає всяке теоретичне доктринерство й виключність будь-якого філософського вчення, а зокрема — виключає комунізм, фашизм і всякий тоталітаризм. Натомість, обстоюючи ідеали демократії та українські національні вартості, УРДП кладе їх в основу своєї революційно-демократичної ідеології, що визначає головний напрям і головні цілі українського революційно-демократичного руху. Як організована форма цього руху, УРДП об'єднує в своїх межах усіх тих, що готові та здібні присвятитися революційній політичній діяльності, визнаючи за свої — ідеологічні підстави, програмові засади та політичні настанови, викладені в Програмі УРДП.

ІДЕОЛОГІЧНІ ПІДСТАВИ

Розділ I

ЗАГАЛЬНІ ОКРЕСЛЕННЯ

1. Відкидаючи всяке теоретичне доктринерство та виключність будь-якого філософського вчення, УРДП цим окреслює себе як передусім політичну партію демократичного типу. Як така, УРДП не має на меті бути носієм якоїсь «єдиної істини» в поглядах на світоглядіві проблеми людства взагалі чи людей у межах народу, як нації. Зокрема ж у розумінні УРДП — прихильники різних філософських світоглядівих концепцій можуть і мусять належати до одного спільного фронту боротьби за загальні, політичні й економічні, інтереси й цілі всього народу, як нації, та згідні з цим ідеали всього людства.

2. Як вільна від світоглядової виключности й обмежености демократична партія, УРДП разом з цим обстоює творчі шукання в царині світогляду, зскрема ж — у напрямі синтези всіх сучасних світоглядівих шукань. У цьому розумінні УРДП є партія синтези всіх філософських напрямків і всіх позитивних надбань у царині духової творчости. Це також відповідає сучасній провідній тенденції розвитку філософської думки в світі, що йде саме по лінії синтези. Це ж означає: засвоєння позитивів усіх напрямків і систем, що витримали життєвий іспит на історичному досвіді, та відкинення негативів, що їх історичний досвід заперечує.

3. Стоячи на таких засадах у питаннях світогляду, УРДП при цьому стверджує, як основу основ у своєму прямуванні до світоглядової синтези, гуманістичні засади загальнолюдської моралі й етики, що лежать і в основі традицій-

но-християнського світогляду українського народу. Зокрема ж УРДП стверджує та вважає за свої ті **свободолюбні ідеали**, що впливають із цих засад; а найперше — той ідеал **вільної людини в вільному суспільстві**, що становить собою головну суть **політичної філософії демократії**.

Розділ II

ДЖЕРЕЛА Й ОСНОВИ ПОЛІТИЧНОГО СВІТОГЛЯДУ

4. Політична філософія демократії, що її загальні принципи задекларовані в постулятах демократичних рухів, революцій й конституцій західного світу, починаючи від американської Деклярації Незалежності та французької Деклярації Прав Людини і Громадянина, — це те першоджерело **політичного світогляду**, що з нього черпає підставові ідеї й український революційно-демократичний рух. Зокрема з цього ж джерела впливають і дві головні, нерозривно зв'язані з демократією, підставові ідеї українського революційно-демократичного руху, а саме: **ідея нації, як суверенного народу в своїй власній державі**, і **соціальна ідея, як ідея соціальної справедливості й упорядкування людських взаємин у межах організованого в державі суспільства на засадах узгодження свободи людини й свободи народу-нації**. Тому в українському революційно-демократичному русі ці ідеї, в їхньому конкретному втіленні на ґрунті української історичної та сучасної дійсності, поєднані в одній ідейно-політичній цілості.

5. Безпосереднім джерелом ідейно-політичного змісту сучасного українського революційно-демократичного руху є **національна й соціальна ідеї української революції та революційної української демократії в конкретному втіленні української демократичної державности 1917-21 рр.** Ці ідеї, задекларовані зокрема в Універ-

салах про створення, самостійність і соборність Української Народньої Республіки, — це вихідні ідеї цілого того революційно-демократичного процесу, що в різних формах триває й досі, як процес іще не завершеної та потенційно перспективної **української демократичної революції**. Саме ідейні тенденції дальшого розвитку цього революційно-демократичного процесу в умовах та в боротьбі проти сучасної підсоветської дійсности в Україні, що поневолена в загальному комплексі ССРСР, — це те головне, що знаходить свій вислів в **ідеології** сучасного українського революційно-демократичного руху.

Розділ III

УКРАЇНСЬКА РЕВОЛЮЦІЙНО-ДЕМОКРАТИЧНА ІДЕОЛОГІЯ

6. Як організована форма сучасного українського революційно-демократичного руху, УРДП є виразником і носієм ідей, сукупність яких і становить собою зміст **української революційно-демократичної ідеології**. Головна суть цієї ідеології визначена самою її назвою, від якої походить і назва УРДП. Тобто — вона **українська, революційна і демократична**.

7. Як **українська**, ця ідеологія має своєю вихідною точкою передусім ідею **забезпечення українських національних інтересів і цілей**. У сучасному становищі українського народу це нерозривно зв'язане з його соціально-політичними інтересами й прагненнями та конкретно втілюється в змаганні **української людини** за своє **всебічне визволення**. Саме **СВОБОДА Й ДОБРОБУТ УКРАЇНСЬКОЇ ЛЮДИНИ**, що їх реальне забезпечення нині практично можливе лише **через національно-державну незалежність України**, — це те, в чому полягає конкретно сучасна **українська національна ідея** в розумінні української революційно-демократичної ідеології. Тому її першим універсальним посту-

ЛЯТОМ Є ВІЛЬНА ТА ВПОВНІ НЕЗАЛЕЖНА УКРАЇНСЬКА ДЕМОКРАТИЧНА ДЕРЖАВА В ІНТЕРЕСАХ УКРАЇНСЬКОЇ ЛЮДИНИ.

8. Як революційна, ця ідеологія включає в себе також ідею завершення революційного процесу, започаткованого українською революцією 1917-21 рр. Бо за своїм ідейним змістом — це процес української демократичної революції, що в різних формах триває й розвивається в умовах та в боротьбі проти сучасної підсоветської дійсності України в загальному комплексі ССРСР. Розглядаючи революцію як тривалий і складний історичний процес, українська революційно-демократична ідеологія враховує різні конкретні форми його вияву, відповідно до різних обставин і факторів сприяння чи перешкод на його шляху. Але за всіх умов це означає однаково революційний за своєю суттю шлях боротьби, мета якого одна: **радикальна й універсальна ЗМІНА, ЧЕРЕЗ ДОКОРІННУ РЕВОЛЮЦІЙНУ ПЕРЕБУДОВУ, СУЧАСНОГО СТАНОВИЩА УКРАЇНИ ТА В УКРАЇНІ, ЯК ТАКОЖ, В ІНТЕРЕСАХ УКРАЇНИ — І В ЗАГАЛЬНОМУ КОМПЛЕКСІ ССРСР.**

9. Як демократична, ця ідеологія має в своєму центрі саме ідею справжньої демократії в найглибшому та універсальному розумінні. Це розуміння демократії, як саме революційної ідеї, що в сучасних умовах України, поневоленої в загальному комплексі ССРСР, охоплює собою не лише державно-устроєвий, але й соціально-економічний зміст революційної перебудови та зміни існуючого становища в усіх сферах життя. Оскільки це означає синтезу революції й демократії, як засобу й мети сучасної боротьби українського народу, її суть умовно узагальнена в понятті — **УКРАЇНСЬКА РЕВОЛЮЦІЙНА ДЕМОКРАТІЯ**, що є також узагальненням і цілої української революційно-демократичної ідеології. Це узагальнення виникло в процесі революції 1917-21 рр., як узагальнене окреслення революційних народніх мас та

ними творених революційних органів безпосередньо-народної демократичної влади. Як таке, це ж узагальнення й нині, вже як окреслення синтези засобу й мети в завершенні сучасного революційно-демократичного процесу, означає: **ЗДІЙСНЕННЯ САМИМ УКРАЇНСЬКИМ НАРОДОМ СВОЄЇ ПОВНОЇ ТА БЕЗПОСЕРЕДНЬОЇ ВЛАДИ В УКРАЇНІ НА ЗАСАДАХ СПРАВЖНЬОЇ Й ПОСЛІДОВНОЇ ДЕМОКРАТІЇ, ЯК ПРАВДИВОЇ ВЛАДИ НАРОДУ, ЧЕРЕЗ НАРОД І ДЛЯ НАРОДУ.**

10. Основним і визначальним для розуміння сучасної української революційної демократії є особливість її соціально-політичного ґрунту в масах сучасного українського народу в умовах тоталітарної системи поневслення народів і людини в ССРСР. Ця особливість полягає в тому, що за своїми головними інтересами, в протиставленні самодержавній владі нової панівної класи комуністично-партійної політбюрократії, український народ нині являє собою, в соціально-класовому розумінні, єдину суспільну категорію в складі трьох трудових станів: робітництва, селянства та їхньої фахово-творчої інтелігенції. Як **триєдина соціально-політична сила**, що в ідеологічній концепції української революційної демократії об'єднана загальним поняттям — **УКРАЇНСЬКИЙ ТРУДОВИЙ НАРОД**, — це також єдине втілення та носій інтересів цілоти всього сучасного українського народу, як нації. Тому сучасна українська революційна демократія — це **ДЕМОКРАТІЯ УКРАЇНСЬКОГО ТРУДОВОГО НАРОДУ**, чи інакше — **УКРАЇНСЬКА ТРУДОВА ДЕМОКРАТІЯ.**

Відповідно до цього й УРДП, як організована форма сучасного українського революційно-демократичного руху — це організація ідейно-політичного активу українського трудового народу, тобто — **партія українського трудового народу.** Саме програмові цілі сучасної революційно-демократичної боротьби українського трудового народу за свою **ТРУДОВУ ДЕМОКРАТІЮ** й становлять ссбою програмові засади УРДП.

Частина друга

ПРОГРАМОВІ ЗАСАДИ

Розділ I

ВИХІДНІ ТЕЗИ

1. Українська Революційно-Демократична Партія (УРДП) — це партія українського трудового народу, яка першим і головним свсім завданням ставить здобуття й забезпечення **НАЦІОНАЛЬНОЇ СВОБОДИ** та **ДЕРЖАВНОЇ НЕЗАЛЕЖНОСТІ** для **ВСЬОГО УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ**, бо це перша передумова його існування та історичного розвитку, як **НАЦІЇ**.

2. Відновлення шляхом революційної боротьби, вже створеної революцією, **УКРАЇНСЬКОЇ САМОСТІЙНОЇ СОБОРНОЇ ДЕРЖАВИ** та встановлення в ній **УСІХ ДЕМОКРАТИЧНИХ СВОБІД**, знищених чужим Україні диктаторським режимом комуністичної партії, — це перша конкретна мета революційно-політичної діяльності УРДП.

3. **ПОЛІТИЧНА Й ОСОБИСТА СВОБОДА ТА ЕКОНОМІЧНА НЕЗАЛЕЖНІСТЬ ЛЮДИНИ**, як індивідуальності та як громадянина, — це перша й вихідна засада державно-політичного та соціально-економічного ладу, за який бореться УРДП. Зокрема ж це означає боротьбу за повне здійснення та конституційно-правне забезпечення в українській демократичній державі всіх тих свобод, що зазначені в наступному розділі.

Розділ II

ПІДСТАВОВІ СВОБОДИ ЛЮДИНИ В УКРАЇНСЬКІЙ ДЕМОКРАТИЧНІЙ ДЕРЖАВІ

4. Борятись за всебічну свободу людини в українській демократичній державі, УРДП

вкладає в це таке конкретне розуміння тих підставових свобод, що їх має гарантувати конституція та все законодавство для всіх громадян України:

- 1) **СВОБОДА ВІД СТРАХУ** перед насильством державної влади. Це значить — унеможливленням законом будь-якої форми поліційної, судової, адміністративної, партійної чи іншої, групової або індивідуальної, сваволі — з рамени чи від імени держави. Зокрема ж — це включає в себе забезпечення повної гласности (прилюдности) в усіх формах стосунків між громадянами та владою в державі.
- 2) **СВОБОДА ВІД ЗЛИДНІВ І ГОЛОДУ** з причин соціальної неупорядкованости чи економічної недостатности в державі. Це значить — законодавче забезпечення людини й суспільства проти політичної чи господарської безвідповідальности й несправедливости державної влади, як і взагалі будь-кого в державі, супроти життєвих інтересів народу, його окремих суспільних груп чи окремої особи, як основної суспільної одиниці.
- 3) **СВОБОДА ВІД ЕКСПЛУАТАЦІЇ** людини людиною та людини державою чи певною суспільною групою. Зокрема ж це означає виключення будь-яких клясових, расових, національних, політичних, економічних чи інших привілеїв або обмежень.
- 4) **СВОБОДА ТРУДОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ТРУДОВОЇ ІНІЦІЯТИВИ** людини в усіх ділянках життя, а зокрема в економічному житті. Також — відповідне взаємоузгодження цієї свободи з загальними інтересами суспільства, як сукупности інтересів усіх його складових одиниць.
- 5) **СВОБОДА ТВОРЧОЇ ДУМКИ ТА СВОБОДА ТВОРЧОСТІ** людини в усіх сферах її діяльности, а зокрема — в сфері культури та мистецтва.

- 6) **СВОБОДА СЛОВА ТА СВОБОДА ПРЕСИ Й ІНФОРМАЦІЇ** в усіх формах. Зокрема ж — свобода друку, радіомовлення, телебачення тощо — **без державної цензури**, але в межах морально-етичних норм та демократичної законности.
- 7) **СВОБОДА СУМЛІННЯ Й ПЕРЕКОНАНЬ, РЕЛІГІЙНИХ ВІРУВАНЬ І ОБРЯДІВ**. Також — **СВОБОДА НАВЧАННЯ**, відповідно до переконань і вірувань — незалежно та поруч державної системи освіти.
- 8) **СВОБОДА ЗБОРІВ І ОРГАНІЗАЦІЙ** партійно-політичного, громадського, професійного, релігійного, наукового, культурно-громадського та будь-якого іншого, але мирного та конституційно-законного характеру.
- 9) **СВОБОДА ВИБОРІВ І СВОБОДА ВИБОРУ** в політичному житті. Це значить — забезпечення вільного існування й змагання між собою різних ідейно-політичних середовищ партійного та безпартійного характеру — в межах організованого демократичного процесу.
- 10) **СВОБОДА ЖИТИ Й ПРАЦЮВАТИ БЕЗ ОБМЕЖЕНЬ ЩОДО МІСЦЯ ЗАМЕШКАННЯ ЧИ ЗАТРУДНЕННЯ**. Зокрема ж — знесення всяких паспортних обмежень щодо пересування, в тому й щодо виїзду за кордон.

Розділ III

ПРАВА ЛЮДИНИ Й ГРОМАДЯНИНА В УКРАЇНСЬКІЙ ДЕМОКРАТИЧНІЙ ДЕРЖАВІ

5. Всі громадяни української держави, незалежно від національного походження, віровизнання чи політичних переконань, мають бути рівні перед законом. **РІВНІСТЬ ПРАВ ЛЮДИНИ Й ГРОМАДЯНИНА ТА РІВНЕ КОРИСТУВАННЯ ЦИМИ ПРАВАМИ** мають бути не лише зазначені, але й реально забезпечені конституцією та всім законодавством української

демократичної держави, за яку бореться УРДП. Ці права, що їх конкретне забезпечення в українській державі належить до перших засадничих цілей УРДП, є передусім такі:

- 1) **ПРАВО НА ВИБІР І ЗМІНУ ВЛАДИ** в державі та конкретних її устроєвих форм. Повне забезпечення цього права в межах демократичного процесу, передбаченого та гарантованого конституцією. Це включає й зміну самої конституції в цих самих межах.
- 2) **ПРАВО НА БЕЗПОСЕРЕДНЮ УЧАСТЬ У ВЛАДІ** та в керуванні державою й суспільно-політичним життям у ній на всіх ступнях влади знизу вгору. Це значить передусім — **НЕОБМЕЖЕНЕ ПРАВО ВИБРАТИ Й БУТИ ВИБРАНИМ** на основі загальної та вільної й рівної участі в виборах таємним голосуванням та право висування знизу, з ініціативи самих виборців, кандидатів із різних партійних і безпартійних середовищ. Також — забезпечення прямої контролю діяльності вибраних органів влади через **ПРАВО ВІДКЛИКАННЯ ДЕПУТАТІВ ТА УРЯДОВЦІВ ЗА ОРГАНІЗОВАНОЮ ІНІЦІЯТИВОЮ ЗНИЗУ**. А також — **ПРАВО ОРГАНІЗОВАНОЇ ІНІЦІЯТИВИ ЗНИЗУ ЩОДО ЗМІНИ ЗАКОНІВ ШЛЯХОМ ВСЕНАРОДНЬОГО ПЛЕБІСЦИТУ**.
- 3) **ПРАВО НА ОПОЗИЦІЮ Й КРИТИКУ ЩОДО УРЯДУ ПРИ ВЛАДІ** — в конституційно забезпечених організованих формах. Зокрема — здійснення цього права **ШЛЯХОМ ПЕТИЦІЙ, МИРНИХ ДЕМОНСТРАЦІЙ ТА ВІДКРИТОЇ УСНОЇ Й ПИСАНОЇ АГІТАЦІЇ Й ПРОПАГАНДИ** чесними методами.
- 4) **ПРАВО НА ПРАЦЮ Й ПРОДУКТ ПРАЦІ ЧИ ВІДПОВІДНИЙ ДО ПРАЦІ ЗАРОБІТОК**. Зокрема — забезпечення державою такого мінімуму заробітної платні, що в стані запевнити **ГІДНИЙ РІВЕНЬ ЖИТТЯ** працівника з родиною.

- 5) **ПРАВО НА ТРУДОВУ ПРИВАТНУ ВЛАСНІСТЬ ТА НА СПІВВЛАСНІСТЬ У ДЕРЖАВНІЙ, ГРОМАДСЬКІЙ ТА ІНШИХ ФОРМАХ СПІЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ** на засоби виробництва та прибутки з праці.
- 6) **ПРАВО НА СОЦІАЛЬНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВОЮ** в разі незатрудненості, непрацездатності, на старість, на час хвороби чи в інших обставинах втрати засобів до життя.
- 7) **ПРАВО НА ОСВІТУ Й ФАХ ТА ЇХ ВІЛЬНИЙ ВИБІР І ВІЛЬНЕ ЗАСТОСУВАННЯ.** Зокрема — забезпечення державою безкоштовного навчання в визначених законом межах. А також — забезпечення державного й приватного трудовлаштування без обмежень.
- 8) **ПРАВО НА ВІЛЬНЕ СПІЛКУВАННЯ ТА ВІЛЬНЕ ЗМАГАННЯ СПІЛОК ГРОМАДЯН** в обороні всіх станових, професійних та інших групових інтересів. Зокрема ж — **ПРАВО НА СТРАЙК**, у протиставленні не лише до приватних, але й до державних підприємств, як також — до політичних, економічних чи інших установ і чинників у державі.
- 9) **ПРАВО НА НЕДОТОРКАНІСТЬ ОСОБИ, ЇЇ ПРИВАТНОГО ЖИТТЯ, МЕШКАННЯ ТА ЛИСТУВАННЯ** з боку будь-яких державних чи інших чинників. Також — **ПРАВО НА ВІДКРИТІЙ І БЕЗСТОРОННІЙ ТА СПРАВЕДЛИВИЙ, НЕЗАЛЕЖНИЙ ВІД ВЛАДИ СУД І ЗАБЕЗПЕЧЕНИЙ ЗАКОНОМ ЗАХИСТ ПРАВ І ЛЮДСЬКОЇ ГІДНОСТІ** кожного громадянина.
- 10) **ПРАВО НА ВИБІР І ЗРЕЧЕННЯ ГРОМАДЯНСТВА** та проживання й працю за кордоном без втрати громадянства.

**СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНИЙ ТА
ЕКОНОМІЧНИЙ ЛАД В УКРАЇНСЬКІЙ
ДЕМОКРАТИЧНІЙ ДЕРЖАВІ**

6. Соціально-політичний та економічний лад в українській державі не може бути накиненим народом будь-ким згори. Тому його конкретні форми мають бути вирішені й устійнені самим народом — шляхом загального всенароднього плебісциту. Відповідно до цього, також і той **НОВИЙ СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНИЙ ТА ЕКОНОМІЧНИЙ ЛАД В УКРАЇНІ НА ЗАСАДАХ ТРУДОВОЇ ДЕМОКРАТІЇ**, що є програмовою метою УРДП, в своїх конкретних формах має бути **СХВАЛЕНИЙ ЗАГАЛЬНИМ ВСЕНАРОДНІМ ПЛЕБІСЦИТОМ**. Цей плебісцит має бути організований з участю всіх політичних сил країни заходами тимчасового революційного уряду, створеного демократичним шляхом. Головні ж підставові засади побудови нового ладу, що їх в інтересах українського трудового народу висуває УРДП нині, як орієнтовний напрям революційно-демократичної боротьби за зміну існуючого тепер становища в Україні, в основному такі:

- 1) Вся господарча й політична система, запроваджена в Україні диктатурою комуністичної партії, як антинародня державно-капіталістична система, ліквідується. Нова господарська й політична система в своїй цілості має становити собою **ЗДІЙСНЕННЯ ВЛАДИ ТРУДОВОГО НАРОДУ**, як у політичній, так і в господарчій ділянці життя народу в своїй державі. Це має бути **СПРАВДІ НАРОДНЯ, ПОСЛІДОВНО ДЕМОКРАТИЧНА, ТРУДОВА СИСТЕМА**.
- 2) Економічною основою цієї нової системи має бути **ТРУДОВА ВЛАСНІСТЬ НА ЗАСОБИ ВИРОБНИЦТВА**, здійснювана в **ТРЬОХ ФОРМАХ** цієї власності: а) як **ЗАГАЛЬНОНАРОДНЯ** — національна влас-

ність у посіданні контрольованої народом держави; б) як **ГРОМАДСЬКА** — групова власність у посіданні місцевих самоуправних громад, професійно-виробничих об'єднань та кооперативних спілок, організованих добровільно з приватної ініціативи громадян; в) як **ПРИВАТНА** — індивідуальна власність у посіданні окремих осіб, родин, їхніх акційних товариств тощо. При цьому має бути вповні забезпечений **ВІЛЬНИЙ РОЗВИТОК У ВІЛЬНОМУ ЗМАГАННІ** між собою цих **ТРЬОХ ВИДІВ ВЛАСНОСТІ** — в інтересах українського трудового народу в його цілості, в особі його складових суспільних груп та в особі його головної складової одиниці — **української трудової людини**. В цьому й має полягати перша й основна засада економічної політики в українській державі трудової демократії.

3) В українській державі трудової демократії **всі головні господарчі засоби й ресурси загальнодержавного значення мають бути власністю всього народу, як нації**. Цими засобами й ресурсами зокрема є: земля всієї української території, земельні надра, копальні, великі лісові масиви й водні простори, енергетичні джерела, шляхи сполучення й основна система транспорту загальнодержавного значення, поштово-телеграфний зв'язок, важка й стратегічно важлива добувна та машинобудівна, а зокрема військова, промисловість, а також фінанси й основна банкова система. Окремі конкретні форми порядкування цією національною власністю народу має вирішити сам народ після встановлення й закріплення своєї влади в державі, але при тому — **будь-яка форма нетрудового володіння виключається**.

4) **Промислові заклади та підприємства недержавного значення, зокрема ж середнього**

розміру промисловість місцевого значення (головно ж — у галузі виробництва товарів загального споживання) мають перейти у власність господарчо незалежних місцевих самоуправ, міських і сільських громадських об'єднань, кооперативних товариств та вільних професійно-виробничих спілок. Поруч із цим у цих видах і галузях промисловости всім громадянам української держави має бути надана також воля розвитку приватних акційних підприємств на засадах трудової співвласности — в таких формах та в таких межах, які буде встановлено відповідними, демократично схваленими законами щодо цього — в загальнонародніх інтересах.

- 5) **Вся дрібна промисловість у галузі виробництва речей широкого вжитку, ремісничо-кустарне виробництво, підприємства та заклади побутової обслуги тощо — мають повністю належати до сфери приватної трудової ініціативи групової та індивідуальної. Це й має стати головною підставою різних форм організації приватних підприємств у цій сфері на засадах трудової власности та співвласности.**
- 6) **Державно-капіталістична колгоспна та радгоспна система в сільському господарстві ліквідується революційним законодавством в організований спосіб. Уся земля в Україні, як засадничо загальнонародня власність, має бути негайно розподілена народньою владою шляхом відповідного законодавства на таких засадах: а) земля колгоспів разом з колгоспним майном мають перейти в трудову власність селянства — з вільним вибором форм землекористування й господарювання; б) земля й майно радгоспів частинно мають бути передані в розпорядження селянських громад та сільськогосподарських кооперативів, а частинно — в резервний фонд держави, як основна ба-**

за для організації спеціальних сільсько-господарських закладів в інтересах загального піднесення культурно-технічного рівня сільського господарства України.

- 7) Державно-капіталістичні підприємства в сільському господарстві, типу ремонтно-тракторних станцій та інших підприємств системи так званої «сільгосптехніки», разом з їхнім майном, мають перейти у власність незалежної від держави системи сільсько-господарської кооперації. Розвиткові такої кооперації в усіх формах має всіляко сприяти українська держава.
- 8) Продаж і купівля землі, як засадничо загальнонародної власності, має бути обмежена лише до тих окремих випадків, які будуть передбачені спеціальними законами щодо цього.
- 9) Советська система внутрішньої торгівлі в усіх її формах ліквідується. Основною формою внутрішньої торгівлі має стати незалежна від держави кооперація. Разом з цим має бути допущена також приватна торгівля — в таких межах і формах, які відповідають загальнонародним інтересам та трудовому принципіві власності й прибутків.
- 10) Зовнішня торгівля належить до сфери загальнодержавних інтересів, а тому має підлягати контролі й регулюванню відповідних державних органів.

Розділ V

ОКРЕМІ ПИТАННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ

7. Соціяльне забезпечення старих, хворих і калік, а також охорона здоров'я всіх громадян в українській державі має бути справою відповідальності народної влади та однією з головних турбот держави про народній добробут. Єдина загальнодержавна система обов'язкового страхування, а також — організована й кон-

трольована державою система загальнодоступного, значною мірою безкоштовного, медичного обслуговування всього населення — це перші головні засади, на яких має бути побудована справа соціального забезпечення та охорони здоров'я в українській державі.

8. **Забезпечення та розвиток освіти й культури** в українській державі мають бути справою, в якій державі належить роля одного з вирішальних чинників. Організація й матеріальне утримання системи освіти й культурного життя в країні та постійне сприяння піднесенню їх на вищий рівень, відповідний загальним інтересам українського народу, як нації, — це головне завдання державної влади в ділянці освіти й культури. Головною засадою організації системи освіти в Україні має бути загальне, обов'язкове та безкоштовне навчання в межах середньої освіти та фахового вишколу для масового затруднення, а також — загальнодоступна вища й спеціальна освіта з матеріальною допомогою держави. При цьому має бути також забезпечена воля розвитку різних форм приватної освіти. Щодо справи організації культурного життя взагалі, то держава мусить мати на своїй відповідальності матеріальне утримування науково-культурних та мистецьких закладів загальнонаціонального значення. Але при цьому має бути послідовно дотримана засада незалежності від державної влади всякої творчої діяльності в ділянці розвитку форм і змісту культурного життя та зокрема — науки й мистецтва.

9. В ділянці церковно-релігійного життя головною засадою має бути визнання й пошанування державою церкви взагалі та сприяння вільному розвитку всіх українських церков зокрема. Та при цьому має бути дотримана також засада невтручання держави у внутрішні справи церковного життя та в сферу релігії, як такої, відповідно до засади свободи сумління, переконань, віровизнань, обрядів тощо.

10. Судівництво в українській державі має

бути від низу до верху незалежне від державної влади. Всі органи судівництва мають бути обрані громадянством разом з представничими органами всіх ступенів самоуправління. Вони мають діяти тільки в межах загальних, демократично схвалених законів, і не підлягати ніяким органам виконної влади. **Ніяких надзвичайних судових установ і спеціальних судів органів державної безпеки не може бути в українській державі. Всі суди можуть бути тільки відкриті**, на загальних підставах для всіх громадян держави. Також органи державної безпеки можуть діяти тільки в рамках загальних законів та під контролею громадянства в передбачених загальними законами формах.

11. В питанні національних меншостей в Україні головною засадою української державної політики має бути **визнання й забезпечення права кожної національної групи вільно плекати свою національну культуру та рідну мову.** Взагалі ж в усіх відношеннях громадяни неукраїнської національності, без винятку, мають користуватися цілком однаковими для всіх українських громадян правами й обов'язками. При цьому має бути виключений усякий расизм і шовінізм.

12. Виключаючи всякий імперіялізм і мілітаризм, але враховуючи реальний стан речей у сучасному світі, українська держава **мусить спиратися на міцні та відповідні сучасним вимогам оборони власні збройні сили, як на основну гарантію волі й незалежності українського народу та його гідного місця серед інших народів.** Тому в справі оборони української держави головною засадою має бути загальний військовий обов'язок та належна підготовка всіх громадян до оборони української держави.

ПОЛІТИЧНІ НАСТАНОВИ

1. ВСТУПНІ СТВЕРДЖЕННЯ

1. Головний ідейно-політичний зміст і напрям, а також основні цілі організованого в УРДП українського революційно-демократичного руху, стверджено в Ідеологічних Підставах та Програмових Засадах УРДП, що являють собою вислів підставових істин, які обстоює партія. Та вони не вичерпують і не обмежують собою тих конкретних завдань, а зокрема — тих конкретних форм вияву в дії, що в кожній конкретній ситуації можуть бути різними в поточно-політичній діяльності партії. Тому конкретизація завдань і форм діяльності партії на кожному конкретному відтинку часу належить до сфери поточної реальної політики та залежить від реальних обставин і вимог української й загальної політичної дійсності в даний період.

Ці завдання й форми, відповідно до своїх ідеологічних підстав і програмових засад (не виключаючи й можливості перегляду їх у світлі конкретного реально-політичного досвіду) визначає для себе партія спеціальними рішеннями своїх з'їздів щодо цього. Як політичні настанови для діяльності на даному етапі, ці рішення підлягають переглядові кожним наступним з'їздом. І саме як такі, вони становлять собою складову, але змінну, ПОТОЧНО-ПОЛІТИЧНУ частину загальної програми партії.

2. СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНІ ПІДСТАВИ Й ПОТЕНЦІЙНІ СИЛИ РЕВОЛЮЦІЙНОГО КОНФЛІКТУ В УКРАЇНІ СЬОГОДНІ ТА КОНКРЕТНІ ФОРМИ ЇХ ВИЯВУ

2. На сучасному етапі визначальним фактом української політичної дійсності є те, що все суспільно-політичне життя українського народу відбувається в межах одного суспільно-політичного комплексу ССРСР, складовою частиною якого є так звана «Українська Радянська Соціалістична Республіка» (УРСР). Маючи формальні ознаки державности, УРСР нині є передусім державноподібною формою утримання в Україні чужої їй тоталітарної влади комуністичної партії в інтересах імперіялістичного централізму Москви, що формально прикривається вивіскою «Союзу Радянських Соціалістичних Республік». Саме тому в цілому комплексі ССРСР взагалі та в приналежній до нього УРСР зокрема, як також у їх відношенні один до одного, **проти-лежність ФОРМАЛЬНОГО й ФАКТИЧНОГО стану речей** — це та головна особливість, яка визначає собою сучасну українську політичну дійсність.

3. Протилежність формального й фактичного стану речей — це взагалі універсальний факт усього, національного й соціального, життя українського народу та становища української людини в сучасній політичній дійсності УРСР. Саме в цьому полягає й підстава та джерело потенційно-революційного конфлікту, що розвивається в цій дійсності саме на ґрунті **суперечности** в ній між **формою й змістом** організації національних і соціальних відносин.

В основі цієї суперечности лежить суперечна **двоїстість** самої природи УРСР і загального комплексу ССРСР, як історичного продукту викривлень незавершеного революційного процесу, що триває в країнах колишньої російської імперії від часу революції 1917 року, спотворений і спекулятивно використаний російською комуністичною партією. Ця суперечність полягає

передусім у суперечності між зовнішніми формами немовбито «радянської демократії», «соціалізму» й «національної суверенності» в так званому «добровільному союзі» — з одного боку, та справжнім змістом тоталітарної диктатури соціальної несправедливості й національного поневолення — з другого боку.

Відповідно до цього, потенційно-революційний конфлікт на ґрунті цієї суперечності розвивається нині в умовах УРСР та загального комплексу ССРСР у напрямі історично кінцевого завершення революційного процесу й досягнення єдності форми й змісту через здійснення його головної мети: справжньої демократії, справжньої соціальної справедливості та справжньої національної суверенності — в умовах повної свободи від будь-якої форми імперіялізму й колоніялізму.

4. Розвиток потенційно-революційного конфлікту в напрямі завершення революційного процесу відбувається в межах УРСР та цілого комплексу ССРСР у різних формах змагання народу за справжню демократію, соціальну справедливість і національну суверенність. Рушійними силами цього змагання нині є революційні, за своєю соціально-політичною суттю та за своєю метою, сили виключно трудових станів — робітництва, селянства та фахово-творчої інтелігенції, що являють собою нині триєдиний трудовий народ. Як суто внутрішні, самою ж сучасною дійсністю зроджені та в ній сформовані, ці революційні сили виростають переважно з середини масових кадрів, вишколених і вихованих у формах наявної тепер підсоветської системи суспільного життя, включно з організаційними формами комуністичної партії та комсомолу. Тому й ті конкретні форми змагання, що їх носіями нині є політично-активні представники цих кадрів, є переважно виявом внутрішньої опозиції проти конкретних спотворень ідеалів революції в політичній практиці комуністичної партії. А метою цих форм змагання є пере-

дусім усунення наявної суперечности між формою й змістом, але в ім'я їх єдності все ще в ідейно-політичних категоріях наявної системи.

5. Конкретні форми сучасного змагання політично-активних сил українського трудового народу за свої національні й соціальні цілі в умовах УРСР нині мають переважно характер мирного змагання формально-легальними засобами. Зокрема ж це змагання відбувається в межах формально немовби існуючих — «радянської демократії», «соціалізму» та «національної суверенности» в «добровільному союзі» — за перетворення їх у фактично існуючі та вповні відповідні змістові закладених у них революційних ідеалів.

3. ГОЛОВНІ ЦІЛІ ВНУТРІШНЬОГО ЗМАГАННЯ ЗА ЗМІНИ В УКРАЇНІ СЬОГОДНІ — ПОТОЧНА ПРОГРАМА-МІНІМУМ З ПОГЛЯДУ ОСТАТОЧНИХ ЦІЛЕЙ УРДП

6. Конкретно мета змагання внутрішніх політично-активних сил за зміни у підсоветській дійсності сучасної України, маючи різні форми й ступні свого вияву, в основному зводиться нині до таких програмових цілей, які навіть у **максимальних** за тих умов вимірах становлять собою з погляду остаточної цілей УРДП лише **програму-мінімум** для змагання саме в підсоветських умовах. Головні цілі цієї програми, як це можна вивести зі змісту найбільш яскравих програмових документів змагання внутрішніх політично-активних сил, що виступають з конкретними домаганнями змін існуючого становища в підсоветській дійсності України сьогодні, зводяться до таких цілей:

1) Демократичне перетворення нині централізованої структури «Союзу Радянських Соціалістичних Республік» у справді добровільний міждержавний союз незалежних і рівних республік з дійсно забезпеченим правом виходу з нього.

2) Перетворення «Української Радянської Соціалістичної Республіки» в повністю суверенну національну республіку з забезпеченим правом плебісциту, під міжнародним наглядом, у питанні приналежності до союзу чи виходу з нього.

3) Перетворення форми «влади рад трудящих» у вповні відповідну змістові цих слів радянську владу трудового народу — в особі дійсно демократично вибраних та демократично контрольованих народом рад.

4) Обмеження ролі комуністичної партії виключно до партійно-політичної діяльності в межах демократичної структури рад, а не керування ними, як знаряддям партійної диктатури.

5) Допущення інших, партійних і безпартійних, організацій трудящих до участі в політичному житті країни, зокрема в ролі легальної опозиції до керівної більшості в радах.

6) Повна демократизація наявних форм соціалістичної системи господарства на засадах демократичного соціалізму. Зокрема ж — забезпечення реальної співучасті робітників у керівництві підприємствами удержавленої промисловости через свої профспілки та ради. Так само — забезпечення реального самоурядування селян в усупільненому сільському господарстві, з відповідною свободою також індивідуального господарювання.

7) Повне дотримання та повне забезпечення чинности засад Загальної Деклярації Прав Людини, проголосшеної Об'єднаними Націями. Зокрема ж — недопущення поліційної сваволі й терору.

8) Забезпечення державного становища української мови й культури в Україні та відповідальність уряду Української Республіки за захист мовно-культурних та національно-повітних інтересів людей української національности поза Україною.

9) Запезпечення повної свободи духово-культурного життя та творчості, а також релігійного життя, зокрема ж — українських церков усіх віровизнань.

10) Вільний обмін інформацією й ідеями з усім зовнішнім світом, а також реальне й безпосереднє представництво закордоном українських національних, культурних та інших інтересів і зв'язків.

4. ВІДНОШЕННЯ УРДП ДО ВНУТРІШНІХ СИЛ ЗМАГАННЯ ЗА ЗМІНИ В УКРАЇНІ СЬОГОДНІ ТА СПІВВІДНОШЕННЯ МІЖ ПРОГРАМОЮ-МІНІМУМ І ПРОГРАМОЮ-МАКСИМУМ У ЗАГАЛЬНОМУ РЕВОЛЮЦІЙНО-ДЕМОКРАТИЧНОМУ ПРОЦЕСІ

7. Як вияв руху, метою якого є демократична перебудова наявного стану речей в УРСР та в цілому комплексі ССРСР, сучасне змагання внутрішніх політично-активних сил за зміни в межах існуючих там форм суспільного життя відповідає напрямові того революційно-демократичного процесу, що його остаточні цілі вважає за свої УРДП. Але, як організована форма сучасного революційно-демократичного руху на визначених своєю програмою засадах, УРДП ані ідентифікує з собою, ані не репрезентує всі форми вияву сучасного революційно-демократичного процесу в Україні, зокрема ж — ті політично-активні сили, що виступають за зміни в межах існуючих нині в УРСР форм суспільного життя. Натомість, вважаючи це явище за важливий позитивний фактор у розвитку загального революційно-демократичного процесу в сучасній Україні, **УРДП**, як частина цього ж таки процесу в ідейному розумінні, має одним із своїх конкретних політичних завдань на сучасному етапі наступне: сприяти всіма можливими засобами змаганням внутрішніх політично-активних сил у межах та з метою демократичної перебудови в УРСР та в цілому комплексі ССРСР

в обсязі конкретних програмових цілей цього змагання.

8. Хоча з погляду остаточних цілей українського революційно-демократичного руху за програмою УРДП конкретні програмові цілі сучасного змагання за демократичну перебудову в межах існуючих форм суспільного життя в УРСР — це лише **програма-мінімум**, проте УРДП не протиставляє їй свою програму-максимум, а навпаки — включає й мінімальні цілі в свою максимальну програму. Зокрема ж **УРДП** вважає своїм головним завданням нині розбудову конкретних форм ідейно-політичної співдії з усіма силами внутрішнього революційно-демократичного процесу в Україні та з широкими масами українського народу взагалі — з метою орієнтації їх на максимальні програмові цілі української демократичної революції в розумінні УРДП. Саме для цього УРДП вважає передусім за конечно й особливо потрібну глибоку розбудову революційно-демократичного мислення, як першої підстави революційно-демократичної дії. Тому саме в цій ділянці вбачає УРДП своє найперше практичне завдання нині, коли сприяння розвитку революційно-демократичного процесу в умовах сучасної української політичної дійсности означає передусім ідейно-творче стимулювання й посилення.

5. СИНТЕЗА — НАПРЯМ ІДЕЙНО-ТВОРЧОЇ ПРАЦІ УРДП ТА ТРЕТЯ ПОЗИЦІЯ УКРАЇНСЬКОГО РЕВОЛЮЦІЙНО-ДЕМОКРАТИЧНОГО РУХУ В РОЗПОДІЛІ ІДЕЙНО-ПОЛІТИЧНИХ СИЛ СУЧАСНОСТІ

9) Відповідно до свого загального наставлення на синтезу в творчих шуканнях у царині світогляду й ідеології, УРДП вважає, що саме в напрямі **ТВОРЕННЯ СИНТЕЗИ** має йти нині ідейно-творча праця партії, як передусім осередку розбудови революційно-демократичного мислення для ідейного озброєння української де-

мократичної революції. Синтеза в даному разі означає творче засвоєння і поєднання в одній концепції нової суспільної формації різних ідейно-політичних напрямків і різних елементів суспільних систем, які в боротьбі протилежностей на історичній пробі виявилися позитивними та здатними в своїй сполучі творити якісно нову єдність на новому ступні розвитку суспільного життя. В цьому розумінні українська революційно-демократична концепція влади трудового народу — це явище синтези за самою своєю суттю. Бо виникає це явище як **нова, ТРЕТЯ** в відношенні до капіталізму й комунізму, концепція суспільної формації на базі саме творчого засвоєння й поєднання в ній історично випробуваних позитивів та відкинення негативів двох основних протилежностей суспільного життя в сучасному світі.

В цьому розумінні **сучасний український революційно-демократичний рух, як ідейно-політична сила творчих шукачів у напрямі синтези, в загальному розподілі сучасних ідейно-політичних сил, основні протилежності яких визначаються тепер умовними поняттями «капіталізм» і «комунізм», займає позицію ТРЕТЬОЇ СИЛИ**, що є також умовним окресленням взагалі середніх, між крайніми протилежностями, політичних сил. Відповідно до цього й УРДП визначає свою позицію в ідейно-політичній боротьбі різних сил, а зокрема — в українському політичному житті, як позицію саме третьої сили. Тобто — це позиція третьої сили в відношенні до тих сил, які так чи інакше ідентифікують свої позиції з позиціями однієї з двох основних протилежностей умовного поділу сучасного політичного світу взагалі.

10) Окреслюючи сучасний український революційно-демократичний рух умовно-узагальнено як третю силу, в розумінні саме втілення і носія ідей синтези, **УРДП також окреслює й той головний напрям, який обирає вона для конкретної реалізації ідеї синтези в площині розв'я-**

зки соціально-економічної проблематики сучасного суспільства в Україні, як напрям **ТРЕТЬОГО ШЛЯХУ**. Третій шлях у цьому розумінні — це власне шлях між тими двома основними досі шляхами протилежностей, що їх умовно узагальнюють як «капіталістичний» і «соціалістичний» (але не комуністичний!) шлях. Цей **ТРЕТІЙ ШЛЯХ** у даному разі означає саме синтетичне поєднання в одній соціально-економічній системі стверджених досвідом позитивів обох — «капіталістичної» й «соціалістичної» систем (виключаючи «комуністичну», як реально неіснуючу). Тобто — ідеться про сполучення й узгодження, взаємно урівноважених у відповідному співвідношенні, позитивних елементів вільної приватної власності й приватної ініціативи з так само позитивними елементами суспільної й державної власності та їх контролю. При цьому вирішальним фактором у розумінні третього шляху за революційно-демократичною концепцією УРДП є передусім сполучення політичної й економічної демократії на базі трудового принципу як власності так і влади — в синтетичній формі трудової демократії.

11) Реалізація синтезу третім шляхом в умовах сучасної підсоветської дійсності в УРСР вимагає революційної зміни цієї дійсності через радикальну та універсальну демократичну перебудову всього підсоветського комплексу СС-СР. Це ж означає демократичну революцію, що за своїм історичним характером має бути завершенням у синтезі двох, протилежних у своїх крайнощах, історичних етапів одного революційного процесу, який у країнах теперішнього СРСР розпочався понад півсторіччя тому. Цей процес, розпочавшись як загальна демократична революція так званого «буржуазного» типу, що в Україні зокрема мала національний характер, був заперечений потім так званою «пролетарською» революцією з використанням демократії для цілей диктатури компартії, а далі перетворився в тривалу боротьбу цих протилеж-

ностей однієї революції, ускладненої зокрема в Україні національною проблемою. В такому розумінні українська демократична революція трудового народу, що нині розвивається на ґрунті сучасної підсоветської дійсності в Україні — це, в своїй перспективі, революція третього етапу історичного розвитку ще не закінченого революційного процесу. І цей третій етап, як етап завершальної в цьому процесі синтези — це також, в умовно-узагальненому значенні, **ТРЕТЯ РЕВОЛЮЦІЯ.**

6. ГОЛОВНІШІ ОРІЄНТАЦІЙНІ НАСТАНОВИ ПОТОЧНО-ПОЛІТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УРДП НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

12) Головні ідеї й цілі демократичної революції, що стоїть тепер на історичному порядку денному в Україні та в загальному комплексі ССРСР, становлять собою зміст програми-максимум УРДП. Але поточні політичні й стратегічно-тактичні проблеми цієї революції в проці її розвитку сьогодні — це зміст поточно-політичної діяльності УРДП. Щождо цього, то на теперішньому етапі УРДП визначає для себе такі головніші орієнтаційні настанови:

1) Революція — це не мета, а тільки засіб для досягнення мети. В сучасній політичній ситуації України — це єдиний вибір, що його має український народ у змаганні за своє всебічне, національне й соціальне визволення, що є метою. І немає інших сил, від яких залежить досягнення цієї мети, крім власних сил народу, що можуть діяти тільки шляхом відповідного до наявних умов **внутрішнього революційного спротиву.** Тому **ОРІЄНТАЦІЯ НА ВЛАСНІ СИЛИ** та на внутрішній спротив у відповідних до наявних умов формах — це нині єдино реальна політична орієнтація УРДП.

2) Революція — це не одноразовий акт, а тривалий процес, що охоплює значний істо-

ричний період. Цей процес включає в себе різні форми й фази змагання за революційні цілі, в тому й шляхом форсування мирної еволюції в межах мінімальної програми змін на даному етапі. Тому, маючи постійно на увазі **максимальні цілі революції за своєю програмою, УРДП не виключає також різні форми політичної праці для сприяння факторам еволюції. А це значить, що треба відповідно враховувати реальне співвідношення мінімальних і максимальних цілей революційного процесу в кожночасно змінних конкретних обставинах української політичної дійсності.**

3) Революція в Україні за умов сучасної політичної дійсності реально можлива, як успішна революція, тільки в межах загальної революції в масштабах усього комплексу ССРСР, включно з Росією, як головним силовим фактором у цьому комплексі. Тому **реальна українська революційна політика** нині вимагає не тільки тісного пов'язання завдань української революції з цілістю завдань загального революційного процесу в ССРСР, але й ініціативно-провідної ролі українського чинника в цьому загальному процесі. Зокрема ж, оскільки в цьому процесі важливу роль відіграє російський революційний чинник, це вимагає не лише українського протиставлення йому, але й творчого змагання з ним, а також — відповідних форм співпраці з ним з боку українського революційного чинника. Тому **УРДП вважає за одне з першорядних своїх завдань у своїй реальній революційній політиці нині творення не тільки спільного революційно-демократичного фронту народів ССРСР, включно з російським народом, але й творення міжнаціонального союзу революційно-демократичних сил цих народів. А цей союз можливий лише на міцній ідейно-політичній базі взаємно узгодженої концепції РЕВОЛЮЦІЙНО-ДЕМОКРАТИЧНОЇ ПЕРЕБУДОВИ ССРСР, відповідно до ідейно-полі-**

тичного змісту українського революційно-демократичного руху.

4) Реальні підстави для спільної всім народам ССРСР концепції революційно-демократичної перебудови ССРСР дають головні **формальні** засади побудови самого ССРСР, як нібито добровільного союзу справді рівних і суверенних республік. Ставлячи своєю спільною метою ліквідацію диктатури комуністичної партії та нею встановленої системи централістичної влади під прикриттям фіктивної форми «влади рад», революційно-демократичні сили народів ССРСР можуть, одначе, взяти за **вихідну базу для розв'язання національно-політичних проблем усього комплексу ССРСР саму форму союзу республік. А це означає негайне визнання взаємно революційно-демократичними рухами народів цих республік їхньої суверенності в наявних нині кордонах республік, а також — взаємне визнання права кожного з цих народів самим вирішувати (зокрема — шляхом негайного плебісциту) питання про затримання чи скасування союзного взаємопов'язання, як також питання про форму ладу в республіці.** Така концепція, що виходить із реального стану речей, як старту до зміни цього стану, є в сучасній конкретній дійсності найбільш реалістична та формально-й морально-політично найбільш відповідна для узгодження спільних, а зокрема — **протиперіалістичних і протишовіністичних, інтересів усіх народів ССРСР, включно з російським.** Тому, не виключаючи інших можливостей, УРДП вважає цю концепцію тепер за **вихідну** для своєї праці в ділянці міжнародних взаємин у масштабі ССРСР та **формування міжнародного революційно-демократичного руху народів ССРСР.**

5) Підставовим елементом концепції революційно-демократичної перебудови ССРСР з вихідної бази формального союзу формально суверенних республік є та сама суперечність

між формою й змістом, що в ній полягає й головне джерело потенційно-революційного конфлікту в СРСР взагалі. Саме тому цей елемент являє собою також важливий елемент стратегії й тактики демократичної революції в Україні. А в зв'язку з цим і **формальна державність УРСР має не тільки формальне, але й суттєве політичне значення для боротьби за справжню державну суверенність України.** Самозрозуміло, першим завданням УРДП є **всіляко викривати невідповідність фактичного становища України до її формального стану в формі УРСР — як у комплексі СРСР так і зокрема в міжнародньо-політичній системі Об'єднаних Націй.** Та разом з цим УРДП вважає, що в реально-політичній діяльності треба виходити з державницької позиції **ВИЗНАННЯ ФАКТУ існування ФОРМАЛЬНОЇ державності УРСР та змагання за перетворення формальної державності в фактичну.**

6) Засадничо важливим та найбільш суттєвим елементом державницької позиції УРДП є підставовий для неї історично-правний аргумент справжньої державної суверенності України в формі створеної в революції Української Народньої Республіки (УНР). Саме її існування посередньо стало джерелом постановня також і УРСР, як протиставлення національній та демократичній державності УНР «українсько-радянській» державної форми без національно-державного змісту. Тому, відповідно до свого розуміння сучасного революційно-демократичного процесу, як незавершеного ще процесу української демократичної революції, **УРДП вважає живою й нині ідею УНР, як здійснення в революції власної демократичної державності народу України.** І тому також у своє розуміння конкретного змісту сучасного змагання за перетворення формальної державності в фактичну **УРДП вкладає також ідею РЕВОЛЮЦІЙНО-ДЕМОКРАТИЧНОГО ПЕРЕТВОРЕННЯ УРСР У НОВУ УНР.** Це

може бути УНР і за назвою, але головне — це має бути **УНР** за суттю її демократичної форми й національного та демократичного змісту — в їх єдності та відповідності до сучасних реальних потреб і вимог українського трудового народу.

7) Ставлячи перед сучасним українським революційно-демократичним рухом великі історичні, національно-державницькі та революційні завдання, що включають у себе також і завдання щодо революційно-демократичної перебудови всього комплексу ССРСР, УРДП свідомо того, що ці завдання виходять за межі спроможностей не тільки однієї партії, але й усіх тих сил, що є чи можуть бути під впливами однієї партії. Ці завдання можливі до виконання тільки всією цілістю українського народу разом з його союзниками, а це вимагає мобілізації всіх українських національно-політично активних сил, що їх репрезентують різні ідейно-політичні течії партійного й безпартійного характеру. Тому УРДП вважає за одну з найважливіших передумов для виконання цих завдань створення спільного фронту українських національно-політичних сил — на єдиній національно-державницькій базі та з єдиним, на цій базі опертим, політично-керівним центром.

8) Спільний фронт усіх ідейно-політичних сил на єдиній національно-державницькій базі розуміє УРДП також як передусім демократичний фронт. Але цей демократичний фронт слід розуміти не як єдність усіх в ідеологічному розумінні демократії, а в ширшому, політично-структуральному значенні. Тобто — це означає передусім **рівнорядне партнерство ідеологічно відмінних та навіть і протилежних політичних середовищ**, — які визнають державно-устроєві принципи демократії та на цих принципах основують свій ідеал української держави. Саме за державно-устроєвим зразком того демократичного ідеалу української

держави, що є метою сучасної боротьби українського народу за свою свободу, має бути, за концепцією УРДП, побудований, спільно створений усіма партнерами фронту, єдиний національно-державницький політично-керівний центр — без домінуючої ролі в ньому будь-якого одного партійно-ідеологічного чинника.

9) Визнаючи за свою засаду орієнтації на власні сили українського народу, як засаду незалежності української політики, УРДП вважає цю засаду також головною засадою й спільного фронту всіх українських ідейно-політичних сил і єдиного центру на національно-державницькій базі. Але при цьому УРДП також вважає, що саме виходячи з цієї засади незалежної політики, можна і треба всіляко розбудовувати РІЗНІ міжнародньо-політичні зв'язки та здобувати прихильників і союзників для українських визвольно-революційних та національно-державницьких зусиль серед РІЗНИХ кіл у широкому зовнішньому світі. Зокрема ж УРДП вважає, що в цьому відношенні визначальним фактором має бути не ідеологічна близькість, а спільність політичних інтересів у головних на даному етапі справах. Тому, визначаючи своє місце в сучасному розподілі ідейно-політичних сил у світі, як **третє** в відношенні до головних протилежних сил, що їх умовно узагальнюють поняттями «капіталізм» і «комунізм» (чи в ширшому розумінні «соціалізм»), УРДП цим не узалежнює своє відношення до виразників чи носіїв цих протилежностей поза комплексом ССРСР, зокрема ж — у західньо-демократичному світі.

10) Відповідно до своєї орієнтації на власні сили та внутрішній революційний спротив, УРДП відкидає будь-яку ставку на війну. Зокрема ж УРДП вважає всяку імперіялістичну війну в сучасному світі з метою підкорення інших народів чи їх колоніального грабунку за явище несполучне з інтересами тієї боротьби за ідеали свободи народів і людини, що її,

змагаючись за своє всебічне визволення, провадить нині український народ. Одначе, УРДП стоїть на засаді конечности визвольної війни народу в будь-яких формах боротьби. Такою УРДП вважає зокрема визвольну війну України в різних формах боротьби народу проти тих сил сучасного поневолення України, що є також силами війни в сучасному світі. Бо це означає також боротьбу за мир та вповні відповідає ідейним засадам тієї перебудови, в інтересах миру, взаемин між народами і людьми в світі, що лежить в основі вихідних засад Об'єднаних Націй та ними проголошеної Загальної Деклярації Прав Людини.

РЕЗОЛЮЦІЇ

**6-го З'їзду УРДП, ЩО ВІДБУВСЯ В ЧИКАГО,
США, 25.-27. ГРУДНЯ 1970 РОКУ**

ПОЛІТИЧНІ РЕЗОЛЮЦІЇ

6-й З'їзд Української Революційно-Демократичної Партії (УРДП), після всебічного обговорення проекту Програми УРДП та внесення в нього відповідних уточнень і виправлень, одногосно схвалює цей проект та приймає його за основний напрямний документ партії на наступний період. Зокрема ж З'їзд відзначає, що третя частина Програми під назвою «Політичні Настанови» являє собою засадничу частину поточно-політичних постанов партії, що їх ухвалює 6-й З'їзд спеціально до наступного з'їзду. Тому 6-й З'їзд вважає ці Політичні Настанови за вихідні тези своїх політичних резолюцій і цим стверджує ці тези, як вислів сучасної позиції партії в усіх тих питаннях, до яких вони стосуються.

Виходячи з цих тез та доповнюючих їх у площині поточно-політичної діяльності партії на сучасному етапі, 6-й З'їзд зокрема заявляє та подає до загального відома наступне:

I. КАДРИ РЕВОЛЮЦІЇ; УНИКНЕННЯ ВНУТРІШНЬО-НАЦІОНАЛЬНОГО РЕВАНШУ; СТВОРЕННЯ НАЛЕЖНОГО ТВОРЧОГО КЛІМАТУ

а) Теза основоположника УРДП, І. П. Багряного про те, що основні кадри майбутньої революції знаходяться в Україні, а також і «під егідою КПУ та комсомолу», була і залишається найбільш маркантним внеском в українську державно-політичну творчість протягом останніх 25 років. Ця теза, ставши нарижним каменем у всій діяльності УРДП, поступово, не зважаючи

на запеклий спротив певних кіл на еміграції та в Україні, поширилася на мислення і поставу багатьох українських політичних формацій. Особливо це стало очевидним з часу, коли в рухах спротиву в усіх країнах за залізною заслоною чоловічу роль почали відогравати студенти високих шкіл, члени офіційних молодечих організацій і компартій, наукова інтелігенція, робітнича молодь й робітництво (Берлін 1953 року, Угорщина й Польща 1956 року, Чехо-Словаччина 1968 року й Польща 1970 року). А з часу коли в Україні до голосу прийшла нова плеяда трибунів, які виростили на справжніх речників народу в тотальній советській ізоляції таки «під егідою КПУ й комсомолу», а багато просто таки в цих організаціях, наша теза про кадри стала доведеною істиною, яку УРДП тримає в своєму літописі як дуже видатний, але вже перейдений осяг.

б) Виходячи виключно з принципу власних сил і спроможностей всіх складників народу, УРДП ще більше звертатиме свій зір на шляхи розвитку державницької думки на батьківщині, враховуючи всі нюанси цього розвитку та беручи під увагу всі ті нестерпні умови, в яких визвольний потенціал формується, скріплюється і виходить на політичну арену. Основуючи свою тактику на тому, що єдиним справжнім міґилом поступу нації сьогодні до вершин державности є наявні прагнення народу в даний момент, рівень свідомости має та наявна тактика духової еліти в Україні для підняття загально-національної боротьби й прагнень на вищій позем, УРДП стремітиме до осягнення ідейно-визвольних паралель в діях всіх революційних сил — як тих, що перебувають на батьківщині, так і тих, що діють за кордоном. Випрацювання успішної тактики нарощування національного визвольного потенціалу є найважливішою справою всього патріотичного українства сьогодні, особливо ж, коли йдеться про шляхи включення в боротьбу найширшого патріотичного активу,

інтелігенції і мас народу, недопущення до згубного внутрішньо-національного реваншу та живосильного перенесення на український ґрунт чужих державних зразків.

в) Враховуючи вище сказане, особливо ж всеціло узалежнюючи надії й вигляди на здобуття української державности від власних спроможностей народу і всіх його експонентів, УРДП з ще більшими зусиллями буде змагатися за створення такого загально-національного клімату, в якому б українці, де б вони не жили, яких би переконань не були, які б становища не займали, почувалися приналежними до тієї самої історичної тяглости нації і цю тяглість обстоювали й боронили при всяких умовах і можливостях і на всяких плятформах. Іншими словами, кожний українець, якщо він не поповнив тяжких злочинів супроти власного народу, не повинен боятися іншого українця, і кожний його найскромніший внесок у визвольний потенціал, незалежно де і в якій формі, розцінюватиметься як позитивний акт українського патріота.

II. СТАВЛЕННЯ ДО ВІТЧИЗНЯНИХ РЕЧНИКІВ НАРОДУ

Звертаючи максимум своєї уваги на ситуацію в Україні та діяльність молодих поколінь, учасники 6-го З'їзду далекі від того, щоб утотожнювати УРДП з формаціями домашніх патріотів та рахувати їх «своїми людьми», як то дехто безвідповідально робить на еміграції, тим самим полегшуючи режимовому поліційному апаратові розправу над ними.

У зв'язку з цим, іменем Партії 6-й З'їзд заявляє, що до цих молодих поколінь ми не маємо і не можемо мати ніяких організаційних претенсій. По своїх поглядах і наставі до важливих проблем національного будівництва ці покоління не є «нашими». Але не є вони й «їхніми»! Вони просто належать Україні, так як належимо їй ми, чи інші складники українського народу. В своїх творчих студіях і на полі боротьби ці покоління,

оця МОЛОДА УКРАЇНА вже складала і далі складає маніфести про «кращу й оновлену Україну». І вона ж, можливо, виношує в собі якийсь цілком новий державний устрій, заплітаючи в нього історію свого власного народу та вірячи, що із синтези відомих концепцій і систем постає більш досконала й справедлива українська держава. Ця молодь може бути ревізіоністичною, виразно соціалістичною чи, навіть, нео-комуністичною, але оскільки ці свої світи вона творить, гонима поривами служіння Україні, ця молодь є НАША, УКРАЇНСЬКА, і в майбутній революції вона виступатиме в її передових лавах. Головним нашим завданням є **знаходити й знайти** спільну мову з цими трибунами і зрозуміти до кінця їхні рушійні помисли. Той хто відсуває це завдання на задній плян, хто вважає його неактуальним, той цілеспрямовано стремить до викликання громадянської війни в Україні в час її найтяжчих прийдешніх випробувань.

ІІІ. БОРТЬБА ЗА НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕЛЕМЕНТ В КПУ Й КОМСОМОЛІ

Одним із своїх основних завдань УРДП вважатиме належне інформування українського народу — всіма можливими засобами й методами — про те, що саме сьогодні відбувається в Україні.

Вона також буде постійно наголошувати в своїй інформації **виразно національні** моменти в діях сателітних і західних компартій, доносячи безупинно до національного елемента в КПУ, комсомолі, профспілках та інших режимово-спонзорованих організаціях, що бути марксистом чи комуністом не є рівнозначним з тим, щоб бути слугою чи попіхачем Кремля й великодержавницької політики Москви; а також — подавати зразки льюальності сателітних і західних комуністів до історії й інтересів своїх народів. Ляйтмотивом при цьому має бути усвідомлення, що в універсальному накопичуванні вла-

сних сил для кожного чесного українця є і знайдеться відповідне місце.

IV. СТАВЛЕННЯ ДО СПІЛЬНИХ АКЦІЙ ДЕМОКРАТІВ СССР

УРДП вітає перші спроби патріотів в Україні дійти до порозуміння як з передовими представниками інших підсоветських народів, так і народу російського, яке (порозуміння) ствердилося спільним прийняттям «Програми демократів України, Росії й Прибалтики».

Цей крок є великим посуненням вперед на шляху уникання національної ізоляції та розбудови руху опору у всьому комплексі СССР, і його історичну вагу можуть не добачати лише ті, які й досі оперують «шапкозакидальними гаслами». Ставлячись дещо критично до деяких пунктів «Програми...», УРДП тим не менше гаряче солідаризується з її аналізою ситуації в світі й СССР, як також і з висновками щодо дальших акцій демократів, особливо тієї частини висновків, що стосується розв'язки національного питання.

V. ПОТРЕБА АКЦІЙ В ОБОРОНУ ОПОЗИЦІОНЕРІВ В УКРАЇНІ

Ще раз заявляючи й стверджуючи, що новий рух спротиву в Україні є цілковито незалежний від будь-яких організаційних зв'язків з закордоном, що він виріс і оформився виключно на радянському ґрунті і в радянських умовах, делегати 6-го З'їзду УРДП засуджують комуністичний режим за його брутальне й сатанинське трактування опозиціонерів, позбавлення їх свободи на основі вигаданих і сфабрикованих обвинувачень, протизаконне й самовільне задоволення відбутих вироків і зламання офіційним і поліційним апаратом всіх дотичних параграфів існуючих союзної й республіканської конституцій.

Усі свідомі українці-патріоти, де б вони не жили й перебували, повинні негайно розпочати

рух і протестну акцію за те, щоб всі ті в Україні й у всьому ССРСР, які холоднокривно й брутально порушують найвищі закони держави заради збереження влади, були поставлені на суд світової громадської думки, а пізніше й на суд народів, над якими вони чинять розправу.

УРДП прирікає такий рух активно розгортати, співпрацюючи в цьому з усіма українськими політичними середовищами.

ОРГАНІЗАЦІЙНІ РЕЗОЛЮЦІЇ

І. ПРЕСА Й СПЕЦІАЛЬНІ ПУБЛІКАЦІЇ

Безперервний вихід часопису «Українські Вісті», 25-ліття якого сповнюється в цьому році, відзначити як фактор великої політичної й організаційної ваги, як феноменальну здібність виходців з підсоветського українського материка організувати і втримати в тяжких еміграційних умовах власний пресовий орган, який перетворився на трибуну великої частини еміграції. Члени партії й її прихильники, як і тисячі читачів, і надалі вживатимуть усіх заходів для збереження й матеріального скріплення цього часопису.

Делегати 6-го З'їзду, вносячи в залі засідань 1 500 доларів на пресовий фонд газети, закликають усе членство УРДП і її прихильників та читачів приєднатися до цієї акції і скласти й свою ювілейну лепту в її видавничий фонд.

З'їзд вітає заходи канадійської філії УРДП щодо відзначення 25-ліття «УВ» спеціальними імпрезами, чистий прибуток від яких має бути відчислено на видавничеkonto газети. 6-й З'їзд закликає членство й читачів в інших країнах піти за прикладом шанувальників газети в Канаді і влаштувати імпрези, зустрічі й читацькі конференції в країнах свого поселення, перетворюючи їх на джерело моральної й матеріальної насаги видавництва «УВ».

Хай ця спільна акція стане ще одним непромінальним доказом заслуг і жертвовності зпідсоветської української еміграції, її здібності до дії й боротьби, мандатом її живучості та виказкою в псборюванні всяких опортуністичних настроїв і сугестій безвідповідальних панікерів і деморалізаторів, які штучно творять стан емі-

граційного збайдужіння. Розбудуємо цей часопис як знаряддя для збереження української людини в її масі від денаціоналізації!

Партійний орган «Наші Позиції» та інформаційний додаток «Бюлетень ЦК УРДП» зробити більш стабільними. Посилити видавничу діяльність усіх наших видавництв.

II. ПРАЦЯ Й СПІВПРАЦЯ З МОЛОДДЮ

Делегати 6-го З'їзду з великим задоволенням відзначають прихід до лав Партії молодих українців, які вирости, здобули освіту й оформилися на діячів і організаторів на еміграції в молодечих організаціях, особливо в ОДУМі.

Розглядаючи цей факт як спроможність ідеологічних засад і політичних напрямних партії промовляти до молодих українських поколінь, 6-й З'їзд уповноважує новообрані керівні органи Партії ще більше сконцентруватися на молодечому секторі, цілковито виходячи з того, що дальший розвиток державницької творчості політичних партій на чужині немислимий без впливу молодших сил та їхнього належного внеску в формування та переведення політичних і організаційних акцій.

Вітаючи всю українську молодь і її організації, делегати 6-го З'їзду особливо відзначають життєздатність і притягальність ОДУМу, передають всьому його членству палкий привіт та обіцяють всяку можливу організаційну й моральну підтримку в поширенні засягу його дій на інші країни поселення.

III. ІДЕОЛОГІЧНИЙ ГАРТ НА МАТЕРІАЛАХ З УКРАЇНИ

6-й З'їзд УРДП уповноважує новообрані керівні органи негайно покликати до життя спеціальну студійну групу для скрупульозного вивчення процесів в Україні та для своєчасного донесення зроблених висновків до всього членства партії, щоб ідеологічна освіта й гартування йшли в ногу з вимогами дня.

IV. ДОПОМОГА СПІВЗВУЧНИМ ОРГАНІЗАЦІЯМ ДОБРУС-СУЖЕРО Й ЛСП

За час свого існування ці дві ветеранські організації виконували великий об'єм праці з допомогою УРДП, особливо в ділянці інформування громадської думки Заходу та втримання духових контактів з молодими українцями в советській армії.

Нині в обидвох організаціях помітні ознаки стагнації, які треба найшвидше усунути. ДОБРУС-СУЖЕРО, як організація, що постала для вияскравлення переслідувань українців советським режимом, повинна включити на окремий символічний список всю українську молодь, яка зараз поневіряється в Мордовії, сидить в тюрмах, виключається з університетів і інститутів, та розгорнути моральну акцію для опротестування в світі цього свавільного та неоправданого переслідування найкращих представників сьогоднішньої України.

ЛСП, як ветеранська організація колишніх українських вояків советської армії, ще далеко не вичерпала себе. Перед нею — великі завдання: видати капітальну працю про трамбувальне колесо війни, яке прокотилося двічі — сюди й туди — по Україні та про всі ті жахіття, що їх пережили українські вояки і все населення. Також неопрацьованою залишається тема ролі української молоді людини в советській армії взагалі й особливо її роля в окупаційних арміях в країнах-сателітах.

Минулі практика й досвід показали, що обидві ці організації були найбільш видайними, коли між ними й УРДП існувала справжня творча й ділова співпраця, яка останнім часом дещо згасла.

УРДП подасть належну підтримку обом організаціям в сповненні їхніх невиконаних завдань, а в деяких ділянках буде діяти в повній згоді й заодно з ними.

V. ОБМІН КВИТКІВ, ЧЛЕНСЬКІ ВКЛАДКИ

6-й З'їзд УРДП зобов'язує новообрані керівні органи перевести якнайшвидше обмін партійних квитків.

Усі складові крайові організації УРДП мають якнайшвидше підвищити місячну членську вкладку, оскільки організаційні кошти, в зв'язку з загальним подорожанням, неспівмірно піднялися, а членські вкладки переважно залишилися такими, якими були 25 років тому.

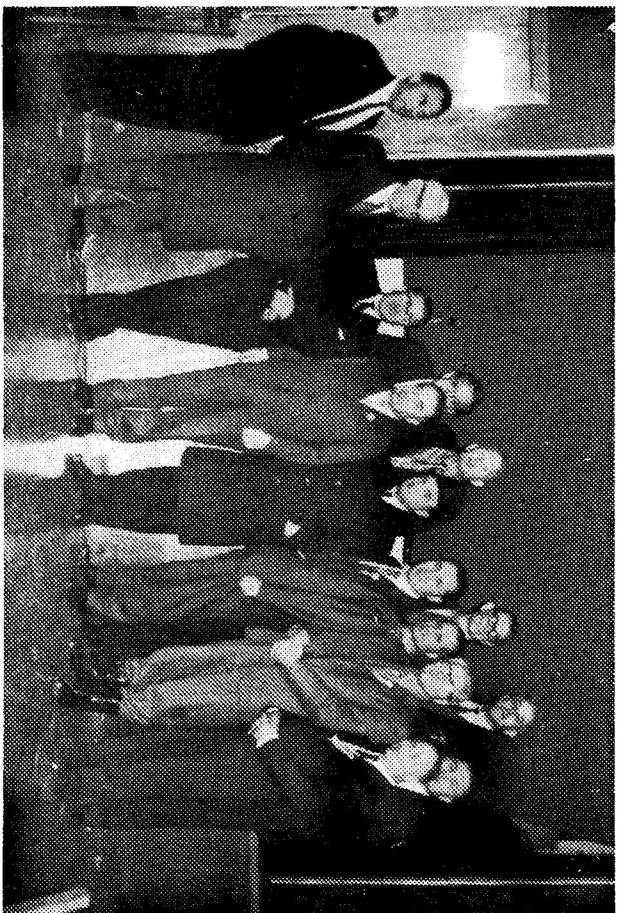
ПРЕСОВА СЛУЖБА ЦК УРДП

З М І С Т

Стор.

Від Видавництва

Василь І. Гришко — Хто, що та як? Рушійні сили, програмові цілі та реальні перспективи революційно-демократичного процесу в Україні сьогодні й завтра та наша участь у них. Доповідь на 6-му з'їзді УРДП 25. грудня 1970 р.	1
Вступні зауваги	3
Х т о ?	7
Щ о ?	19
Я к ?	31
Програма Української Революційно-Демократичної Партії (УРДП), затверджена Шостим з'їздом УРДП 25.-27. грудня 1970 року	47
Вступ	49
Ідеологічні підстави	51
Програмові засади	56
Політичні настанови	67
Резолюції 6-го з'їзду УРДП, що відбувся в Чикаго, США, 25.-27. грудня 1970 року	83
Політичні резолюції	85
Організаційні резолюції	91

Група делегатів VI-го з'їзду в товаристві Голови УРДП Василя І. Тришка. Сто-
ять зліва направо в першому ряді — М. Піддєний, Т. Лапчик, Ю. Стефанович,
Ф. Гаєнко, В. І. Гринишко, О. Коновал, Ф. Ревенко, А. Гурьський, С. Коєнко, у
другому ряді: І. Пипікаго, Д. Завертайго, Д. Друшчєнький, І. Лієнко, І. Пізюра.

Н А Ш І П О З И Ц І Ї

ОРГАН ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМІТЕТУ
Української Революційно-Демократичної Партії

Число 2 (28)

1970 р.

Видавництво ЦК УРДП

Редагує колегія

Статті, підписані прізвищем або ініціалами автора,
не завжди відповідають поглядам партії.

Адреса для статей і листування:

**Mr. Wasyl Ponomarenko,
5802 Vandalia Ave. S. W.,
Cleveland, Ohio, 44144, USA.**

НА НОВИЙ ШЛЯХ

Вступна нотатка редакції «НП». У зв'язку з 25-річчям українського революційно-демократичного руху, що сповняється наприкінці нинішнього (1970-го) року, передруковуємо тут історичний програмовий документ нашого руху. Це одна з найперших політичних статей (та й фактично перша взагалі стаття партійно-політичного характеру) І. П. Багряного — з окресленням завдань і напрямку започаткованого ним нового ідейно-політичного руху. Написана наприкінці 1945 р., ця стаття з'явилася на початку 1946 р. в першому числі цикльостилевого журналу «Наша Боротьба», що видавався як «орган політичного активу ініціативної групи УРДП» (так значилося на титульній сторінці цього видання). І. П. Багрянний був одним із ініціаторів та перших редакторів цього видання, яке він сам же й художньо-технічно оформляв. Стаття «На новий шлях» була першою (після редакційної передовиці) програмовою статтею цього видання і фактично першим програмовим документом нового руху, який відразу ж поставив за свою мету створення «партії української демократичної революції», що згодом оформилася під назвою «Українська Революційно-Демократична Партія».

У зв'язку з умовами репатріаційного терору в ДП-таборовій дійсності 1945-1946 рр. всі матеріали цикльостилевого органу ініціаторів УРДП були підписані псевдонімами. Стаття «На новий шлях» у першому числі цього органу була підписана псевдонімом «Д. Рябовол», що його вживав Багрянний на початку творення УРДП. Ідентичність цього свого (зрештою — загально відомого) псевдоніма та справжнє авторство цієї статті Багрянний ствердив у своїй статті «В чому ж різниця?», що була вміщена в «Укр. Вістях» ч. 69(534) з 30. серпня 1951 р. В цій статті, порядком полеміки з іншим співініціатором та співтворцем УРДП — п. І. М-ком (що з 1947 р.

з групою своїх однодумців розійшовся з більшістю УРДП) Багрянний ствердив приналежність йому (Багряному) наведених опонентом цитат із цієї статті «Рябовола» в першому числі «Нашої Боротьби», пишучи про це так:

»Він (опонент — «НП») наводить таку нашу цитату з «Нашої Боротьби»: «Ідется не про поворот назад, до капіталізму, а про курс вперед, до справжньої й повної реалізації отих, революцією заявлених і виборених народом прав на землю, на засоби виробництва, заводи тощо... бо історія й життя не йде назад, а йде вперед». Свята правда. Це належить нашому перу. Це сказано нами. І це належить до кредо УРДП. І це сказано І. Багрянним, як організатором і лідером партії ще на світанку її постановня і задовго до виникнення журналу «Наша Боротьба» (Див. «УВ» з 30. серпня 1951 р., стор. 3).

Варто звернути увагу, що в статті «На новий шлях» Багрянний не тільки сформулював те своє ставлення до капіталізму, що висловлене в наведеній вище цитаті, але й те своє розуміння боротьби за українську незалежність, як боротьби «за перетворення УРСР в УНР», що потім увійшло в Деклярацію УРДП при вступі в УНРаду 1948 р. В статті «На новий шлях» про це говориться зокрема в зв'язку з окресленням генези руху УРДП, як передусім руху тих революційних сил, що з'явилися всередині підсоветської дійсности в УРСР. Окреслюючи програмові цілі цього руху в умовах УРСР, Багрянний пише: «В національному питанні ішлося вже не про боротьбу за державу, а про перетворення існуючої (підкреслення Багряного — «НП») держави в більш досконалу форму, про відчахнення її від РСФСР і цілковите унезалежнення її (скажем — гасло шумськізму-хвильовизму «Геть від дрипанки-Москви!» мало на увазі відрив від Москви України-УССР, як цілого окремого державного організму)». В іншому ж місці статті, накреслюючи завдання й цілі нового руху вже в формі УРДП, Багрянний пише: «Ми змагаємо до радикального унезалежнення України від Росії. На даному етапі ми змагаємо до радикально-

го відчахнення УССР від ССРСР, повного унезалежнення її і соціально-політичної її перебудови в передову прогресивну форму сучасної національної держави, відповідно до існуючих, створених там передумов».

Ці й інші вихідні тези Багряного, як основоположника УРДП, особливо важливо пригадати нині, в зв'язку з 25-річчям започаткування нашого руху та в зв'язку з устійненням сьогодні властивого ідейно-політичного обличчя УРДП, як саме «багрянівського» обличчя. Саме порядком допомоги членству УРДП в дискусії щодо цих справ при нагоді 6-го з'їзду УРДП й пердруковуємо тут цю статтю Багряного, як важливий історично-політичний матеріал.

НА НОВИЙ ШЛЯХ

29-тирічний (1917-1946) історичний етап, пройдений українським народом основної частини українських земель (УССР), пройшов не тільки під знаком тяжких жертв і втрат, а й під знаком велетенських змагань того цілого українського народу на всіх ділянках, в тім числі і на ділянці політичної боротьби — боротьби за свою державну суверенність і незалежність, вислідом якої (боротьби) є і всі ті понесені колосальні жертви.

Цей цілий історичний етап пройшов під знаком політичного виросту українського народу та під знаком наростання потужних, високовишколених політично-революційних сил з його надр, що тяжіли до організаційного оформлення, весь час розбивані і тероризовані ворогом.

Ті сили наростали не тільки, як антагоністичні супроти здемаскованого «союзника» — імперіалістичної Москви, а насамперед як антагоністичні супроти соціально-політичного, антиреволюційного укладу, який не розв'язав всієї проблематики, поставленої на порядок денний історії людства соціально-політичною та національною революцією 1917-1920-х років. І не тільки не розв'язав, а й зрадив їх, потоптавши кличі і гасла тої революції. Сили ці прагли таки ідеального розв'язання цілої тієї проблематики, як по лінії національній так і по лінії со-

ці я льно-політичній насамперед. Саме тому, що наростали ті сили з верств українського селянства, робітництва та трудової, робітничо-селянської інтелігенції, конденсуючи в собі волю і прагнення тих верств, тобто волю і прагнення цілого народу, бо поза ними ніяких інших соціальних груп укр. нарід на цім відтинку своєї історії не мав і не має.

До речі, мало обізнані з тією дійсністю представники наших «кресів» часто роблять великий блуд. Звикши все, крім себе, скидати з рахунку, звикши Україну розглядати з масштабів свого запічка, а українську історичну боротьбу і революцію з масштабів і позему своєї політичної групи, поза якою вони нічого не бачать і не розуміють, — на таке твердження, як наведене вище, відповідають іронічно: — «Та де ж вони, ті сили!/? Та ж не було жодної політичної організації, а значить і ніякої сили! Не тільки такої, як от МИ, а ніякої!»

Чи треба підкреслювати наївність і печальну глупість таких тверджень? Якби справді було так, то над українською справою треба б ставити хрест. Цебто над цілим сорокап'ятимільйоновим народом, бо, скажемо, десь з самої Личаківської вулиці і кадрами тої вулиці української революції не зробиш і української історичної справи не розв'яжеш.

Але так не є.

Говорячи про революційні політичні сили України, ми говоримо про речі реальні. Про реальність їх можна судити з масштабів і динаміки большевицького терору супроти них на протязі десятиліть. І все ж не спроможний він їх остаточно розгромити і винищити, а тим більше не спроможний припинити чи унеможливити їх виникнення, з причин ідейно-політичної їх революційности та незнищимости.

Це ті самі сили, які большевизм устами Сталіна охрестив одним, компромітуючим їх у тій дійсности, загальником:

«Местний українській націоналізм», вбачаючи в ньому «на і большую опасность».

До речі, охрещуючи усі ті сили «націоналіз-

мом» і вбачаючи в них «найбільшу опасність» ворог називав їх так не тому, що хотів точно їх охарактеризувати як «націоналістичні» сили в розумінні де-кого (це щоб не робили наші «націоналісти» шкідливих ілюзій для себе); ні, називав він їх так для того, щоб якнайдужче скомпромітувати, зумисне звужуючи їхню ідейно-політичну суть, замазуючи більш страшне для себе їхнє політичне обличчя; це сили, які далеко небезпечніші ідейно-політично, ніж націоналізм, скажем, донцовського типу, бо такий націоналізм в силу низки причин не міг мати впливу на українські робітничо-селянські маси, а тим більше на маси інших народів, в тім числі і на російський народ, і не міг змикатися з іншими революційними протибольшевицькими силами в ССРСР, як змикалися сили, про які ми говоримо, — змикалися ідейно. подекуди й організаційно.

Націоналізм такого типу мобілізуючої сили в тих умовах не мав і не міг мати, бо відстав від дійсності приблизно на півстоліття і був безпорадний в політичному відношенні та наївний, не являючи тому реальної загрози.

А от ті сили, що виростали з конкретної дійсності, проходячи школу в тій дійсності, як прогресивне явище, як антагоніст і могильник існуючої системи, тою ж системою зумовлений, породжений і вишколений — ці сили були страшні. Небезпека їх, сила їх була прямо пропорційна силі терору і провокацій, застосованих в боротьбі з ними.

Наростання революційних українських національних (не плутати з «націоналістичними» в тому розумінні слова, як його звикли тут трактувати) сил ішло не по лінії реставрації й гальванізації бувших політичних партій, що не витримали іспиту, не по лінії руху назад, а по лінії руху вперед. По новій лінії, бо історія і життя не йде назад, а йде вперед.

Скажемо грубо, для прикладу:

В національній питанні ішлося вже не про боротьбу за державу, а про перетворення існуючої держави в більш досконалу форму, про

відчакнення її від РСФСР і цілковите унеза-
лежнення її (скажем гасло шумськізму-хвильо-
визму — «Геть від задрипанки — Москви!» мало
на увазі відрив від Москви України-УСРСР, як
цілого окремого державного організму).

В соціальному плані йшлося не про поворот
назад до капіталізму, а про курс вперед, до
справжньої і повної реалізації отих, в революції
заявлених і виборених народом прав на землю,
на засоби виробництва, заводи тощо, тобто до
найпрогресивнішої форми розв'язання соціаль-
ної проблематики.

В політичному плані йшлося про нову реалі-
зацію принципів народовластя, демократії і по-
літичної свободи, за яку нарід — робітництво
і селянство України боролось в революцію
і сплатило за це велику ціну своєю кров'ю.

Ось схематично ті загальні риси, властиві для
українського політичного руху і мислення в ці-
лому, для всіх сил. Тут вони сходились всі, по-
при різність в деталях.

Процес назрівання цих сил, хоч і в меншій
мірі йшов одночасно і на інших українських зе-
млях, помімо льокального «націоналістичного»
руху, становлючи тут окреме, відмінне ідейно-
політичне розгалуження, так само не оформле-
не як слід організаційно, але міцніше і більш до-
зріле політично, виходячи корінням часто з того
ж націоналістичного руху і переростаючи його
та змикаючись по ідейній лінії з революційними
силами підсоветської України (Мітрінга. Укра-
їнська народньо-демократична партія, Українсь-
ка народньо-революційна армія). Ці елементи,
ідучи шляхом шукань правильної лінії, посту-
пово дозріли до розуміння епохи і завжди рево-
люційного українського руху в цілому в цій
епосі.

Отже, процес назрівання ішов по лінії руху
вперед. Першою передумовою того визнавалося
всіми відчакнення України-УСРСР від Москви,
на чому сходилися всі — і українські безпартій-
ні «шкідники» та «вороги народу», і українські
комуністи — Хвильові, Шумські, Скрипники,
Волобуєви і т. д., ім'я же їм легіон.

Не важно, чи були ті сили організовані в політичні партії та ордени чи ні, не про те ходять. Ходить про те, що вони були і діяли, навіть не будучи організовані в партії з причин виключних, об'єктивних. Ці причини суб'єктивні становили ту особливу прикмету, яка тяжіла над українським життям в формі безперервного і страшного терору. Одначе навіть при таких умовах потенціально революційні сили шукали виходу в дії. Це свідчить про рівень наснаги тих сил.

Кількісно — ті всі політичні кадри становили і становлять і тепер велетенський політичний актив, вишколений в першокласній політичній школі, актив, який навіть не маючи змоги прибрати організаційних форм зовнішніх, все ж є організований внутрішньо своєю революційною та протибольшевицькою (протимосковською, протиімперіялістичною) суттю, що проходила навіть через основні кадри КПБУ (а особливо тепер), актив, здібний в любий момент і в дуже короткий час набрати залізних організаційних форм. Це найліпше розуміли весь час більшовики, вживаючи всіх профілактичних заходів убезпечення від цього.

Цей політичний актив, ці політичні революційні кадри, багато і багатотисячні, як політична (хоч і розпорошена ніби, але вона мусить бути і буде з'єднана) еліта многомільйонної України і є та вирішальна сила, якій належатиме перше і вирішальне слово в ближчому часі, іменем мільйонів, які вони репрезентують.

Спроби організації тих сил відбувалися перманентно, при всіх тих умовах в процесі боротьби і в процесі їх наростання. Такі спроби були досить конкретні, починаючи від організованої і широко розгалуженої опозиції в КПБУ, що охоплювала собою ЦК, низку провідних наркоматів і цілий державний апарат аж до УВО (Українська Військова Округа) включно, через СВУ, СУМ, Партизанський союз тощо і аж до низки невідомих, задушених в льохах НКВД, більших і менших груп, зародків політичних партій. Не кажучи вже про ряд «неполітич-

них», офіційно допущених організацій під різними марками, як то — «ВАПЛІТЕ», «Ланка», «ПРОЛІТФРОНТ», що хоч і не були політичними організаціями на зовні, але були ними з середини.

Але останні і їм подібні форми — то були паліативи. Та й вони терпіли розгром. Ще більше були громлені всякі спроби політичної організації.

В умовах виключного терору не могла зміцніти і розростись жодна політична організація. Тим більше не могла зміцніти і вирости політична партія. При всій потребі в ній і при всіх намаганнях її створити.

Большевізм знає, що значить революційна партія для України, створена з тих політичних, революційних кадрів, що зросли й вигартувалися в тій дійсності, що пройшли ідеальний вишкіл в його школі і що репрезентували б собою революційний український нарід, як його авангард. (Не здають з цього справи тільки деякі наші «політики», але то не має ніякої ваги, як не матиме жодного впливу на хід подій). Через це, здаючи собі з цього справу, большевізм не жалів засобів і не спинявся ні перед чим в веденні «профілактики».

Одначе, не зважаючи ні на що, він не зняв і не зніме цього питання з порядку денного, з історичного порядку денного.

Як не зняв і не зніме з історичного порядку денного прихід до слова цілого українського народу і його революційних політичних резервів, що прийдуть нарешті до належного організаційного оформлення, до політичного вивершення — до своєї керуючої політичної партії. Партії, яка не тільки буде гідним політичним «партнером» цілій ВКПб, а й перевищуватиме її, бо перевищуватиме її ідейно-політично, як завжди буває з політичною силою, що приходить як могильник реакції і контрреволюції.

II.

Не зняв цього питання з порядку денного й розгром України гітлерівськими ордами, не зняв

цього питання прихід фашизму у всіх його відтинках.

Фашизм, тими ж середниками що й большевизм, загальмував сили української революції і революції в цілім СССР. Революційні сили, що психологічно були приготовані вже до спонтанного розгорнення, в основній своїй частині мусіли бути повернуті руля і стати до бою з фашизмом, вибравши з двох зол менше.

Мудрагелі кажуть: — «А чого ж ті всі кадри не пішли в ліс — битися на два фронти!»

А того, що рівень політичного розвитку на тій Україні давно вийшов з стадії політичного примітивізму. Епоха «Крутів», та «Холодних ярів», «Базарів» давно пройшла там. При всіх природніх здібностях до героїзму і самопожертви і готовності до них (що в цій війні в боях з фашизмом засвідчено якнайкрасномовніше!), на Сході за це чверть століття виробилася ще одна риса, а саме — уміння мислити політично і тверезо, зважувати сили й можливості, і правильно оцінювати дійсність та перспективи.

Відрух 1941 року, який засвідчив, що собою в дійсності являє український нарід в тій «УССР» під ідейно-політичним оглядом, після швидкого зорієнтування в справжніх намірах фашизму, був негайно ж і правильно скорегований. Хоч це в цілому обійшлося в колосальну кількість жертв.

В тій ситуації було ясно, що третя сила, яка виступить набагато слабша від кожної з колосальних потуг і вклиниться межі ними, як межі жорна, буде неминуче розмелена на порошок. Коли ж це не є досягнення мети.

Тактично до вибору в тій ситуації була лише одна можливість вирятуватися від остаточної ліквідації взагалі — це бити Гітлера, бити фашизм. Справа боротьби за державну суверенність і незалежність яка не могла бути підтримана ніким в тім побоевищі, — ані зовнішнім втручанням, ані революцією в СССР (що в тій ситуації була виключена агресією найреакційнішого фашизму, — відсувалася ходом подій до

більш слухної ситуації, до створення якої було треба ще змагати.

Ось чому ті сили не пішли в ліс робити «Крути» й «Холодні яри».

Але, якщо «ходить о стислість», так вони таки пішли, але бити Гітлера, пішли бити фашизм.

Мудрагелі знову скажуть:

— «Значить то не були українські патріоти, не були українські революційні кадри, а всього лише збольшевичені малороси!»

Ми б не хотіли, щоб Сталін читав те що ми на те відповімо (хоч він це знає й сам, не в приклад нашим мудрагелям!), але мусимо сказати:

Ні, то таки були українські патріоти і в кожному разі не збольшевичені українські маси і політичний актив з ними, бо то були ті самі, що в 1941 році рішучо повернули були зброю проти большевиків, та швидко зорієнтувалися (після страшного досвіду) як стоять справи з тим «визволенням», з тою «Новою Європою» і з «Самостійною Україною в ній», швидко зорієнтувалися в тім, кого треба бити в першу чергу.

Отже, — фашизм, діючи на спілку з большевизмом проти українського народу, приніс лише спустошення.

В цей час український Схід зустрівся з українським політичним Заходом, в тій формі, як його зарепрезентував «націоналізм» західної школи, — будемо говорити прямо — в тій формі, як його зарепрезентувала ОУН, як льокальна (не територіяльно, а насамперед ідейно-політично) сила. Враження було не на користь останнього. Сили, що прийшли з Заходу, мавши величезний плюс — високий рівень патріотизму, жертвенности та дисциплінованости, були озброєні фальшивою і наскрізь реакційною ідеологією, сумнівної вартости і чужого походження, яка плюси зводила на нівець. Політичний рівень тих людей був зовсім не відповідний до східньо-українських умов і вимог. Страшний брак обізнаности зі Сходом поглиблював прірву. При чому, не було бажання нічому вчитися, бо люди сліпо йшли за нежиттєвими догмами. Ці люди потрапили в зовсім інший світ. Ті два сві-

ти настільки виявилися відмінними, що було ясно для кожного, хто мав голосу: справа боротьби українського народу в його цілості за свою свободу і за своє майбутнє, — то є рух зовсім по іншій ідейно-політичній лінії, то є справа, яку мають очолювати справжні сили української революції з обсяг берегів Збруча, сперті насамперед на досвід багатомільйонного народу підсоветської України та на його інтереси зорієнтовані. Всі інші, льокальні сили мусять бути підпорядковані першим.

Таким чином питання організації прогресивних сил революції не тільки не знімалося з порядку денного, а навпаки — вставало ще з більшою гостротою. Було ясно, вони і лише вони в цілості мусять забрати голос, як провідна сила.

Перебіг воєнних подій, що закінчився розгромом фашизму і короткою передишкою перед новим, вирішальним туром цієї світової війни, призвів до того, що значна частина українського політичного активу з-підсоветської України опинилася на еміграції, поза засягом всеподавляючого терору. І ось тут вони нарешті мають змогу і повинні здійснити те, чого не давалося зробити за всі роки советського режиму і за роки війни. Ці умови, яких той актив ніколи не мав, мають бути спішно і максимально використані. Пам'ятаючи, що очі тих, що ТАМ, обернені сюди з надією, що тут буде довершене те, чого не давалося зробити там протягом десятиліть, хоч і сплачувалося великі жертви.

III

Криза, в якій опинилися всі існуючі досі політичні угруповання, не має перспективи і шансів розв'язатися в спосіб створення належної політичної керуючої формації всеукраїнського значіння і сили. З причин хоч би тих, що льокальні організаційно, а ще більше льокальні ідейно-політично, політичні ці угруповання до того не надаються в своїй основі. А відтак вони лише заморожують велику кількість надзвичайно цінних резервів, що тим самим вибувають з активного балансу (між іншим, маючи деякі шан-

си перейти в активний балянс контрреволюції), в той час як мусять бути належно використані, активно урухомлені в площині справді історичного чину. Вийти ж на цю площину всі угруповання так як вони є (якими вони лишилися відчора) не мають шансів, не мають політичних перспектив.

Всі вони в цілому, навіть ті, що пробують впливти на поверхню з небуття порядком гальванізації, впорскування «демократичних» застриків, — надаються лише для того, щоб з їхніх ліпших кадрів формувати нові і єдино доцільні політичні формації високого рівня, яких досі не було, зливши їх з передовими силами, про які говорилося, в політичну партію всеукраїнського типу. В партію, сперту на найпоступовішу і справді революційну, викінчену доктрину, озброєну досконалою революційною теорією і стратегією, відповідно до умов і завдань цілого українського визвольного руху там, на Сході Європи.

Зрештою, всі ці угруповання можуть існувати, але мусять числитися з тим фактом, що Україна потребує іншої політичної організації. Українська боротьба й українська революція її потребує. Мусять числитися з тим фактом, що сили сучасної східньої України і співзвучні їм сили всіх інших земель, сперті на вирішальні маси українського трудового народу всіх земель, змикаючись з тими силами, що по той бік демаркаційної лінії і діючи в єдиному з ними пляні, як продовження і оформлення всього попереднього процесу, забирають слово, прагнучи до належного політичного організаційного оформлення.

Ім'я тому оформленню — політична партія високого політичного рівня і всеукраїнського характеру.

IV

Продовжуючи процес багаторічної боротьби і використовуючи належно вперше дану сприятливу ситуацію, нині й відбувається рух в пляні творення такої пробоевої політичної партії з пе-

редових політичних кадрів всіх наших земель. Партії, що, як було сказано, була б озброєна досконалою революційною теорією, основою на досвіді цілого українського народу, та й цілої низки народів ССРСР, і сперта на їх прагнення. Коротше — партії, яка б відповідала історичним завданням там, на цілій Україні, сьогодні і завтра. Партії, яка б була справді прогресивною революційною силою, в ідеології, програмі, стратегії та кадрах якої були б закладені гарантії успіху української визвольної боротьби й державного будівництва.

Оцінюючи зовнішню політичну ситуацію, перспективи і всі додатні та від'ємні передумови та всі українські потенціяльні сили, і числячись з можливим зовнішнім втручанням в справу розгрому большевизму і навіть в справу створення Української «незалежної» держави, ми одначе на те не числимо. Через це й ставимо «незалежної» в лапки.

Ми числимо насамперед на сили української визвольної революції. На безоглядну і достойну боротьбу за справжню незалежність та таку устроєву форму, яка українському народові потрібна, як вияв і гарантія його справжньої, соціально-політичної та національної свободи й незалежності. А також на сили протибольшевицької революції в цілім ССРСР, які єдино лише й покликані розгромити большевизм остаточно, навіть при умові зовнішнього втручання і розгрому большевизму фізично, скажемо, через атомову бомбу. Остання все ж не спроможна буде розгромити большевизм ідейно-політично, — це зможе доконати по-справжньому і ґрунтовно лише революція. На сили тої революції ми числимо, активізувати і організовувати які вважаємо за одне з основних завдань української політичної акції. Однаково, чи за умов «миру», чи за умов війни. Бо тільки завдяки їм можуть бути створені справжні передумови для виборення Україною свободи і незалежності.

Це перше. І друге: ми ставимо завданням організацію всіх потенціяльних сил українського народу в єдиний революційний фронт, зорієнто-

ваний на більшість — на трудовий український нарід в особі робітничо-селянських мас. Бо розв'язати питання української державної незалежності і одстояти її зможуть тільки вони, керовані їхнім політичним проводом. Їхнім — цебто не тільки їхнім речником, а їхнім, плоть від плоті і кров від крові. Пам'ятаючи, що український трудовий народ вповні дозрів для того, щоб видати (бо й видав) свої політично довершені кадри і вести боротьбу своїм іменем.

Трете: Ідейно-політично ми спираємось на соціально-політичну доктрину насамперед, як основну рушійну підйому революції в ССРСР. І на національно-визвольну доктрину, як на другу підйому тої революції, але яка без першої в тих умовах не діє сама по собі.

Четверте: Ми змагаємо до знесення большевизму, як системи соціально-політичного поневолення, а відтак і поневолення національного; до знесення цієї системи революційним шляхом насамперед, протиставляючи прогресивну концепцію переустрою на сході Європи — в тюрмі народів ССРСР, в основу якої (концепції) покладено суверенність всіх націй, державну незалежність, справжній демократизм, справедливе унормування соціальних відносин, народоправство, дружнє співжиття свободних націй, не зв'язаних жодним імперіяльним режимом, а лише зв'язаних дєбросусідськими договорами про культурну та економічну співпрацю.

П'яте: Ми змагаємо до радикального унезалежнення України від Росії. На данім етапі ми змагаємо до радикального відчахнення УССРСР від ССРСР, повного унезалежнення її і соціально-політичної її перебудови в передову прогресивну форму сучасної національної держави, відповідно до існуючих, створених там передумов.

І шосте: Ми спираємось на революційну політичну концепцію, закорінену в достатніх внутрішніх і зовнішніх умовах.

Нарешті, про наше ставлення до всіх українських політичних угруповань: Ми виключаємо будь-яке взаєможертя і взаємопоборювання. Справа життєвості чи нежиттєвості першого ліпшого з тих угруповань зрештою мусить бути дана на історичний іспит, як і справа його доцільности чи недоцільности.

Спроби взаємопоборювання ми посуджуємо і будемо посуджувати, викорінюючи з практики будь-які терористичні та провокаційні потягнення з українського політичного фронту.

Прагнучи всі до одної мети, всі угруповання, якщо вони не хочуть співділати з ворогом, тобто з большевизмом, мусять стати на шлях взаємотолеранції і співпраці.

Якщо ж хто не вважатиме це за обов'язкове для себе : йтиме таки шляхом фізичного поборювання своїх «супротивників», керований ганебними кар'єристичними устремліннями, вдаючись до методів провокації і терору, то тим очевидно він себе сам залучить до активного, ворожого українській справі, тобто до большевицького фронту. А згідно з цим і нестиме всю відповідальність.

Проводячи наступ на ідейно-політичному фронті проти большевизму, ми одночасно ставимо собі за завдання остаточне викристалізування нашої революційної ідеології в масі політичного активу, поглядів на всі програмові питання, та для розв'язання цілого комплексу пекучих проблем, з українською визвольною боротьбою зв'язаних.

Революційні позиції, чи революційні пози?

Авторська примітка. Матеріал, що його подано тут під заголовком «Революційні позиції, чи революційні пози?» являє собою повний зведений текст доповідей автора на пленарних сесіях ЦК УРДП, що з участю всіх членів керівних органів та активу партії відбулися частинами в рамках загального поширеного Пленуму ЦК 26-го липня, 20-го серпня та 20-го вересня 1969 р. в Нью-Йорку, в Лондоні та в Новому Ульмі. Основний текст, читаний на всіх цих сесіях, опубліковано в «Українських вістях» з 28-го вересня й 5-го жовтня 1969 р. під заголовком «Три кризи та «третя сила» в шуканні «третього шляху» до «третьої революції» (Наша політична сучасність та питання ідейно-політичного обличчя нашого руху сьогодні)». Оскільки значна частина опублікованого тоді тексту була присвячена викладові тез неопублікованої ще в той час доповіді автора на 5-му з'їзді УРДП під заголовком «Третя сила, третій шлях, третя революція», цю частину тепер, після публікації цієї доповіді, тут дещо скорочено та відповідно відредаг'євано. Також тут додано ті частини, що поза основним текстом були виголошені порядком вияснення окремих питань, пов'язаних з основною темою.

Самозрозуміло, цей матеріал, як і матеріал, опублікований уже спеціальним випуском «Наших Позицій» (ч. 27), належить до дискусійних матеріалів для обговорення на 6-му з'їзді УРДП. Зрештою, це саме відноситься взагалі до всіх матеріалів, поданих і в цьому передз'їздовому числі «Наших Позицій».

Потрійна криза української політики в сучасній загальноукраїнській політичній дійсності

1. ТРИ АСПЕКТИ ОДНІЄЇ КРИЗИ

Той стан, у якому сьогодні перебуває наше загально-українське політичне життя в цілому та наше партійно-політичне життя, як частка загально-українського, зокрема, на мою думку, найстисліше, як також і найвичерпніше, можна окреслити одним словом: **криза**. Маємо кризу в усіх **трьох** аспектах українського політичного життя, до яких ми, як українська політична партія, безпосередньо причетні.

Поперше, маємо кризу української політики в найширшому розумінні, тобто — в розумінні концепції політичного життя нації в сучасній ситуації України. Це, власне, криза української політики передусім у самій Україні, на тлі та в зв'язку з політичною проблематикою тієї підсоветської частини світу, всередині якої тепер Україна перебуває, як також і перед обличчям фактів сучасної світової політики взагалі. **Подруге**, маємо кризу української політики на еміграції, вірніше — кризу всередині самої української політичної еміграції, як одного з чинників українського політичного життя в його цілості. Це, зокрема, криза в розумінні відношення цього чинника до головного, підставового елементу цілоти української політики взагалі, тобто — до української політики в самій Україні. **І потретє**, маємо кризу в нашій партії, що є безперечно частиною загальної кризи української політичної еміграції в щойно згаданому розумінні цієї кризи. Але конкретним виявом цієї кризи в партії покищо є фактично криза лише її організаційного функціонування, як інструменту певної політики партії, а не самої політики, як такої.

2. УКРАЇНА НА ГРАНІ СВОГО «БУТИ ЧИ НЕ БУТИ»

Щодо **першого**, тобто —щодо кризи української політики в самій Україні, то тут поняття «криза» слід розуміти скоріше так, як це звичайно розуміється, коли мова йде про кризу в стані хворого організму, що перебуває в вирішальному змаганні між силами життя і смерті на грані його «бути чи не бути». Це власне й є криза в перебігу тієї історичної хвороби, що під узагальненою назвою «комунізму» опанувала, разом із опануванням цілого багатонаціонального комплексу колишньої Російської імперії в революційному процесі понад півстоліття тому, також і щойно революцією відроджений після вікового анабіозу слабкий національний організм України.

Вона, ця криза, особливо загострилася й набула конкретних форм саме в цьому, шостому десятилітті нашого віку, коли остаточно й у конкретно-практичному пляні виявилось те, що теоретично давно вже було збагнено й висловлено, а саме: що під назвою «комунізму», в багатонаціональному комплексі колишньої російської імперії, яка після революції переформувалася в т. зв. «Союз радянських соціалістичних республік» (СРСР), — не тільки відродився в новій подобі, але й виріс до незнаних досі розмірів, російський шовіністичний імперіялізм. А це виявилось особливо яраво й стало загальноновизнаним фактом поза всяким сумнівом, коли цей російський шовіністичний імперіялізм під вивіскою будівництва т. зв. «комунізму» приступив фактично до плянної ліквідації національної окремішності формально нібито «союзних» національних республік, зокрема ж — України під вивіскою її формального статусу т. зв. «Української Радянської Соціалістичної Республіки» (УРСР). І ця криза набула в Україні вже зовсім конкретного вияву боротьби за саме існування української нації, яка в цій боротьбі, як і кожен загрожений смертельною хворобою організм, витворює в собі той саморятунковий еліксир життя, що постає від достосування тривало

хворого організму до хвороби та вироблення тією ж хворобою зумовленої протиотрути.

3. СУПЕРЕЧНІСТЬ МІЖ ФОРМОЮ ТА ЗМІСТОМ, ЯК БАЗА РЕВОЛЮЦІЙНОГО КОНФЛІКТУ

Тут я маю на увазі звичайно, ті нові форми й засоби боротьби за національне існування, які виникли на ґрунті української підсоветської дійсності, як її внутрішнє заперечення. Сюди входить також і те, що в популярному слововжиткові називають тепер узагальненою назвою т. зв. «націонал-комунізму» — хоч, власне, як відомо, під такою назвою це явище конкретно взагалі, а в Україні зокрема, не існує. Воно являє собою, власне, лише умовно об'єднані під такою назвою два різні та по-суті — взаємосуперечні (але в даному разі тимчасово взаємспівдіючі) елементи. З одного боку — це насамперед елементи звичайного природного націоналізму в найширшому розумінні цього поняття. А з другого боку — це також елементи ідеологічного сформування цього націоналізму теоретичними категоріями комуністичного інтернаціоналізму. Це останнє й зумовлено якраз сучасними історичними обставинами саморятункової боротьби за своє існування тих націй, що опановані російським шовіністичним імперіялізмом під ідеологічною маскою «комунізму».

Конкретно ж у випадку України та інших націй т. зв. «Радянського Союзу» сьогодні — це форма сучасного національно-саморятункового спротиву російському великодержавно-імперіялістичному шовінізмові. В цій формі спротиву йдеться передусім про використання найслабшого та найвразливішого місця сучасної системи російського імперіялізму в її ідеологічно-комуністичному оформленні. Йдеться про використання суперечности якраз між тими формами «союзу» й «союзного» статуту формально нібито «незалежних» національних республік, у яких (формах) зовнішньо оформлено їхнє фактичне поневолення російським імперіялізмом — з одного боку, та тим справжнім змістом саме російсько-

го імперіялістичного поневолення, яким ті форми насправді вивпнено та який цілком ті форми заперечує — з другого боку.

Йдеться тут, отже, про **потенційно революційний конфлікт** на базі саме цієї суперечности між **формою** та **змістом**. Це конфлікт передусім національно-політичного характеру, але він нерозривно зв'язаний із загально-політичним, у тому й соціально-політичним, конфліктом у цілому комплексі СРСР. І це конфлікт між **фактичним** станом і **фіктивним** статусом «радянських республік» з їхніми національними формами т. зв. «радянської державности» — без справжнього національного змісту, як також і з їхніми формальними атрибутами т. зв. «радянської демократії» — без ніякої демократії, та навіть і без ніяких дійсних «рад» (оскільки їх позбавлено будь-якого значення як форми влади, що є насправді лише єдиновладдою комуністичної партії).

Цей потенційно революційний конфлікт на базі якраз суперечности форми і змісту, що виявляється зокрема в суперечности фіктивних, за своєю порожньою показовістю, конституцій — і т. зв. «Радянського Союзу», і т. зв. «союзних радянських республік», а зокрема — УРСР з її формальним міжнародньо-правним статусом «суверенної» держави в системі Об'єднаних Націй. І це один із найважливіших елементів сучасної української політики в Україні, як **політики боротьби за національне існування** в тих конкретних реальних умовах «радянської» дійсности, в яких єдино реально ця боротьба нині відбувається. Тому саме формальний «радянський союз» і формальний «суверенно-державний» статус України в формі УРСР у цьому «союзі», як також і всі формальні атрибути т. зв. «радянської демократії» (отже — всі ті формальні «права», що передбачені та навіть фальшиво й «забезпечені» фальшивою «радянською конституцією») це нині стає власне тією конкретною ареною конкретного застосування **реальної української політики** в Україні, що є політикою

боротьби за національне існування сучасної української нації.

Це насамперед боротьба якраз за реалізацію тих формальних «прав», що їх передбачено й «забезпечено» конституціями СРСР і УРСР, отже — боротьба за усунення суперечности між формою й змістом т. зв. «української радянської державности», за перетворення її фіктивних «прав» у фіктивному «союзі» — у фактичні права в фактичному союзі. Тобто — це **боротьба за перетворення самої конституції «союзних республік» — із формально-політичної фікції в реально-політичний факт, що означає також реалізацію наявного конституційного права на вихід УРСР із СРСР.** І це також означає здійснення т. зв. «радянської демократії» шляхом застосування закладеного в самій її первісній ідеї принципу справді демократичної влади рад трудового народу, тобто — шляхом усунення, отже — дійсної демократизації, тих рад через усунення диктатури комуністичної партії, що перетворила ті ради в інструмент своєї антинародньої тоталітарної влади.

4. РЕАЛЬНА РЕВОЛЮЦІЙНА ПОЛІТИКА БОРЬБИ ЗА НАЦІОНАЛЬНЕ ІСНУВАННЯ

Це та конкретна реальна українська політика в Україні, що її всіма можливими в підсоветській дійсності засобами (в тому й передусім — тими легальними засобами, які формально передбачає й «забезпечує» на словах «радянська конституція») намагаються перевести в життя різні, не об'єднані організаційно, ні програмово, українські національно-політично (та взагалі політично) свідомі й активні (зокрема ж — молодші) елементи всередині УРСР, а в тому — також і всередині керівної там комуністичної партії та керованих нею форм українського життя, в різних галузях і особливо — в галузі національно-культурної діяльності. Ця реальна українська політика в Україні, маючи своєю базою **потенційно революційний конфлікт на ґрунті суперечности форми й змісту наявної системи життя,** — це також, можна сказати, **ре-**

ально-революційна політика. Вона є такою передусім тому, що виходить із ідей тієї революційної доби, що почалася від часу зруйнування російської імперії й незалежнення визволених від Росії народів у 1917-1918 рр. А також тому, що вона спрямована саме на здійснення вихідних ідей цієї революційної доби, що їх спотворено й знедійснено силами вже згаданої історичної хвороби «комунізму», що став інструментом російського імперіялізму та відбудови нової російської імперії під прикриттям вивіски «СРСР».

Власне, **реалізація вихідних ідей революційної доби, а передусім — реалізація в оновленні провідної ідеї цієї революційної доби, тобто — ідеї справжньої демократії, починаючи від знедійсненої комуністичною диктатурою ідеї самої «радянської демократії», — це те, що стає в сучасній реальній «радянській» дійсності не тільки першою конкретною метою, але й першим конкретним інструментом нової, потенційно наростаючої демократичної революції.** І це якраз те, що робить основу на цьому реальному політику там не тільки реально-революційною, але й фактично **реальною революційно-демократичною політикою.**

Нині, в умовах тривалого періоду міжнародної політики відносно «мирного» т. зв. «співіснування» між «комуністичною» (тобто — керованою комуністичними партіями) та некомуністичною частинами світу, Україна фактично приречена цими обставинами також на тривалий період її, так би мовити, національно-політичного **ПІВ-існування** всередині СРСР (отже — в тих формах неповного національного життя УРСР, які там під диктатурою комуністичної партії існують). У цих умовах підсоветського національно-політичного «пів-існування», політика боротьби за саме національне існування, за наповнення всіх наявних в УРСР «радянських» форм українського національного життя справжнім українським національним змістом, за перетворення національно-політичного «пів-існування» в **повне існування, хоч і в радянських, але справді українських радянських формах, —**

це безперечно єдина реальна українська політика в Україні. І не тільки тому, що вона там нині єдино тільки більш-менш «можлива», але й тому, що вона там тепер фактично й єдино доцільна.

Це те, що в англійській мові називається «палісі оф сервайвил», тобто — **політика витривання**, політика втримання нації в такому стані, в якому вона могла б протистояти незалежним від неї, але небезпечним для неї, як національної одиниці, історичним обставинам. І це не тільки політика зберігання нацією себе від національної смерті, але й акумулювання та посилювання нею своєї національної енергії в таких вирішальних для життя нації ділянках, як мовно-культурна окремішність і національно-історична свідомість, що є підставою для боротьби також і за самостійне державне життя.

Будучи теоретично немовби то «мінімальною» (чи «мінімалістичною»), ця політика витривання насправді є тією частиною максимальної (і «максималістичної» не на словах, а на ділі) української «політики визволення», яка реально сьогодні, в сучасних конкретних обставинах, може реалізуватися ступнево тільки через цей, підставовий для неї ступінь.

5. КРИЗА СИСТЕМИ В СРСР ТА КРИТИЧНИЙ ПЕРІОД У ЖИТТІ НАШОГО НАРОДУ

Як відомо, протягом останнього десятиліття в боротьбі за українське національне існування на базі такої української політики в Україні були певні періоди піднесення й спаду, успіхів і поразок. На жаль, саме тепер маємо там найбільш тривожний для долі нації період спаду й тимчасової поразки. Та й взагалі саме тепер у цілому СРСР, після певного періоду відносної рівноваги сил у боротьбі народів за свої національно-політичні права та за демократію проти сил російського імперіялізму й тоталітаризму, намітились явні ознаки тимчасового звороту на користь цих останніх.

Конкретно це, як відомо, знайшло своє втілення в перебігу змагання цих сил на тлі питання

про сталінізм. Спочатку, вимушений обставинами й вимогами саморятунку влади, процес т. зв. «десталінізації» під тиском загально-народніх прагнень почав був переростати визначені йому владою межі, перетворюючись у процес, хоч і обмежено-стриманої, та все ж потенційно-перспективної, демократизації. Тепер же цей процес не тільки стримано, але й зусиллями влади замінено зворотньо-реакційним процесом сплянованої згори фактичної ресталінізації, під непроголошеною девізою «давай назад!». Звичайно, цей **реакційний процес повернення назад**, як і взагалі всякі намагання повороту історії назад — це передусім **свідोцтво кризи панівної системи**, що зайшла в суперечність із життям, отже — з історично-розвитковим рухом вперед. Адже супроти руху вперед усі віджилі системи, що не здатні до дальшого розвитку, не можуть протиставити нічого іншого, крім реакційної втечі назад — від нових проблем життя до старих анахроністичних догм. Але це не тільки не розв'язує, а навпаки — лише більше «зав'язує» вузол цих проблем.

Не можучи ж розв'язувати життєві проблеми, загнані таким чином історією в глухий кут, віджилі системи якраз найбільш небезпечні в такий час своїми реакційно-авантюристичними спробами «розв'язування» проблем силою, тобто — в спосіб терористичного насильства над підвладними їй народами. Тому саме тепер, у цей час кризи системи в СРСР, маємо там безперечно також і **критичний період у житті нашого народу**, зокрема ж і передусім — якраз у розумінні кризи політики на базі використання потенційно революційними силами наявної та все більш загостреної там самим життям суперечности між формою й змістом, що криє в собі потенційно революційний конфлікт. Але тому, що сама ця суперечність і нею зумовлений потенційно революційний конфлікт не тільки не зменшились, а навпаки — набули ще більшого значення й гостроти, а історично-розвитковий процес не може бути рухом назад, а лише рухом вперед, то про цю кризу можна говорити тільки як

про тимчасове, хоч і дуже небезпечне явище, — саме як явище кризи в історичній хворобі, за якою слідує перелім у боротьбі сил життя й смерті.

6. ЧИ «КРИЗА СТАРІННЯ» НА ЕМІГРАЦІЇ?

Так стоїть справа щодо першого, так би мовити, «вітчизняного» аспекту кризи української політики сьогодні. А як щодо другого, еміграційного аспекту цієї кризи, що зачіпає й нас, як політичних емігрантів і як членів української політичної партії на еміграції?

Вживаючи тієї ж самої образної аналогії з кризою хворого організму, мусимо сказати, що тут маємо також фактично кризу в подібному розумінні, лише з тією засадничою різницею, що в цьому випадку маємо, власне, не хворобу, як таку, а покищо лише **симптоми захворювання**. Популярно це звичайно в нас пов'язують із процесом загального старіння еміграції й пов'язаного з цим атрофування її живих творчих сил. Але справа, звичайно, не просто в старінні, зокрема ж — не в фізичному старінні людей на еміграції, бо йдеться в даному разі не про стан людей, а про стан ідей. І хоч людський вік нашої еміграції в цілому (як т. зв. «старої», так і «нової») — це справді вже таки як не похилий, то все ж досить поважний вік, — проте вік ідей, як відомо, не залежить від фізичного віку її носіїв, бо включає в себе вік не одного, а кількох поколінь. Це саме відноситься й до ідеологій, як певних систем ідей, для яких критерієм молодости є не дати їх народження, а їх здатність до творчого відродження в постійному самооновленні через постійний контакт із постійно змінним життям. І навпаки — критерієм старости є тенденція до виродження й заникання, в постійному самоповторенні без руху, через брак відповідного контакту з життям чи нехіть до такого контакту.

Це останнє, власне, є таки симптомом хвороби старіння еміграції, причиною чого є не так сам вік емігрантів, як передчасна **склероза політичного думання** еміграції через брак допливу свіжої крові, та навіть і самого свіжого повітря. Це

спричинено довгими роками вимушеної ізоляції від першоджерела справжнього політичного життя, яким (першоджерелом) є саме реальність життя власного народу на батьківщині. В наслідок цього виникла фактично тенденція серед мас еміграції до самоізоляції від конкретних політичних процесів і явищ у реальності життя власного народу на батьківщині. Факти того життя стали сприйматися значною частиною еміграції вже не в їхній безпосередній реальності, а в їхньому переломленні крізь власні **суто емігрантські** критерії, засвоєні вже в відірванні й ізоляції від реально-конкретної проблематики свого народу сьогодні.

Конкретною формою цього явища серед нашої еміграції є, звичайно, її перетворення себе в самоціль своєї емігрантської політичної діяльності. В цій діяльності для багатьох емігрантів те, що на початку їхнього емігрантського шляху було в відношенні до фактів політичної дійсності на батьківщині певною політичною **позицією**, перетворилася зрештою просто в певну політичну **позу**. Саме в цій позі, постійно покликаючись на свої колишні «позиції», дехто став просто самозакохано милуватися сам собою, споглядаючи самого ж себе в люстрі своєї власної уяви — на ритуальних святочних «академіях» чи механічно повторюваних (переважно само-пропагандивних) демонстраціях своєї уявної «сили», — що й стало для багатьох заміною справжньої політичної діяльності.

В світлі саме цього процесу на еміграції треба розглядати зокрема й ті останні події, що ми їх загально називаємо кризою в УНРаді. Я переходжу відразу до цієї конкретної кризи тому, що власне в ній, як у фокусі, найбільш купно зійшлися всі найголовніші лінії кризового процесу в політичному житті нашої еміграції. А зокрема ж ця конкретна криза особливо важлива для нас, як партії передусім тієї частини нової української еміграції, яка найбільше спричинилася до постання такого твору української міжпартійної консолідації на демократичній базі, яким стала створена в 1948 р. УНРада, що таким

чином великою мірою є також і нашим політичним твором. Отже — маємо тут найкращу нагоду поглянути також і на самих себе з точки зору й нашого відношення до цієї кризи.

7. ДЛЯ ЧОГО БУЛО СТВОРЕНО УНРаду ТА ОНОВЛЕНО ДЦ УНР В ЕКЗИЛІ?

Як відомо, УНРада виникла передусім як форма **оновлення** зусиллями нової еміграції того старого, але історично найвідповіднішого **для нового старту**, інструменту української політики, яким був у пореволюційний період першої (т. зв. «старої») нашої еміграції екзильний уряд Української Народньої Республіки (УНР). Вирішальним аргументом у користь саме цього інструменту політики став той факт, що це останній правний репрезентант української демократичної державности, — отже, якраз тієї державности, що впала жертвою вже згадуваної тут історичної хвороби т. зв. «комунізму». Але основною ідеєю УНРади на базі **Державного Центру УНР** для нас при її створенні була, звичайно, не ідея повернення назад до того, що колись було (хоч воно й було славною сторінкою нашої історії), але ідея **вможливлення спільного, єдиним центром унапрямуваного, фронту НОВОЇ боротьби за НОВУ демократичну українську державність**. А це найкраще, на нашу думку, можна було здійснити саме на стартовій базі останнього правного репрезентанта української державности, що саме через свою **правну й демократичну** природу давав можливість об'єднання **різних** політичних сил на твердій основі історичної традиції, як найпевнішої вихідної точки для історичного руху вперед.

Таким чином, ішлося при цьому передусім про **єдність у різноманітності** і про вможливлення саме **розвитку** в рамках цієї єдності **різних** тенденцій у дальшій боротьбі за **нову** українську державність, лише на **вихідній базі УНР**. Про це свідчить зокрема й той факт, що в межах УНРади при її створенні було передбачено й зарезервовано місце навіть для виразників ідеї ан-

типода УНР — гетьмансько-монархічної держави. Створено було для них навіть спеціальний гетьмансько-монархічний сектор поруч із соціалістичним і націоналістичним. А націоналісти, до речі, в особі їхніх учасників створення УНРади, в той час також були середовищем антиподів історичної УНР, бо заперечували тоді УНР, як поборювану ними т. зв. «демоліберальну» політичну концепцію.

8. УРДП, ЯК ВИРАЗНИК «ТРЕТЬОГО РІЧИЩА» В УНРаді

Щождо нас, як партії, що задекларувала себе при створенні УНРади виразником нової з-підсоветської еміграції, то спеціально важливо ствердити, що в концепцію УНРади, наші її співтворці вкладали також ідею капіталізації українського підсоветського досвіду, як досвіду державно-творчої національно-політичної праці в формі УРСР. При цьому визначалось навіть і шлях боротьби за майбутню, а не колишню УНР, як шлях «перетворення УРСР в УНР» — на базі якраз капіталізації не тільки досвіду, але й певних, уже здсбутих у період УРСР, позицій для майбутньої УНР. Щоб пригадати собі це сьогодні, мусимо звернутися до першого вихідного документу щодо нашої концепції УНРади та її діяльності, тобто — до Деклярації першої перляментської фракції УРДП в УНРаді. Як відомо, першим головою фракції УРДП в УНРаді був тодішній найближчий помічник І. П. Багряного, співтворець УРДП та її чоловіий ідеологічно-творчий парцівник — Юрій Дивнич-Лавріненко. Він був також автором Деклярації, текст якої укладався разом з Іваном Павловичем та був ним апробований і з його участю на Першій сесії УНРади проголошений.

Ми мусимо тепер ще раз уважно прочитати текст цієї деклярації, бо це наша заява при вступі в УНРаду та перед початком її діяльності, отже — наш, так би мовити, «паспорт» в УНРаді, з указанням того, хто ми і чого ми, як партія-співтворець УНРади, від неї сподіваємось. Саме в світлі цього стартового документу

чи «вірчої грамоти» нашої партії в УНРаді найкраще можна зрозуміти й те, про що тут буде мова далі.

Повний текст Деклярації УРДП на Першій сесії УНРади опубліковано в органі ЦК УРДП «Наші позиції» ч. 3, 1948 р., а також основний її текст передруковано в газеті «Українські вісті» з 28. вересня — 5. жовтня 1969 р. Відсилаючи читачів до цих джерел, наведемо тут ось хоча б такі найсуттєвіші для нашої теми витяги з цього документу:

«Тридцятилітній досвід України (мова йде про підсоветський досвід на час 1948 р. — В.Г.) є найміцнішою підставою української політики. В ньому наявні елементи миру й елементи війни. Елементи реформи і елементи революції, елементи легальних і елементи нелегальних форм боротьби. Елементи безкомпромісности зброї та від'їзду на еміграцію і елементи компромісу. Це — життя великої нації, і Національна Рада, якщо вона хоче бути втіленням політичної мудрости й досвіду України за останні тридцять років, то вона не має права упустити ні зернинки з цього великого і всеосяжного досвіду Вітчизни.

Ми бачили досі ТРИ ГОЛОВНІ РІЧИЩА ВИЗВОЛЬНОГО РУХУ: перша еміграція, Західня Україна і Велика Україна під Советами. В кожному з цих річищ знайдемо ми застосування майже всіх форм визвольного руху...

Для нас проблема УССР і окупації України Москвою протягом довгих десятків літ не така проста, як для більшости тих, хто не перебував У РІЧИЩІ ПІДСОВЕТСЬКОЇ УКРАЇНИ. Ми вважаємо, що національна революція 1917 року і УНР змусили большевизм до словесного визнання самостійности України і до перетворення РСФСР в СССР — з юридично нібито самостійними республіками в складі, як от Українська ССР, Білоруська ССР і т. д. Український народ, як і його товариші долі — інші уярмлені в СССР народи, політичний актив того народу, — ніколи не вірили цій демагогічній облудливій національній політиці. Але потрапивши

на багато десятків років під найстрашніший, який досі знав світ, окупаційний режим, **Україна й її передові політично-активні елементи — від Єфремова до Шумського і від Ніковського до Гринька, від селянина і робітника до найвищого інтелігента — розуміли потребу використати для державно-національного здійснення України, для її визволення, для добра народу всі можливості легальної і нелегальної праці, ВИПОВНИТИ УКРАЇНСЬКИМ ЗМІСТОМ ВСІ СОВЕТСЬКІ ДЕРЖАВНІ ФОРМИ.** В процесі цієї боротьби незмірно зросли лави свідомого і культурного активу.

Історична боротьба точилася так, що коли більшевики хотіли перетворити Україну в порожню від України національну форму, то українці — якраз навпаки: все робили, щоб накинути їм окупантом форму виповнити якраз своїм національним змістом Української Народньої Республіки, змістом Української Національної Революції... Але, не зважаючи на цей найбільший, який тільки знала історія світу, організований окупаційний терор, і сьогоднішня Україна стоїть далі в запеклому нерівному змагові з ворогом, використовуючи все нові й нові форми боротьби.

Ми говоримо це не тільки порядком історично-публіцистичних рефлексій. Ні, це речі від яких залежить стратегія і тактика боротьби за відновлення Української Народньої Республіки, **ЗА ПЕРЕТВОРЕННЯ УССР В УНР...**

Чому ми вважаємо за найважливіше для політичної еміграції бути чуйними до процесів в УССР, до дум і надій підсоветської людини? Бо ми знаємо що ця людина — наша одинока надія і сила, що ради неї, а не самих себе, пішли ми на чужину...

Ми за продовження визвольної національної революції 1917 року до переможного кінця, але не за підміну її стратегічно, тактично і політично необдуманими виступами. Без терпеливих підготувань і об'єднання всіх національно-державних сил, без вичікування і вибору належної ситуації, без використання всіх, навіть наймен-

ших, можливостей, в тому числі легальних, без тривалого духовно-політичного контакту і зв'язку з вітчизною, без ґрунтовної підготовки своєї опінії на свою користь — неможливий переможний останній удар.

Таким чином **Національна Рада**, яка має **включити і об'єднати в собі всі ТРИ РІЧИЩА** українського визвольного руху, має і свої керівні та репрезентативні органи будувати так, щоб у них були відповідно репрезентовані всі ТРИ РІЧИЩА, а головне, щоб у ній відчувався **якнайживіший морально-політичний контакт із сьогодішньою Україною**, яка день-у-день всіма можливими способами змагається за своє історичне бути чи не бути.

Максимальна мобілізація і форсування політичної активності з-підсоветської політичної еміґрації допоможе нам розв'язати багато вузлів і внутрішньо-українського порядку. **ЕМІґРАЦІЙНИЙ ВИКОНАВЧИЙ ОРГАН МАЄ ВСЕ ЗРОБИТИ ДЛЯ ТОГО, ЩОБ ДУХОМ І ПОЛІТИЧНИМ ЗМІСТОМ СВОЇМ НЕ БУТИ ЕМІґРАЦІЙНИМ, А ВІТЧИЗНЯНИМ.»**

Так декларувала УРДП свої позиції в УНРаді, виступаючи на її першому форумі з чітко означеним сбличчям передусім виразника **третього річища** української визвольної боротьби та її представників на еміґрації. Отже — виступаючи саме як **третья** політична сила в відношенні до двох попередніх та паралельно діючих на еміґрації політичних таборів: «старо»-еміґрантського, УНРівського демократично-соціалістичного табору, та західньо-українського — націоналістичного табору тодішніх двох ОУН. При тому, як виразник саме третього, нового, бо з-підсоветського за своїм історично-життєвим досвідом, річища української політичної еміґрації, УРДП, як бачимо, висувала при вступі в УНРаду власне концепцію **перетворення УРСР в УНР**, підкреслюючи саме вагу капіталізації в діяльності УНРади на базі оновленого Державного Центру УНР в екзилі також української праці в рамках формальної державности УРСР.

9. БАГРЯНІВСЬКІ ПОЗИЦІЇ УРДП В ПИТАННІ «УРСР—УНР»

Це саме навіть ще більше підкреслив уже перед Другою сесією УНРади в 1949 р. Іван Павлович Багрянний на 3-му З'їзді УРДП — в своїй доповіді про стратегію й тактику нашого руху. Цю доповідь, яку було схвалено як засадничу концепцію нашої стратегії й тактики та ніколи після того не було трактовано інакше, тепер фактично «забуто» багатьма в нашому русі (зокрема ж тими, хто часом «уживає», порядком панахидних поминок Івана Павловича, найменш суттєві фрази заключних абзаців цієї доповіді). Тому сьогодні особливо треба ще раз прочитати й повторити головні думки цієї доповіді, бо саме з неї найбільш яскраво видно, якою власне є позиція Івана Павловича й до тих питань, що сьогодні так само актуальні, як були й двадцять років тому. Маю тут на увазі передусім думки Івана Павловича щодо проблеми капіталізації не тільки державно-творчих здобутків України в рамках формальної державности УРСР, але й щодо ваги для державницької політики нашої еміграції самого факту існування цієї формальної (і в сенсі її «півіснувальної» національної суті — фальшивої) державности, як трампліну для боротьби за справжню українську державність, отже — за майбутню УНР.

Повний текст доповіді І. П. Багряного на 3-му З'їзді УРДП опубліковано в «Наших позиціях» ч. 5, 1949 р., а найсуттєвіші витяги з неї, що стосуються до нашої теми, подано в «Українських вістях» 28. вересня — 5. жовтня 1969 р. — в розділі з серії «Говорить Багрянний». Відсилаючи читачів до цих джерел, звертаємо увагу тут бодай ось на такі характеристичні твердження Багряного:

«...Світ трохи знає Україну ту, що боролась у 1917-18 роках і репрезентована в УНР, і ту, що репрезентована в ОН, але... невміння використати ці два фактори, змалює наші шанси... Та нація має сьогодні свою державу, що репрезентована в ОН і що називається УРСР. Правда,

фактично то фіктивна держава, але факт входження її в ОН є не фіктивний...

Вся українська революційна акція мусить іти під кличем **насамперед створення єдиного національного фронту, який би включав у себе всі політичні сили нації, ВІД САМИХ ПРАВИХ — ДО НАЙЛІВШИХ ВКЛЮЧНО...** Такий єдиний національний фронт є реальність.

...Мусимо скапіталізувати величезні надбання, що їх попри всі втрати має український народ. Тим надбаннями є насамперед — **вихованість, народніх мас України в свідомості, що вони є не тичба якихось безрідних «поневолених холопів», а державний народ... громадяни Української Республіки, — цебто оце державницьке мислення мусить бути максимально скапіталізоване. А звідси, СЛІД ВИХОДИТИ З ЗАСАДИ, ЩО ІСНУЄ УКРАЇНЬКА ДЕРЖАВА, і що це ТА ДЕРЖАВА, — не бунт сліпих плебеїв, а українська держава, українська державна нація в повному розумінні того слова, бореться за свою повну незалежність. Боротьба мусить оформлятися як зудар Української Республіки з імперіялістичною Росією... За право кожної нації на відокремлення, за зміну соціального і політичного режиму, за цілковиту самостійність і суверенність. А звідси далі — всі надбання українського народу, оплачені його крав'ю... І нікому невільно цих досягнень українського народу зрікатись, а чи їх потоптати під ноги. Як невільно підходити до справи з штандпункту плебейського...**

Підкреслюємо — **боротьба мусить бути організована не як боротьба зденационалізованих «поневолених» безбатченків, для яких щойно треба відкривати Україну, а як боротьба українського ДЕРЖАВНОГО народу проти узурпації його завойованих в попередній революції прав і свободи. Ця концепція мусить бути покладена в основу акції не тільки на Сході, а й перед зовнішнім світом...**

Повна ігнорація України з боку деяких українських партій, намагання звести все до чистого місця, поворот до тієї точки, на якій скінчи-

лася їхня безпосередня участь у боротьбі українського народу за своє буття, мусять бути відкинені. Крім великих втрат, Україна має, може якраз ціною тих втрат, і великі досягнення. Всі ті досягнення належить вповні використати. До таких досягнень належить хоч би й той самий факт входження України до Об'єднаних Націй.»

Так бачив Багрянний, а з ним і УРДП на старті її праці в УНРаді, ті речі, які тепер стали причиною кризи УНРади, а саме — справу «УРСР — УНР» та справу єдності різних, у тому й протилежних у певному відношенні, ідейно-політичних середовищ української еміграції, об'єднаних в УНРаді, як у єдиному центрі співпраці всіх українських незалежно-державницьких партій і течій — від найправіших до найлівіших (як це зазначено в доповіді Багряного). Головне, на що тут треба звернути увагу, — це на тезу Багряного про «два фактори» української політики та про важливість використання факту формальної (і навіть у своїй суті фальшивої) державности УРСР, як другого, поруч з концепцією УНР, фактора української політики, і в напрямку на Схід, і в напрямку на Захід (як це сказано в доповіді Багряного). До цього також треба додати спеціально підкреслювану і в нашій Деклярації, і в доповіді Багряного, потребу використання чи підтримання також легальних засобів змагання за українські національні інтереси в умовах українського «пів-існування» в УРСР, і співдіяння з ними на еміграції, а не протиставлення їм.

10. «ДАВАЙ НАЗАД» ТАКОЖ І НА ЕМІГРАЦІЇ?

А тим часом, як знаємо, криза в УНРаді виникла якраз на ґрунті того, що так звані «правовірні» носії «прапора УНР» заперечили право приналежних до УНРади фракцій використовувати в політичній праці з рамени своїх власних організацій аргумент формальної державности УРСР та триматися своєї власної інтерпретації ідеї УНР та концепції УНРади, як передусім об'єднання різних для єдиного фронту змагання

за спільну головну мету. Більше того, іменем УНРади заперечено також і право окремих осіб з-поза системи діяльності УНРади пробувати порядком політичного експерименту на свою особисту відповідальність шукати якихось нових, ще не пробуваних, шляхів співдіяння з легальними формами змагання своїх братів на батьківщині за усправжнення формальної української державности УРСР шляхом наповнення існуючих там форм українського національного «пів-існування» змістом повного українського національного життя.

Зокрема зроблено подією просто таки фатального для УНРади значення з «відкриття» того факту, що хтось із партнерів міжпартійної співпраці на форумі УНРади, перебуваючи в ній, залишився на своїх партійних позиціях у питанні можливості й потреби реформи УНРади, відповідно до бажань і концепції даної партії. І це тоді, коли в УНРаді передбачено участь навіть гетьманців-монархістів, від яких ніхто не вимагав зректися своєї концепції монархічної, отже — ніяк не УНРеспубліканської, держави та відповідних тенденцій щодо реформи УНРади в дусі їхньої концепції. Адже, згідно з ідеєю УНРади, від її партій вимагається тільки визнання того, що змагання за зміну самої структури УНРади (оскільки це ніяк у конструкції УНРади не виключається) має відбуватися лише в межах відповідних демократично-правних форм цього змагання на форумі УНРади. Чомусь ці речі тепер поставлено в УНРаді в площині «замаху на УНРаду та на ідею УНР», ще й приплетено сюди навіть «ухил» у бік... «націонал-комунізму»! Пригадаймо, що колись ці самі «правовірні» елементи в УНРаді робили подібні, і навіть «страшніші», закиди УРДП, зокрема ж саме Багряному, створюючи також «кризи» в УНРаді в зв'язку з самим фактом висування Багряного на чоло УНРади чи на керівне становище в ДЦ УНР. Вважалось, бачите, це за щось... «несполучне» з ідеєю УНР, бо з Багряного також робилося «націонал-комуніста». Про це, між іншим, і говорив Багрянний уже пізніше, в своїй останній

партійній доповіді — на 4-му З'їзді УРДП в 1955 р., кажучи: «Нам закидували комунізм... бо ми висунули концепцію створення центру антикомуністичної боротьби... враховуючи теперішній стан на Сході: існування не Росії, а ССРСР, як союзу юридично рівноправних 16-ти республік. Конституцію ми трактували в частині визнання нею рівноправності всіх народів, як здобуток тих народів у революції. А головне — ми вимагали покласти в основу структури центру факт здобуття рядом народів, у тому числі й українським, власних незалежних держав у революції та існування тих держав у протидію Росії. За це нас трактовано комуністами.» («Наші позиції», ч. 1/23, 1955, стор. 49).

Коли читаєш ці рядки сьогодні, то здається, що це власне й говорить сьогодні і саме з приводу тих подій, які мають місце в УНРаді й навколо неї в зв'язку з тим, що фактично ті позиції, які обстоювала УРДП при вступі в УНРаду та в першій половині своєї діяльності в УНРаді, з часом перебрала нова, третя ОУН. Але сьогодні ролі змінилися. Відмітивши на останньому за життя Багряного з'їзді УРДП той факт, що інші українські середовища, а зокрема середовище нової, третьої ОУН, перебрало багато від нас, чим ми відіграли історично творчу ролю заплідників своїми ідеями інших середовищ, — отже, відмітивши з гордістю цей факт, ми... ні, не «ми» взагалі, а певні люди в нашій партії, якимось непомітно, під прикриттям демагогічних спекуляцій ім'ям Багряного після його смерті, переключились на протилежні до багрянівських позицій, ставши просто на позиції тих, хто тепер за наші ж, багрянівські позиції шельмують тими самими ярличками «націонал-комунізму» чи «радянськості», якими ці ж самі люди свого часу зацькували на смерть Івана Павловича. Тут я маю на увазі не якихось там позаунрадівських «севеушників» чи інших професійних антиурдепівців, а людей, що в УНРаді репрезентують саме «правовірних» власників «прапора УНР» та тих, що й собі раптом уявили себе такими ж «справжніми УНРівцями» в УРДП. Це

власне ті, що раптом кинулися й на еміграції завертати назад, до передунрадівської «старої доброї» емігрантської «УНР для УНРівців», — просто таки за аналогією з підсоветським процесом «давай назад», лише в протилежн му напрямку. Причому — для аматорів цього назадницького курсу також і в межах УРДП — це власне курс «назад — від УРДП Багряного до «чистої УНР»».

І тут ми переходимо до третього аспекту тієї кризи, про яку тут уже була мова реніше: до кризи в нашій партії.

II

Кризовий конфлікт в УРДП та його вигадані й дійсні підстави

1. ШТУЧНИЙ КОНФЛІКТ І ПРИРОДНИЙ ЕТАП КРИЗИ РОЗВИТКУ ПАРТІЇ

Треба розрізняти дві речі: кризу в партії — з одного боку, та її загострення конфліктом в організаційній площині й доведення кризи до хворобливих виявів у житті партії — з другого боку. Бо якщо йдеться про нормальний процес розвитку партії, як ідейно-політичного руху, то кризи на певних етапах цього процесу — річ природня й неминуча. Та в тім то й справа, що на сучасному кризовому етапі розвитку УРДП, в ній фактично виник штучно створений організаційний конфлікт, який власне став головною перепорою на шляху її творчого розвитку. Хто викликав цей штучний конфлікт — це справа, деталі якої не належать до теми, що її тут обговорюємо. Можна й слід лише ствердити факт, що той, хто несе на собі за це відповідальність, досі не був зв'язаний відповідальністю за ідеологічно-політичний зміст діяльності своєї партії залишаючись у цьому відношенні завжди вільним для всяких можливих «комбінацій» та інтриг на поверхні самих зовнішніх форм організаційного життя партії.

Цей факт, одначе, не завадив спричинникові конфлікту використати для своїх певних цілей також і спекуляції на кон'юнктурних аргументах немовбито «ідейного» характеру. Зокрема ж — предметом спекуляцій узято ім'я Багряного, під прикриттям якого й зроблено те, що найбільш суперечить волі основоположника нашого руху: зведено процес нормального ідейно-творчого ферментування в розвитку руху на кризовому для всієї української політики етапі — до штучно викликаного й хворобливо загостреного кризового конфлікту в самих організаційних формах життя нашого руху, чим поставлено під загрозу не тільки його цілість, але й сам дальший його розвиток.

І парадоксально, але факт, що за привід для цього взято якраз ту доповідь автора цих рядків на 5-му з'їзді, що була подумана й виголошена саме як спроба **синтетичного підсумку** та зведення до найбільш узагальненої формули всього того, що досі було найбільш характеристичним і суттєвим у розвитку нашого руху під керівництвом Багряного та було в нашому русі власне найбільш «багрянівським». Крім того, це була доповідь, розрахована саме на **синтетично-творче** поєднання різних, але не суперечних між собою елементів і тенденцій у нашому русі, з метою вможливлення на кризовому етапі його розвитку такого перебігу процесу цього розвитку, щоб певний перегляд тих речей, які треба на цьому етапі переглянути, відбувся в формі нормальної внутрішньої дискусії, вихідну базу для якої й дано було в цій, також і дискусійній, доповіді. Саме так і зрозуміли та сприйняли цю доповідь **усі** учасники нашого З'їзду, засвідчивши це найвищим признанням, яке тільки можна висловити доповідачеві, тобто — одностайним обранням його **після** цієї доповіді на свого ідеологічного лідера з титулом Голови УРДП. Цим самим, самозрозуміло, було фактично **схвалено** З'їздом цю доповідь і на підставі її надано доповідачеві загальне довір'я та мандат для дальшого ведення руху в тому напрямі **синтези**, який так вичерпно (з навмисно поданими навіть дета-

лями думок доповідача, щоб усе було ясно) було накреслено в цій доповіді.

В кожному разі, як відомо, ніякої, хоч би однієї, критичної зауваги щодо цієї доповіді на З'їзді ніким (а зокрема й тим, хто потім узяв це за привід для творення конфлікту) не було висловлено. І це, зрештою, й не дивно, бо ж доповідь, як уже зазначено, була нічим іншим, як синтетичним підсумком і висновком з усього того, що про це вже перед тим не раз говорилось і писалось у доповідях та статтях Багряного, як також і в писаннях та виступах автора цих рядків, — зокрема за життя та з апробатою Багряного, чийм заступником саме в ідеологічно-творчій ділянці припала честь бути авторові цих рядків від часу свого вступу до УРДП й до самої смерті її основоположника й керівника. Що ж саме становить собою зміст тієї доповіді про яку тут іде мова?

Та про це найкраще можна судити з самої цієї доповіді, що її повний текст у формі відповідно відредагованої автором публіцистичної праці подано вже до загальної уваги. Щойно після ознайомлення з думками цієї доповіді, що є, звичайно, думками для дискусії, можна зробити певні висновки. Ці висновки мають, очевидно, зробити самі читачі цієї праці, до якої автор і відсилає зацікавлених. Тут же коротко зупинимось передусім на джерелах і підставах тих головних тез, які лягли в основу цієї доповіді та становлять собою її суттєвий зміст.

2. «ЩОСЬ ТРЕТЄ», ПРО ЯКЕ БУЛА МОВА НА 4-му З'їзді УРДП

Для політично письменної людини весь зміст висловлює цілком чітко вже сам заголовок цієї доповіді: «Третя сила, третій шлях, третя революція». Адже кожне з трьох понять, поставлених у цьому заголовку, є добре відоме всім хто читає поточну політичну літературу, зокрема останнього десятиліття. Та зрештою — навіть і тим, хто читав і не забув основні доповіді, скажімо, попереднього, тобто — останнього за життя Багряного, 4-го З'їзду УРДП, відомо, що вже

й тоді на цьому нашому з'їзді говорилося про ті речі, які в заголовку та в основних тезах доповіді автора цих рядків на 5-му З'їзді лише зведено до однієї узагальненої формули. Власне, найбільш чітко це говорилося якраз у доповіді автора цих рядків на попередньому, 4-му З'їзді, — що й було взято за вихідний пункт та покладено в основу головних тез наступної доповіді на наступному з'їзді. Мушу нагадати про це тут декому, хто забув, або й не знає про це, бо завдяки фактичному ігноруванню організаційним керівником партії матеріалів попередніх з'їздів, багато в партії просто таки «пропустили» одну важливу подробицю в історії нашої партії, а саме: існування доповіді автора цих рядків під назвою «До питання про світогляд та ідеологію УРДП», що її було читано на 4-му З'їзді і схвалено на тому з'їзді на рекомендацію саме І. П. Багряного, який у своїй доповіді на тому з'їзді сказав: «На теми ідеологічні та світоглядові є окрема доповідь члена Центрального Комітету, керівника ідеологічного та пропагандивного сектору В. І. Гришка. На мою думку, доповідь та прекрасна і цілком вичерпно відповідає на питання про нашу ідеологію та наш світогляд. Вона є підсумком усіх наших думок і висловлювань на цю тему за весь час» («Наші позиції», ч. 1/23, 1955, стор. 60).

А в тій доповіді говорилося про те, що ми, тобто — наш український революційно-демократичний рух, являємо собою **нову** ідейно-політичну силу — нову в відношенні до двох попередніх, тобто — в відношенні до демократично-соціалістичних партій доби УНР та УНРівської еміграції, і в відношенні до партій західньо-українського ОУНівського націоналізму передвоєнної та всенної доби. Бо ми, — говорилося там, — репрезентуємо собою **нове**, отже — **третє** після попередніх двох, ідейно-політичне явище, породжене новою, для всіх попередніх і західніх рухів практично незвіданою, підсоветською дійсністю, як її заперечення. І як таке, це явище, — говорилося там, — є силою **нової майбутньої революції**, що має встановити новий соціально-

політичний лад, який уже не може бути ні капіталістичним, ні соціалістичним (у розумінні догм теоретичного соціалізму), але **третім**, нині ще не окресленим якоюсь назвою, в розумінні нового теоретичного «ізму», ладом **синтези** життєво виправданих елементів обох попередніх. Це, — говорилося там, — має являти собою, власне, «щось третє», тобто — кажучи точніше сьогоднішньою термінологією, — це має бути розв'язка соціально-політичної проблематики **третім шляхом**, що є шляхом **синтетичним**. Відповідно до цього й характер нової майбутньої революції в підсоветській дійсності, внутрі якої та проти якої та революція визріває й у сучасній Україні, як частині підсоветського комплексу, визначався в тій доповіді метою тієї революції тобто — отим «чимось **третім**».

Щоб не цитувати тут ще раз самого себе, відсилаю всіх до названої тут доповіді на 4-му З'їзді УРДП, а також до того, що сказано вже про це у «Вступних заувагах до дискусійної теми» (див. «Наші позиції» ч. 27, спец. випуск під заг. доповіді «Третя сила, третій шлях, третя революція»).

3. ДВОХСТОРОННЯ АТАКА НА «ЩОСЬ ТРЕТЄ» — З ЯКИХ ДВОХ СТОРІН?

А тепер, перед тим як перейти до викладу суті тез про «третю силу, третій шлях, третю революцію», зупинимось над тими вигадками про це, що їх раптом, аж через півтора року після виголошення доповіді про це на 5-му З'їзді, почала провокативно розповсюджувати одна безпринципна особа з числа керівних колись членів УРДП. Та передусім, — звернімо увагу на те, що говорять про ці речі наші прямі вороги — советські комуністи. Треба сказати, що всяке «щось третє», отож — не капіталістичне і не соціалістично-комуністичне, а синтетичне, — це саме те, чого найбільше бояться і тому найбільше це атакують у своїй пресі й політичній літературі комуністичні догматики.

Ось, наприклад, що пише про це орган комуністичної партії Советського Союзу «Комуніст»

у статті під назвою «Ідеологічні спекуляції та витверезвлююча дійсність». Тут у розділі, що має заголовок «Мітичний третій шлях» пишеться:

»Так званий «третій шлях» є тепер у центрі уваги буржуазних ідеологів і політичних діячів. Вони плекають нездійснені мрії спрямувати розвиток некапіталістичних країн по капіталістичному шляху. Але зустрівшись із небажанням цих країн вибрати капіталістичний шлях, діячі Заходу вдалися до хитрого засобу, назвавши капіталістичний шлях «третім», що не є, мовляв, ні капіталістичний, ні соціалістичний...» (ч. 1, 1965 р., стор. 12).

Або візьміть, наприклад, «Українську радянську енциклопедію» і там під гаслом «демократичний соціалізм» ви прочитаєте ось що:

»Так званий «демократичний соціалізм» — це антинаукова реакційна теорія, що оголошує буржуазну державу «народною», в якій мирним шляхом відбувається вrostання капіталізму в соціалізм. Дальша еволюція теорії демократичного соціалізму виявляється в ідеї так званого «третього шляху», тобто — здійснення соціалізму на базі так званої «мішаної економіки» і приватної власності» («УРЕ», т. 4, 1961, стор. 69).

А в спеціально виданій у Москві книжці під назвою «Критика буржуазних «теорій» про советське плянове господарство» пишеться:

»Серед західних фахівців щодо советської економіки, все більше поширюється модна «теорія» про буржуазну еволюцію соціалістичної системи; а з другого боку — про поступову трансформацію капіталізму в якусь «третю систему», яка, нібито, має поєднати в собі все найкраще від капіталізму і від соціалізму» (див. В. Г. Смолянський — «Критика буржуазних «теорій»...», Москва, 1962, стор. 38).

Можна навести ще десятки цитат із советських офіційних публікацій, зміст яких зводиться до того, щоб за всяку ціну заперечити саму можливість будь-якого «третього шляху» та «довести», що немає і не може бути ніякого вибору шляхів, крім капіталістичного та соціалістично-

кмуністичного. (Див. більше цитат і коментарів щодо цього в спец. випуску «Н. П.» ч. 27: «Третя сила, третій шлях, третя революція»). Зокрема ж і з особливою люттю почали накидатися советські жерці комуністичної теорії на ідею «третього шляху» та на ті ідеологічні рухи, що заманіфестували себе третьою ідейно-політичною силою в змаганні старих протилежностей капіталізму та соціал-комунізму, коли на позиції цієї сили стали також революційні сили середині підконтрольного комуністичним партіям світу, що виявилось особливо яскраво в зв'язку з відомими подіями в Чехо-Словаччині.

Тим більш дивно, що саме в цей же час і згадувана вже особа серед нас чомусь також знайшла за потрібне заатакувати так само люто висловлену на 5-му з'їзді УРДП й поставлену під дискусію думку про напрям наших ідейно-політичних шукань, як напрям третього шляху та про нашу позицію третьої сили не тільки в українському, але й у ширшому, ідейно-політичному світі. Звичайно, цей збіг найправдоподібніше можна пояснити просто тим, що ця особа, не цікавлячись такими речами як «ідеї» та, не орієнтуючись у ситуації сучасної ідейно-політичної боротьби в світі, «не туди», як то кажуть, потрапила. Бож інакше тяжко пояснити, чому й для чого ця особа раптом вискочила, «як Пилип з конопель» із пасквілями на власну партію в націоналістичній та інших, неприхильній до УРДП пресі, де ця особа вдалася навіть до такого негідного в порядній полеміці засобу, як якийсь туманний, але явно провокаційний, натяк на те, що нібито хтось (цитую) »шукаючи «третьої сили» і мабуть же й «третього шляху», і ще різних фольклорних триєдиностей, опинився... аж у Львові». Тут, лицемірно виставляючи далі, як фальшиве прикриття цього нечесного випадку, славне ім'я І. П. Багряного, автор цього пасквіля далі фактично обплював якраз того, чие славне ім'я взявся безбожно експлуатувати, пишучи від імені цілого «членства УРДП» ось таку нісенітницю: »Воно (тобто — «членство УРДП» — В. Г.) знає, що в світі за нинішніх обставин є лише

два шляхи і дві сили: шлях і сили людоненави-
сницького комунізму, з одного боку, і шлях та
сили антикомуністичної західньої демократії, з
другого боку. Воно вибрало цей другий шлях, бо
третього шляху немає, як немає і третьої сили, і
як не може бути після Великої Національної Ре-
волюції якоїсь «третьої революції»». (Цитата зі
статті М. Степаненка «І консолідація, і інтегра-
ція» в газ. «Українське життя», Чікаго, з 9-го
лютого 1969 р.).

Не знати, чому більше дивуватися: зухваль-
ству самозванного «речника» цілого «членства
УРДП», який узявся так категорично заявляти
від імені «членства» про те, що воно думає й що
воно «вибрало», — чи безнадійній примітивності
«політичного мислення» цього також «політич-
ного діяча», який до такої міри спростачив
складну ідейно-політичну проблематику сучас-
ного світу, звівши все до шаблянового «або-
або» з самими лише білим і чорним кольорами.
Та ще навіть і проголосив поліцмайстерським
тоном про «закриття Америки», тобто — про
«неіснування» й недопустимість шукання чогось
третього між двома протилежностями.

Та найголовніше в цьому всьому ось що: по-
перше — тут заперечено якраз те, що становить
саму суть ідейно-політичного мислення І. П. Ба-
гряного, висловленого в усій його не тільки по-
літичній, але й літературній, творчості; а по-дру-
ге — це повторення якраз того, що завжди твер-
дили, а тепер особливо завзято твердять, найту-
полобіші в своєму догматизмі комуністичні ор-
тодокси, зокрема ж — більшовики лєніно-ста-
лінці, які найбільше бояться якраз третьої сили
й третього шляху та третьої революції, що є за-
переченням і комунізму, і капіталізму з його
старою «західньою» (читай — капіталістичною)
демократією, що породила й породжує комунізм.

Справа в тому, що «з переляку» від ужитих
мною в доповіді, але чомусь ще й досі невідомих
авторові пасквіля, широко вживаних у політич-
ній літературі понять «третя сила, третій шлях,
третя революція», він навіть і не помітив того,
що проголошуючи ці речі «неіснуючими», він

власне «закрив», як «неіснуючу», саму концепцію УРДП.

4. ТРЕТЯ СИЛА — УКРАЇНСЬКИЙ РЕВОЛЮЦІЙНО-ДЕМОКРАТИЧНИЙ РУХ

Кожному, хто читав і зрозумів головніші доповіді й публікації Багряного та головніші програмові-політичні документи УРДП, відомо, що **третя сила**, як це й ствердив я в своїй доповіді на 5-му з'їзді, — **це передусім сама УРДП**, — в розумінні того нового ідейно-політичного руху, що його організованою формою вперше в українському політичному світі виступила по другій світовій війні УРДП. Коли розглядати розподіл ідейно-політичних сил у вужчому, внутрішньоукраїнському, зокрема ж — емігрантському, аспекті (оскільки УРДП оформилась на еміграції), отже — виключаючи советську позаукраїнську (за нашою концепцією — російсько-імперіялістичну) силу, то **УРДП з'явилась саме як третя серед існуючих перед нею та поруч з нею двох головних українських протисовєтських сил: староемігрантського демократично-соціалістичного табору УНР і західньоукраїнського, в той час — тоталітаристичного, націоналістичного табору двох довоєнних ОУН**. У відношенні до цих українських ідейно-політичних сил УРДП, як це завжди підкреслював Багрянний, стала новою ідейно-політичною силою, бо **породжена новою пореволюційною підсоветською дійсністю, як її внутрішнє заперечення**, — але заперечення не з позицій минулого (тобто — не в ім'я його повернення) і не з позицій просто позасовєтського заперечення всього, що підсоветське, — а з позицій сучасної, отже підсоветської, дійсності, як її «породження» і її ж «могильник» (це дослівно за висловами Багряного).

Це відома «багрянівська» теза, з якої й радилась УРДП, і в своїй доповіді я цю тезу тільки розвинув і конкретизував, підкресливши це й назвою «третя сила». Коли ж узяти це в ширшому, історично-соціологічному аспекті, то йдеться власне про те, що УРДП, передусім саме устами й пером Багряного, від початку й цілий

час свого існування завжди визначала себе як нову, отже — **третю силу, в відношенні до двох основних протилежних сил у світовому масштабі, тобто — в відношенні до комуністичного тоталітаризму (з прокомуністичними соціалістичними рухами включно) і в відношенні до капіталістичної системи старого, в тому числі й західнього, світу (з капіталістичною демократією старого типу включно).** Як внутрішнє породження й заперечення комунізму в теорії й практиці, на базі пережиття його на власному досвіді нашого народу, УРДП якраз проголосила себе **революційною, а не реакційною антикомуністичною силою, протиставляючи комунізму ідею демократії не в її старій, зідентифікованій з капіталізмом, версії хоча б і «західньої» демократії, а беручи ідею демократії в революційно-творчій версії:** як ідею перебудови життя на тих засадах справжньої **влади народу**, та ще й саме **трудового народу**, що була вихідною засадою нашої великої універсальної (а не тільки національної) революції 1917-18 рр., але в цій своїй версії не була здійснена. Це та друга суто «багрянівська» теза, яку я також тільки розвинув і конкретизував назвою «третьої» ідейно-політичної сили в своїй доповіді.

5. ТРИЄДИНІСТЬ У КОНЦЕПЦІЇ УРДП

Зокрема ж і особливо важливою при цьому в концепції УРДП була завжди й лишилась досі інтерпретація поняття «трудоий народ», як **триєдиної** соціальної категорії (робітничо-селянських мас та їх трудової інтелігенції), витвореної саме підсоветською дійсністю тотальної експлуатації всіх людей праці тотально панівною новою клясою партійно-державної політбюрократії, — відмінно від дореволюційного й позасоветського комплексу трьох окремих і взаємно суперечних соціально-класових груп народу. Ця інтерпретація також суто «багрянівська», як і саме поняття «триєдиности», яке в Багряного вжито навіть у самому формулюванні суті нашої партії саме як «партії сучасної **триєдиної** України». Так наприклад, у своїй доповіді на

4-му з'їзді УРДП 1955 р. Багрянний сформулював це так (цитую):

«Душа нашого руху, основа основ нашої ідеології, суть нашого першого вірую полягає в глибокій тезі, що ми партія сучасної України, що складається тільки з українського робітництва, селянства й трудової інтелігенції. . . Отже — ми **партія цієї реальної сучасної триєдиної України**» (див. «Наші позиції» ч. 1/23, 1955, стор. 13).

Ось де джерело тієї «триєдиности», що її наш «закривач Америки» чомусь вважає за «фольклорне» поняття, та ще й протиставляє йому, як щось протилежне, славне ім'я Багряного!

Саме про цей триєдиний трудовий народ сучасної реальної України й говорив я в своїй доповіді, говорячи про нашу антикомуністичну, але й некапіталістичну, нову ідеологію та про нашу соціальну орієнтацію на наш триєдиний український трудовий народ, як на **третьо** соціально-політичну силу, що формується в підсоветському різнонаціональному світі взагалі (включно з советськими сателітами). Являючи собою історично сучасний «третьій стан» у тому світі, вона є рушійною революційною силою в ньому, третьою також у розумінні історичної черговости рушійних сил революційного процесу: після буржуазії, що джерелом своєї сили мала виключно приватню власність і зиск із неї, з неминучою при тому експлуатацією чужої праці; а також і після пролетаріату, як лише експлуатованої безвласницької маси, що стала силою заперечення всякої приватньої власности взагалі, а цим самим — і зняряддям «професійно-революційної» нової кляси експлуаторів народу на базі удержавленої власности.

Ствердивши це, як одну з наших основних ідеологічних тез, я в своїй доповіді лише сконкретизував поняття триєдиного трудового народу в підсоветському світі взагалі та в Україні зокрема, як поняття третьої сили нової революції на базі заперечення нової експлуаторської кляси партійно-державної політбюрократії, цього анонімового власника всього через посідання «власности» на владу. Бо вбачаю в так окресле-

ній новій третій силі носія нової ідеї виключно трудової власності, як протиставлення приватній і державній експлуататорській власності (та запереченню приватної власності взагалі), бож трудова власність — це поєднання власності й праці в їх синтезі.

6. «ТРЕТІЙ ШЛЯХ» — ШЛЯХ СИНТЕЗИ ТА УРДП, ЯК «ПАРТІЯ СИНТЕЗИ»

Власне, якраз ідея синтези — це те, що логічно й самозрозуміло означає той третій шлях розв'язання соціально-політичної проблематики, який і є невід'ємною частиною саме «багрянівської» концепції УРДП, як третьої ідейно-політичної сили в українському й позаукраїнському антикомуністичному світі. Бож УРДП — це носій ідеї саме третьої соціально-політичної сили в антикомуністичній революційній боротьбі, ідей третьої розв'язки соціально-політичної проблематики нашого часу. Це ще більше, ніж теза про третю силу, суто уердепівська й багрянівська теза, хоч вона також тепер уже взагалі найбільш сучасна універсальна теза в шуканні нових, найкращих (очевидно — не ідеально-«райських») розв'язок соціально-політичної проблематики в усіх країнах — і капіталістичної, і комуністичної частин світу.

Цей третій шлях, як я вже зазначив вище, — це власне шлях синтези. Бо що значить синтеза, як поняття взагалі, а поняття суспільно-політичної філософії зокрема? Синтеза — це завжди те третє, що є вислідом змагання двох протилежностей, у якому (висліді змагання) твориться нова єдність тих сполучних між собою елементів обох сторін змагання, які (елементи) виявляються в тому змаганні найбільш життєвими, стійкими й творчими. В філософській термінології дві протилежності звичайно визначаються поняттям «теза» й «антитеза», а їхня вислідна «єдність протилежностей» — поняттям «синтеза».

Теза, антитеза й синтеза — це та знаменита «тріада» (троїстість), що її в філософії новіших часів звичайно ідентифікують з діалектикою іде-

алістичної філософії Гегеля, хоч вона відома з античних часів, бо батьком тріади, як логічної схеми філософського мислення, був ще неоплатонік Прокл. Взявши це від Гегеля, вживав поняття цієї тріади в своїй матеріялістичній філософії також і Маркс, перевернувши все це по своєму. Але від цього сама ця тріада, як схема філософської діалектики, не втратила свого властивого значення, широко вживаючись і далі в різних своїх версіях у різних філософських концепціях. Вона й є джерелом усіх «триєдиностей» у політичній публіцистиці нашого часу. Тому виводити її з «фольклору» (де вона є поетичним засобом образності, як є й у всіх релігіях, як ритуальна символіка) може тільки той, чиє мислення справді обмежене лише фольклором, бо це простіша річ, ніж філософія. Власне, саме таким, обмежено-спрощеним мисленням передусім і пояснюється те спростачення тези про «третій шлях» синтези, до якого (спростачення) вдався автор уже згаданого тут провокативного натяку проти «третього шляху і ще різних фольклорних триєдиностей». Звичайно, цей натяк стосується також і до Багряного, як першого в УРДП шукача третього шляху — шляху синтези.

В ідеологічній концепції Багряного синтеза — це один із найсуттєвіших елементів. Ще 1946 р., в своїй напрямній ідеологічно-програмовій статті «Між «трупом» і «приводом»» Багрянний писав про шлях наших ідейно-політичних шукань: «Шлях той лежить через. . . переоцінку всіх вартостей. . . через творення повних вартостей, через **синтезу** здобутків і всіх **додатніх надбань**, на яких, як вислідна історичного процесу розвитку, має постати **нова й чітка світоглядова, рівно ж і соціально-політична, система**». А в своїй доповіді на 4-му з'їзді Багрянний навіть прямо назвав УРДП «партією синтези», заявивши (цитую): «Ми є **партія синтези** всіх позитивів усіх філософських напрямів і всіх позитивних шукань в царині духовій» («Наші позиції», 1/21, стор. 61).

Зрештою, ідея синтези, як ідея органічного поєднання випробуваних досвідом елементів со-

ціальних устроїв обох протилежних систем, — і тієї, що звичайно ідентифікується з капіталізмом, тобто — приватновласницької, і тієї, що звичайно ідентифікується з соціалізмом, тобто — суспільновласницької, — ця ідея червоною ниткою проходить через усі документи самої УРДП. Є вона і в наших програмових засадах (байдуже — чи з уживанням самого поняття «синтеза», чи тільки з застосуванням її в практичних проектах розв'язання соціально-економічної проблематики).

Зрештою, ідея трудової власності — це ж і є синтетична ідея поєднання приватної власності з суспільною на базі основного критерія — суспільно корисної праці в умовах індивідуальної свободи господарської діяльності з національно-державним регулюванням і плануванням цілості комплексу різноманітних форм господарювання в певних межах. Все це саме в наш час, особливо в останні два десятиліття, стало власне виявлятися найбільш перспективним шляхом шукання нових розв'язок у житті всіх суспільств і в усіх нових ідейно-політичних рухах, прибравши конкретну назву саме «третього шляху». В капіталістичних країнах — це шлях шукань у напрямку синтези капіталізму з тими елементами соціалізму, що мають життєво-практичну вартість поза доктриною самого соціалізму, як теоретичної цілості. В соціалістичних же чи комуністичних (тобто — підвладних комуністичним партіям) країнах — це шлях шукань у напрямку синтези соціалізму (і навіть комунізму) з тими елементами капіталізму, що мають життєво-практичну вартість, незалежно від капіталізму, як системи в цілому. В наслідок цього фактично «зустрічного» процесу розвитку двох протилежних систем таки твориться (ще не створилася, але твориться й виявляється все більш реальною) нова, «змішана», а вірніше — синтетична, соціально-економічна система «по той бік капіталізму і соціалізму».

Третій шлях, як відомо, обрали майже всі виволені від колоніальної підлегlosti нації, як шлях «між капіталізмом і соціалізмом». Його

фактично вибрали в своїх визвольних прагненнях і підвладні комуністичним партіям народи не тільки Східної Європи (що показали вже революційні процеси різних ступнів і видів у Польщі, Угорщині, Чехо-Словаччині, як також і еволюційні процеси в Югославії), але і в самому Советському Союзі (наприклад, проект академіка Сахарова — це ж декларація третього шляху з російської точки зору). Цей шлях вибирає й Україна, про що свідчать і літературно-політичні документи звітти, як також і підпільні матеріали. І це все вже не якісь там теоретичні «утопії», а реальні політичні процеси, початок яких, поряд із революційним підпіллям перших повоєнних років, уперше задекларувала на еміграції саме УРДП ще понад двадцять років тому. Щодо цього, то я в своїй доповіді на 5-му з'їзді лише вперше назвав це своїм власним іменем «третього шляху», розкривши дужки давно вживаного в усій нашій партійній літературі, а в писаннях Багряного зокрема, поняття **синтези**. Про це говорив я й у своїй доповіді на 4-му з'їзді.

І з цього логічно випливає й той третій заключний компонент концепції моєї доповіді на 5-му з'їзді, який у ній прибрвав назву «третьої революції».

7. «ТРЕТЯ РЕВОЛЮЦІЯ» — ЗА «ПЕРЕТВОРЕННЯ УРСР В УНР»

Це, власне, якраз і є та «нова, наступна революція», про яку я говорив ще в 1955 р., тобто революція «після капіталізму й соціалізму», як перейдених етапів історії нашого й усіх інших підсоветських народів. У широкому, історично-соціологічному розумінні, ця революція **третьа** тому, що вона не відповідає двом, уже зафіксованим історією типам революцій: «буржуазної» (починаючи від великої французької революції), що встановила капіталістичний лад у Західній Європі, і «соціалістичної», що встановила советську версію соціалізму в теперішньому ССРСР та поширилась і поза його межі в Східній Європі та в Азії. В вужчому історично-політичному

розумінні, вона третя тому, що вона має завершити той революційний цикл, що почався для України в 1917 р. з березневої революції на просторах цілої Російської імперії, розхитавши її та розв'язавши сили української національної, а потім і універсальної, революції. Цей процес перервала друга, жовтнева большевицька революція в Росії, що в свій вир втягла й незавершений процес української революції та спотворила його через опанування українських революційних сил чужою російською силою. Увосібленям першої революції в нас стала доба УНР, а наслідком другої — УРСР, під покришкою якої поховано незавершений процес революції, що чекає свого завершення в третій революції — вже на базі досвіду двох попередніх.

Ідеться отже про незавершений революційний процес, який не може вже бути завершеним, ні повторенням першої революції, ні її продовженням. Бо між нею і нашою українською сучасністю стоїть майже півстоліття підсоветської дійсності, що змінила обличчя України і всю її проблематику настільки, що в неї з УНР з-перед півстоліття тому вже дуже мало спільного ґрунту. Спільним ґрунтом могло б бути тільки перенесення якимсь чином «західньої демократії» старого типу й на базі капіталістичних відносин в сучасну Україну, що є найменш реальною й історично логічною річчю. Не може бути й просто, непов'язаної з незавершеним революційним процесом, цілком нової революції, бо цілий комплекс нашої української сучасності — це історичний продукт незавершеного процесу півстолітньої революційної доби, зарядженої все ще тими ідеями й потенціями, що дали розгін цьому процесові. Цілість же цього процесу виглядає як незавершена тріада: маємо тезу УНР, антитезу УРСР, а на черзі історії — синтезу третьої революції в тій формі та з таким змістом нової державності, яку та революція створить.

Ця нова українська державність, звичайно ж, не може бути поверненням назад, а тільки розвитком вперед — і від історичної УНР, і від сучасної УРСР, з певними елементами в формі чи

змісті, що ввійдуть у синтезу і від однієї, і від другої в відповідно трансформованому вигляді та на новому, вищому етапі їх розвитку. Я зокрема в своїй доповіді висловив порядком дискусійного припущення (всіляко підкресливши дискусійно-гіпотетичний характер своєї думки про це), що за своєю формою й принциповими вихідними założеннями це буде власне **нова, майбутня УНР**, з новим соціально-політичним змістом на базі досвіду й певних, dokonаних за пореволюційне півстоліття, змін, отже — таки на базі **перетворення УРСР в УНР**.

Це перетворення, на мою думку, може статися шляхом такого перебігу **революційного процесу**, в якому **першим етапом** може бути, так би мовити, «усправжнення» самої УРСР, як реальної української, але **радянської** (й можливо — соціалістичної) республіки. **Революційний же процес в Україні не може початися відрубно від загальносоветського, який найбільш ймовірно підспочатку також по лінії «усправжнення» самої советської системи**, хоча б у формі здійснення не здійсненого гасла про справжню владу «советів», тобто — рад, як протиставлення владі комуністичної партії. **В такому разі національна** рація велить українським революційним силам, керуючись трагічним досвідом двох попередніх революцій (у яких на першому пляні стояло, на жаль, не національне питання), сконцентруватися на національному моменті, надавши загальносоветському процесові революції в Україні українську форму й український зміст.

І тут я нав'язую не до УНР останнього періоду, тобто — не до УНР її емігрантського фіналу, а до УНР її революційного старту, тобто — до доби Центральної Ради та Трудового Конгресу. Тому я нагадав у своїй доповіді «призабутий» історичний факт, що **ідея влади рад трудового народу** — це була органічна частина українського революційного процесу тієї доби, незалежно і навіть протилежно від паралельного, але іншого за своїм ґрунтом і корінням, розвитку ідеї «советів» у Росії. Тому й війна советської Росії проти УНР доби Центральної Ради й Тру-

дового Конгресу — це була власне війна **советів** проти **рад**, а тому й дальша боротьба України проти російської советської окупації протягом усіх років т. зв. громадянської війни — це була в основному також властиво боротьба **рад** проти **советів**. Адже під гаслом української влади рад відбувались найбільші стихійні повстанські рухи в Україні проти советської російської окупації, так що навіть і Петлюра та Коновалець один час зважували дві можливості боротьби за українську державну самостійність: або з байдужо-ворожим «західнім демократичним» світом, що допомагав переважно «єдиній невідимій Росії» чи Польщі (з українськими землями в її межах), або ж з народньою стихією, що в більшості бажала «української радянської влади», фатально плутаючись при тому в лябінті підступних пропагандивно-тактичних большевицьких маневрувань. У той час це був вибір між чортом і пеклом, і сьогодні ледве чи когось можна справедливо винуватити за такий чи інший вибір. Але фактом є, що ідея влади рад не була чужа ідеї української національної революції, а була її органічною частиною й незалежною від російської ідеї «советів» та навіть протилежною їй.

Тому, нав'язуючи до українських трудових рад і до влади самої Центральної Ради, яку навіть і заініційовані большевиками «совети» в Україні спершу підтримували в боротьбі проти советської російської інвазії, проголошуючи себе по стороні українських рад проти російських советів, — нав'язуючи до цього, я висунув тезу про можливий варіант першої фази боротьби за нову, майбутню УНР під гаслом «**ради проти советів**». Між іншим, це зовсім не те саме, що перенесення на український ґрунт відомої «кронштадтської тези» з її гаслом «**советів без диктатури комуністів**». Бо переносити на український ґрунт і не треба того, що з того ґрунту виростало, — про що я й нагадав у своїй доповіді, вказавши, що «кронштадтська теза» з'явилась майже три роки пізніше, ніж вона була формулою українського повстанського руху (від Зеленого до Тю-

тюнника), а гасло «ради проти советів» — це чисто «українська теза».

8. ЧИ МОЖЛИВА ДИСКУСІЯ І РУХ ВПЕРЕД У НАШОМУ РУСІ?

Ця «українська теза» української третьої революції — це єдиний момент моєї доповіді, що фактично має дискусійний характер, бо решта все в цій доповіді — це власне розробка того, що в нас уже було не раз у різних формах, а зокрема в формі друкованих виступів Багряного, подаване від імені УРДП. Та, зрештою, й ця «українська теза» по духу своєму також чисто «багрянівська», і виводиться вона безпосередньо з тези Багряного про обумовленість самого існування УРСР, як формальної «української радянської державности», фактом попереднього існування УНР. А також із його та офіційно-партійного розуміння нашої сучасної й майбутньої боротьби за українські національно-політичні цілі, як боротьби за «перетворення УРСР в УНР» шляхом усамостійнення вже існуючої державности й наповнення її новим соціально-політичним змістом на базі вже засвоєного досвіду перейдених етапів революційного та державно-творчого процесу. «Не про боротьбу за державу, а про перетворення існуючої держави в більш досконалу форму» писав Багрянний (під псевдонімом — Рябовол) на самому початку створення УРДП, заявляючи: «На данім етапі ми змагаємо до радикального відчахнення УРСР від ССРСР, повного унезалежнення її і соціально-політичної її перебудови в передову прогресивну форму сучасної національної держави, відповідно до існуючих, створених там передумов» (див. «Наша боротьба» ч. 1, ст. ст. 6, 11). Це ж саме, уточнюючи лише відношення УНР до УРСР і навпаки, писав він і пізніше, в період активної участі УРДП в розбудові УНРади, накреслюючи стратегію й тактику нашої партії в визвольній боротьбі. (Див. відповідні цитати з Багряного в першій частині цієї доповіді.)

Це останнє ще більш уточнено в офіційній «Деклярації парламентської фракції УРДП на

Першій сесії УНРади», де при своєму вступі в активну співучасть у розбудові УНРади на базі Державного Центру УНР, УРДП особливо підкреслила в т. т. 5-7 пов'язаність революційного й державно-творчого процесу доби УНР і доби УРСР. А посилаючись на досвід підсоветського періоду українського національного життя й здобутку українських підсоветських сил у змаганні за те, щоб «виповнити українським змістом советські форми», УРДП в цій Деклярації заявила, що «Це речі, від яких залежить стратегія й тактика боротьби за відновлення УНР, за **перетворення УРСР в УНР**» («Наші позиції» ч. 3-4, 1948).

В цих і багатьох інших матеріялах УРДП маємо власне досить виразно накреслену концепцію розуміння революційного циклю від 1917 р. до наших днів, як тріяди, в якій вихідною тезою стоїть революційна УНР, її антитезою виступає УРСР, а завершення циклю вбачається в «перетворенні УРСР в УНР», що означає не просто заперечення одного другим, а перехід одного в друге з очевидною синтезою певних елементів одного й другого. Щодо цього останнього, то тут звичайно, відкрите поле для дискусії, і вона природня й потрібна. Але дискусія, а не поліційне вишукування того, чого тут нема, і винаходжування «ересі» в спосіб цілком недоречно-го, і головне — неписьменного спекулювання на самому слові «третій», що може вживатись у різному значенні, залежно від того, до чого це відноситься.

Зразком саме такого спекулювання є дивсвижно нечесне (чи просто неписьменне?) «цитування» в пасквілі під назвою «Для тих, кого це може цікавити» однієї, цілком недоречно вихопленої з контексту, фрази з моєї брошури «Україна сьогодні і ми» (1954 р.). В одному місці там, говорячи про нереальність **міжнародньо-політичних** орієнтацій деяких українських середовищ, я критикував тодішню ліву групу УРДП, що в своєму виданні «Вперед» проголошувала тоді орієнтацію української визвольної боротьби на антиколоніальні рухи народів Азії й Африки,

називаючи їх «третьою силою» в міжнародно-політичному розумінні. «Сплутавши грішне з праведним», автор пасквіля притяг за волосся цей «аргумент» проти висловленої на 5-му з'їзді УРДП концепції «третьої сили» в соціально- та ідейно-політичному розумінні теперішнього часу. Горопашний пасквілянт навіть і не подумав про те, що мова ж ішла на з'їзді не про «орієнтацію» на якусь там сторонню третю силу, а про те, що ми самі є третьою силою в сучасному розподілі політичних сил (звичайно — не самі тільки ми, а й усі підсоветські народи та народи підсоветських сателітів). Отже — потрапив, як то кажуть, «пальцем у небо»! . .

Зате не помітив «критик», що в тій же таки брошурі «Україна сьогодні і ми» з 1954 року говориться, наприклад, так:

«Стояти треба не тільки на захисті ідеї нашої суверенності, але й на захисті самої ФОРМАЛЬНО існуючої вже суверенності, яку треба лише перетворити в ФАКТИЧНУ. . . Головною вихідною позицією кожної зовнішньо-політичної акції сьогодні має бути ніщо інше, тільки вимога визнання передусім доконаного факту української державної суверенності в формі української советської республіки. . . Це означає отже вимогу ставлення питання про українську державність поза всяким сумнівом. І, нарешті, це означає використання проти комуністичної Москви тієї найважливішої зброї, якою вона послуговується. . . зброї формальної суверенності української советської республіки. . .

Саме така постановка питання мусить бути головною вихідною позицією нашої співпраці з протикомуністичними силами цього світу, і саме на такій позиції стоїмо ми, як складова частина **Української Національної Ради** («Україна сьогодні і ми», 1954, ст. ст. 48, 49, 50).

Це писалось 15 років тому і тоді ж виголошувалось автором цих рядків у формі доповідей на різних форумах УРДП — в США й Канаді. Це було за життя Багряного і було ним апробовано, як також сприймалось без заперечень цілою партією. Чи ж не за це тепер підносить обвину-

вачення проти автора цих рядків наш обвинувач за «переорієнтацію»? Але питається — хто ж власне сьогодні «переорієнтувався»?..

Звичайно, можна переглядати й орієнтації, над якими також можна й треба дискутувати. Але ж дискутувати, а не «викривати» один одного. Бо інакше — чи ж може бути якийсь рух уперед у нашому русі?..

9. ДИСКУСІЯ В УРДП ЧИ ДИВЕРСІЯ ПРОТИ УРДП?

Треба ствердити, як один із найбільш прикрих фактів українського політичного життя на еміграції, що дискусія, як така, стає в нас щодаля все більш неможливою, і це все більше виключає будь-який рух уперед у політичному думанні нашої еміграції. Фактично, завдяки відомому засиллю політично-примітивної «більшости» («більшости» в лапках, бо ніким, окрім їх самих, не устійненої) войовничих провінціалів з-під стягу довоєнних консервативно-націоналістичних середовищ, у нас тут, як і під советським режимом на батьківщині, панує нав'язана ними «генеральна лінія» в усіх питаннях, а відхилення від неї ця «більшість» поборює моральним терором своєї майже монопольної преси та їм підконтрольних «загальноукраїнських» організацій.

Як відомо, УРДП та співзвучні з нею ширші демократичні кола новішої еміграції, завжди були під терором цих «єдиноправильних» монополістів національно-політичних «істин». Але саме в тому й полягала властива місія УРДП на еміграції, що вона завжди протистояла цьому теророві та всупереч йому — пробивала мур панівного примітивізму, вносячи нові, свіжі струмені в затхлу атмосферу придушеного «генеральною лінією» політичного думання еміграції. Яскравим прикладом цього було довгорічне єдинокорство УРДП з об'єднаним фронтом ворожої до неї «більшости» — в зв'язку з відомою «єрессю» УРДП в вигляді тез Багрянного про «кадри» тощо. Не секрет, що І. П. Багрянний фактично й загинув, як жертва терору «єдиноправильних»,

які навіть «судили» його та його послідовників — дослівно за зразком відомих советських судилищ тридцятих років (очевидно — в моральному, а не фізичному, розумінні цієї аналогії). Та саме тоді, як емігрантська інквізиція вже святкувала свою «перемогу», почали з'являтися документи з України, які безспірно довели рацію УРДП в її орієнтації на українські підсоветські «кадри», які в тих документах власне й заговорили самі про себе словами й ділами, передбаченими УРДП. Моральна перемога УРДП стала настільки очевидною, що цей факт не могли заперечити й у середовищах «єдиноправильних». І саме тому черговий наступ на УРДП з боку цих морально збанкрутованих середовищ почався в такій новій формі, в якій головна роль випала вже диверсантам у самій УРДП.

На жаль, в УРДП ніколи не бракувало того хиткого елемента, який завжди виявляється в часи кризових випробувань серед людського складу нових ідейно-політичних рухів. В часи горезвісних «судів», як відомо, в УРДП знайшлося не мало зрадників, що з кон'юнктурницьких і просто шкурницьких мотивів «гірше ляха розпинали» свою партію, перетворившись у ту жалюгідну породу політичних спекулянтів, яких збірно називаємо ганебним ім'ям «севеушників». Здавалося, що з цими людськими відпадками УРДП позбулася цього елемента і після своєї моральної перемоги в 60-ті роки вже може розпочати свій наступний етап руху вперед: від політичних деклярацій про орієнтацію на вітчизняні «кадри» — до політичної діяльності на базі співдії з тими «кадрами». Саме з розрахунком на це й поставлено було на 5-му з'їзді під дискусію ті підсумки й висновки з наших попередніх ідеологічно-політичних тез, які мали б бути поважно обговорені й устійнені для нашого дальшого розгортання своєї праці на новому історичному етапі. Проте знайшлися знову серед нас одиниці, які стали на шлях зради, фактично виконуючи давній задум усіх доцьогочасних ворогів УРДП: знищити нас руками «своїх» же Юд. Саме зусиллями таких Юд серед

нас і почалося те перетворення започаткованої 5-м з'їздом дискусії в УРДП — на диверсію проти УРДП.

Мова тут іде знову ж таки передусім про горезвісну в нас особу, яка раптом так перелякалася «третьої сили» і всього «третього» в ідеології УРДП, що з переляку заговорила мовою «севеушників». Будучи в нас «без роду тиждень» генеральним секретарем, ця особа чомусь воліла, замість цього, стати самонареченим «генеральним прокурором». І почала прорікувати обвинувачення, провокативний характер яких не має нічого спільного з дискусією, зате явно вказує на диверсію. Оскільки всі ці обвинувачення поставлено «заднім числом», — після того, як сама ж ця особа фактично й формально апробувала поставлення дискусійних тез на 5-му з'їзді, — інакше, як провокаційною диверсією, цього назвати не можна. Питанням лишається тільки — як і чому до цього дійшло?

Багатьох навіть і поза нашим середовищем дивує передусім той факт, що перед своїм перетворенням у «генерального прокурора» наш самозваний обвинувач сам був обвинувачений з боку тих самих ворогів УРДП, чиї обвинувачення він узявся раптом повторювати. Зокрема ж, оскільки він не так давно грав «заголовну роль» в русі за «зустріч і контакти» з советськими відвідувачами на Заході, його обвинувачували наші «судді» в «советофільстві». Ба навіть більше: коли його від УРДП було висунено кандидатом на віцепрезидента в УНРаді, представники «суддів» УРДП в УНРаді обвинувачували його в «темних справах», що означало не більше й не менше, як підозріння в діях на користь советської агентури. На цій підставі «судді» настільки категорично протестували проти цього кандидата, що навіть бойкотували вибори, а самовиправдання кандидата відкинули як фальшиве. Але таке ставлення до нього з боку «суддів» було тільки до того часу, доки він не переключився на їхню «генеральну лінію» в відношенні до їхніх «підсудних» з керівництва УРДП. Після цього ж його негайно не тільки «ре-

абілітували» його «судді», але й визнали його відразу ж за найправовірнішого носія всіх чеснот в УНРаді. І відразу ж подали йому всіляку допомогу в підсиленні його деструктивно-розкладової «праці» проти УРДП. На цій підставі дехто логічно доходить до висновку, що тут очевидно мав місце шантаж, який був успішним тому, що обвинувачення проти шантажованого кандидата мали якісь реальні підстави. Інакше кажучи, обвинувачена особа таки справді перелякалася, мавши нечисте сумління, і віддала себе на послуги обвинувачів.

Чи так воно було насправді — це «діло темне» і нехай його розбирають ті, кому належить це робити. Розглядаючи ж цю справу в світлі безсумнівних фактів, що відомі всім, логіку (чи вірніше — нелогічність) політичної поведінки цієї особи слід пояснити трохи простіше. Річ у тому, що ця особа просто «не витримала» морального терору, не мавши для цього достатніх підстав у своєму морально-політичному характері та не будучи справді ідейно зв'язаною з рухом, у якому вона опинилась очевидно цілком випадково. Мавши ж за свій головний критерій у політичній діяльності власний кар'єристичний успіх, особа не мала сили встояти перед спокусою дешевої «слави» носія гучного титулу з ласки «більшости» — ціною зради ідей і людей своєї партії, атакованої цією «більшістю». Звичайна ж заздрість і образа в зв'язку з вибранням інших осіб на вище та рівні з ним становища в керівництві партії стала останнім поштовхом на зраду, яку стало можливо «оформити» навіть як «ідейне розходження» з цими особами.

Ясно, що випадок з нашим «генеральним прокурором» — це не лише індивідуальний випадок, але й свого роду збірний символ явища, яке характерне для політичної поведінки певного типу людей серед нашої політичної еміграції взагалі та в нашому середовищі зокрема — в кризових та поворотних ситуаціях. При всій навіть і числовій, а не тільки вартостевій, мізерності цього типу людей у нашому середовищі (після всіх тих відпадів, що вже мали місце до-

сі), це явище все ж таки слід розглядати в узагальненні, маючи на увазі всіх наявних і потенційних осіб цього типу серед нас. Це все продукт того кризового процесу в усіх політичних середовищах на еміграції, що є процесом «емігрантизації». В цьому процесі для багатьох їхні колишні революційні позиції в політичній діяльності для батьківщини стають лише зручними «революційними» позами в звичайній емігрантській грі в політику, цілком якої є сама ж еміграція. Звичайно, стояти в застиглій «революційній» позі на еміграції (зокрема — в позі «носія прапору») і легше, і безпечніше, та й просто вигідніше, ніж іти вперед у пошуках нових незвіданих шляхів, наражаючи себе на випробування всіх першорозвідників — випробування також і на можливих помилках та прорахунках.

Але справжні революційні позиції завжди рухливі, бо наступальні, а тому й небезпечні, зокрема ж для першорозвідників нових шляхів, якими мусять бути справжні революціонери. В нашому випадку — мова йде, звичайно, передусім про розвідування думкою в царині ідей і випробування ґрунту для них у тій дійсності, що є об'єктом революційних цілей УРДП, тобто — на батьківщині. Коли ж мова про небезпеки, то в цьому випадку треба мати на увазі й небезпеку від «своїх» же емігрантських «суддів», що можуть (одні свідомо, інші — несвідомо) діяти й у прямих ворожих інтересах. Але «вовка боятися — в ліс не йти». То ж нехай боягузи лишаються в своїх войовничих позах позаду, а наші революційні позиції першорозвідників нового вимагають руху вперед.

З М І С Т

	Стор.
Іван Багряний — На новий шлях	3 (99)
Василь І. Гришко — Революційні позиції, чи революційні пози	18(114)
Потрійна криза української політики в сучасній загальноукраїнській полі- тичній дійсності	19(115)
Кризовий конфлікт в УРДП та його вигадані й дійсні підстави	39(135)